

Broj 4, Godina II, 28. Siječnja 1992, Zagreb, Cijena 50 CRD

HRVATSKI VOJNIK

HRVATSKA U EUROPSKOM OZRAČJU

KRALJ TOMISLAV

HRVATSKI VOJNIK

HRVATSKI VOJNIK

GLASILO MINISTARSTVA
OBRANE REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni urednik:
Ivan Tolj

Glavni urednik:
Krunoslav Matešić

Izvršni urednik:
Vidimir Raič

Rukovoditelj glasila:
Gordan Bajtek

Uredništvo:
Ivan Tolj
Krunoslav Matešić
Vidimir Raič
Leo Katunarić
Ozren Prohić
Gordan Bajtek

Likovni urednici:
Nenad Martić
Tihomir Bajtek

Grafičko-tehničko uredjenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tiskar:
Hrvatska tiskara, Zagreb

Adresa uredništva:
Bauerova 31, Zagreb

Telefoni:
467-562 Telefax:
467-560 451-852
467-092

Update na ŽIRO RAČUN
Ministarstvo obrane
Republike Hrvatske
30102-743-44476
S NAZNAKOM »ZA
HRVATSKI VOJNIK«

Naslovница:
Nenad Martić
fotografija Danilo Balaban

KAZALO

VELIKA MIROVNA
OPERACIJA
dolazak mirovnih snaga UN u
Hrvatsku

5—7

HRVATSKA U EUROPSKOM OZRAČJU

10—11

OBRANA U SLUŽBI
CIVILNE DRŽAVE
razgovor s Gojkom Šuškom,
ministrom obrane Republike
Hrvatske

12—13

PROTUZRAKO- PLOVNI RAKETNI SUSTAVI

30—33

NIKOLA TAVELIĆ prvi hrvatski svetac

45

OSIJEK — GRAD INATA I PRKOŠA reportaža

8—9

PRVI HRVATSKI ZRAKOPLOVCI

37—39

VJEĆNA OBRANA HRVATSKE

52—53

TERORISTI POLAŽU ORUŽJE

Nakon dolaska mirovnih snaga Ujedinjenih naroda slijedi demilitarizacija svih kriznih područja u Hrvatskoj u kojima će vlast preuzeti legalno izabrani organi vlasti pod nadzorom povjerenika Vlade Hrvatske, dok će javni red i mir održavati novoosnovana lokalna policija čijeg će načelnika također imenovati Vlada.

Planom mirovne operacije Ujedinjenih naroda predviđeno je da se paralelno s dolaskom oko 10.000 plavih kaciga, policijskih i vojnih promatrača, potpuno demilitariziraju sva ratna područja nad kojima će posebnu zaštitu preuzeti UN, dok će održavanje javnog reda i mira preuzeti lokalna policija. Također je predviđeno da ubrzo nakon toga počne povratak prognanog stanovništva u njihove domove. Ali mnoge izbjeglice je strah što ih čeka po povratku ako tamo i dalje ostanu razni mrtićevci i ostala, po zlu poznata, lokalna policija i lokalna vlast koja se i dalje nuda da će dolazak plavih kaciga samo »zacementirati« zatećeno stanje. Zato smo o planiranoj organizaciji lokalne vlasti i policije na tim područjima, razgovarali s dr. Matom Granićem, potpredsjednikom Vlade Hrvatske, Joškom Morićem, pomoćnikom ministra unutarnjih poslova Mariom Nobilom, višim savjetnikom u Uredu Predsjednika Republike.

— Teritorij Hrvatske je nedjeljiv. To znači da na cijelom teritoriju mora važiti Ustav Hrvatske i njen monetarni sustav, te uspostava pravne države, pa nema nikakve mogućnosti za, eventualno, zadržavanje postojećeg stanja pod okriljem mirovnih snaga UN, naglašava dr. Granić.

Napominjući da razmještaj mirovnih snaga na granicama Hrvatske ne bi mnogo znacio ako se jugoarmija i ostale neprijateljske snage ne bi prvo povukle s privremeno zauzetih područja, dr. Nobile objašnjava da raspored mirovnih snaga na kriznim područjima nije nikakav ustupak, već najjeftiniji način da ih Hrvatska dobije natrag i da se prognanici mirno vrati kućama. Prema njegovim riječima, političko rješenje u kriznim područjima ne predviđa nikakav referendum, a jedino pravilo za područja pod zaštitom UN biti će poštivanje prava manjina i granica.

U sastavu mirovnih snaga dolazi i oko 500 policijskih promatrača koji će s lokalnom policijom obavljati sve temeljne policijske poslove i time joj jamčiti da neće biti ometana i napadana od pojedinaca ili ostataka terorističkih grupa, a lokalnom manjinskom stanovništvu da neće na bilo koji način biti diskriminirano.

Kako će se nakon demilitarizacije tih područja i dolaska plavih kaciga spriječiti ponovno naoružavanje terorista, upitali smo na kraju gospodina Moriće. Prema njegovim riječima, plave kacige i policijske snage Republike Hrvatske će kroz kontrolu državnih granica i pomoć policije RH. Nakon toga slijedi formiranje lokalne policije.

Jedino će se u nekim mjestima, kaže Morić, morati korigirati nacionalnu strukturu policije koja, prema Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, mora biti jednaka nacionalnoj strukturi stanovništva.

Puno više posla bit će s policijskim stanicama u tzv. »SAO Krajini« koje su, nakon njihove odluke o istupanju iz policije RH i osnivanju vlastite, stavljenе izvan zakona, a njihovim radnicima prestao je radni odnos u MUP-u. Zato sad na tim područjima treba osnovati novu policiju jer je isključeno da Martić, i njemu slični, i dalje obavljaju taj posao. Ukoliko već ranije ne pobegnu, možda će i ostati u Kninu, ali samo pod istragom i u zatvoru, naglašava Morić.

U osnivanju novih lokalnih policijskih stanica, poštivat će se obvezne iz Zakona o ljudskim pravima i pravima nacionalnih manjina i etničkih grupa, te Zakona o unutarnjim poslovima. U tim općinama s posebnim statutom načelnike policijskih uprava na prijedlog Skupštine općine imenovat će Hrvatska vlada, a ostale zaposlene ministar unutarnjih poslova. Općine će, nakon lokalnih izbora, same birati predsjednika Skupštine i Izvršnog vijeća, ali je spomenutim Ustavnim Zakonom određeno da im Vlada imenuje svoje povjerenike.

Što se tiče nacionalne strukture novih lokalnih policijskih stanica, obaveza MUP-a je da ona odgovara nacionalnoj strukturi stanovništva na tim područjima, ali prije početka oružanih sukoba, znači po Popisu stanovništva iz 1981. godine. Naime, popis iz 1991. godine ne može se uzeti u obzir jer je nepotpun, a ratni sukobi su počeli prije njega pa je dio stanovnika već odsečio.

U sastavu mirovnih snaga dolazi i oko 500 policijskih promatrača koji će s lokalnom policijom obavljati sve temeljne policijske poslove i time joj jamčiti da neće biti ometana i napadana od pojedinaca ili ostataka terorističkih grupa, a lokalnom manjinskom stanovništvu da neće na bilo koji način biti diskriminirano.

Kako će se nakon demilitarizacije tih područja i dolaska plavih kaciga spriječiti ponovno naoružavanje terorista, upitali smo na kraju gospodina Moriće. Prema njegovim riječima, plave kacige i policijske snage Republike Hrvatske će kroz kontrolu državnih granica i pomoć policije RH. Nakon toga slijedi formiranje lokalne policije.

na prilazima područjima pod zaštitom UN onemogućiti bilo kakvu dopremu naoružanja na ta područja s bilo koje strane. Naoružani će jedino biti mirovine snage i policija i to s oružjem potrebnim za normalno obavljanje njenih redovnih poslova, znači u pravilu pištoljima. U novom konceptu osiguranja državnih granica, za razliku od nekadašnjeg, to više neće raditi vojskog policijskog. Isto tako, više neće biti stražara na graničnoj crti, dresiranih pasa i raznih tehničkih uređaja za sprečavanje prolazaka granice, jer smatramo da moderna i demokratska europska država mora imati moderan, liberalan, granični režim. Ali na nekim dijelovima će, iz razumljivih razloga morati biti nešto restiktivnije. U prvoj fazi posebno na granicama sa Srbijom, Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom. Jasno je da tu moramo spriječiti dolazak nedobronamjernih ljudi s oprom kom koju bi koristili protiv naše države i njenih stanovnika. Pritom imamo određenih problema jer još ne znamo s kim ustvari graničimo na istoku i jugu, nekim ostatkom bivše Jugoslavije, velikom Srbijom ili s tri samostalne države, zbog toga ne možemo uspostaviti granični režim kakav bi željeli, kaže na kraju Joško Morić.

ž. B.

VELIKA MIROVNA OPERACIJA

Kakva su dosadašnja iskustva angažiranja mirovnih snaga UN?

Pedeset i četiri časnika za vezu Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda stigli su u Hrvatsku i u toku je njihovo razmještanje po ključnim točkama u kriznim područjima Republike Hrvatske, koje će biti glavni punktovi za pripremanje daljnjih mirovnih akcija, odnosno dolaska čitavih kontingenata plavih kaciga. Po procjenama stručnjaka oni bi mogli brojiti 10–20 tisuća vojnika, a u slučaju odašiljanja i u druge krajeve bivše Jugoslavije, čak i 40 tisuća ljudi.

Počela je, dakle, velika mirovna operacija svjetske organizacije koja bi trebala biti jamac održavanja mira do političkog rješenja jugokrize. Plave kacige sprečavaju daljnju agresiju i razaranja u Hrvatskoj i to je u ovome trenutku najbitnije. U korist Hrvatske ide i činjenica da mirovne snage dolaze nakon 15. siječnja jer sa stajališta međunarodnoga prava nije jednak doći u jednu od republika koja je, barem formalno, još u sastavu bivše Jugoslavije i u državu koju je priznalo gotovo 40 zemalja (među kojima i one s istaknutim mjestom u svjetskom poretku). Bez obzira na to što plan UN sadržava odredbu po kojoj bi tzv. JNA morala napustiti Republiku Hrvatsku, za očekivati je da se vojska i dio militančnih Srba nemaju namje-

ru povući s privremenom okupiranim teritorijima te da će pod svaku cijenu nastojati onemogućiti protezanje Hrvatske vlasti na ta područja. Pitanje je, međutim, da li se sa svjetskom organizacijom može poigravati na način kao što se činilo od strane Srbije dok su trajali pregovori sa EZ. Bez obzira na to što plan UN sadržava odredbu po kojoj bi tzv. JNA morala napustiti Republiku Hrvatsku, za očekivati je da se vojska i dio militančnih Srba nemaju namje-

funkciju očuvanja svetskog mira efikasniji nego u proteklom razdoblju od utemeljenja svjetske organizacije.

Samo djelovanje Ujedinjenih naroda, posebno kada je riječ o upućivanju mirovnih snaga, vrlo je složeno i teško ga je pokrenuti, no, jednom stavljen u postupak, gotovo je nezaustavljivo. Kad jedna od članica, ili čitava grupa zemalja u sastavu svjetske organi-

zacija, predloži ustanovljenje uvjeta za mirovnu operaciju, potrebno je ispuniti tri temeljna uvjeta:

1. sukobljene strane moraju biti suglasne s mogućom akcijom UN
2. prijedlog mora dobiti podršku međunarodne zajednice, što se posebno odnosi na prikupljanje dovoljnog broja glasova u Vijeću sigurnosti
3. države članice mo-

raju biti spremne sudjelovati u popuni vojnih kontingenata koji će biti odaslan na područja koja ugrožavaju svjetski mir.

Najavažniji organ UN, što se tiče slanja plavih kaciga, jest upravo Vijeće sigurnosti kojeg čine 15 zemalja u sastavu svjetske organizacije. Da bi prijedlog o vojnoj akciji u tom vijeću bio usvojen za njega mora svoj glas dati barem devet članica, pod uvjetom da niti jedna od stalnih (SAD, ZND, Velika Britanija, Francuska i Kina) nije glasovala protiv. O izglasanim prijedlogu Generalni sekretar UN u roku 24 sata daje svoje mišljenje i imenuje komandanta mirovnih snaga. Od zemalja članica traži se osiguravanje potrebnog broja trupa, opreme, transportnih sredstava te logističke potpore. Vijeće, isto tako, mora odlučiti da li će operacija biti financirana iz sredstava zemalja članica UN, ili kako je uobičajeno obveznim doprinosima.

Takozvane »operacije za održavanje mira«, peace-keeping operations, su definirane u UN kao akcije koje uključuju vojno osoblje bez ofenzivnih snaga radi održavanja ili uspostavljanja međunarodnoga mira i sigurnosti u područjima sukoba. Te operacije su dobrovoljne i temelje se na dogovoru i suradnji, a najčešće se primjenjuju da bi pomogle prilikom održavanja »prestanka vatre«, asistiranju prilikom povlačanja trupa zaraćenih strana te osiguravanju dogovorenog udaljenosti između njih na eventualnom bojištu. Peace-keeping operacije nisu nikada isključivo vojne. One uključuju i civilno osoblje koje se bavi

nužnim administrativnim poslovima, a može se unovaci i lokalno stanovništvo za pojedine poslove u sklopu misije.

Bitne karakteristike peace-keeping operacija su slijedeće:

Poduzimaju se samo ako je postignut dogovor između zaraćenih strana o njihovom angažiranju. Ujedinjeni narodi konzultiraju se sa stranama u sukobu o tome koje će zemlje sudjelovati sa svojim trupama u popunu kontingenata. Zaraćena strana ima pravo isključiti državu za koju smatra da je pristrana. Ključni je princip da operacija ne smije zalažiti u odnose između sukobljenih, tako da niti jedna strana ne može biti stavljena u bolji položaj ili bilo kakvu prednost u odnosu na drugu stranu. Od onih kojima je u interesu dolazak plavih kaciga, očekuje se i kontinuirana podrška samoj operaciji, u smislu osiguravanja nesmetanog kretanja i drugih mogućih potreba misije koje bi se mogle pojaviti radi njenog uspješnog odvijanja. Prava mirovna snaga ograničena su na samoobranu, imajući isključivo lako obrambeno oružje koje mogu upotrijebiti samo u krajnjoj nuždi, ako su im životi neposredno ugroženi. Ako jedna od strana doveđe misiju u opasnost, postoji mogućnost da Generalni sekretar zatraži od Vijeća sigurnosti intervenciju.

Vojno osoblje uključeno u peace-keeping operaciju osigurava se na temelju dobrovoljnosti država članica. Kad je prikupljen dostatan broj vojnika za popunu kontingenata, plave kacige dolaze pod komandu i odgovarajućeg broja vojnih kontingenata osiguranih od država članica, te popunjene na temelju zahtjeva Generalnog

sekretara UN. U svim peace-keeping operacijama od 1973. kontingenti su izabirani nakon konzultacija sa Vijećem sigurnosti te sa zaraćenim stranama, imajući u vidu podjednaku zemljopisnu (po kontinentima) zastupljenost zemalja koje ih popunjuju. Vojno osoblje, iako ostaje u svojoj nacionalnoj armiji, po pitanju plaće, discipline i promaknuća, dok traje operacija nalaze se pod komandom UN.

Ujedinjenim narodima osim termina »peace-keeping« upotrebljava se i izraz »peace-making«, dakle, u idealnoj konstellaciji, »državanje mira« trebalo bi ići u korak sa »pravljenjem mira«, odnosno kombiniranog napora održavanja primirja povezanog sa dogovanjem koje bi vodilo k mirnom i sretnom rješenju. U praksi UN ponekad, je bilo mnogo lakše održavati primirje, nego voditi pregovore, no kod nas bi mirovne snage mogle imati daleko više problema upravo s održavanjem prekida vatre zbog neprestanih provokacija i gotovo otvorenih napada bivše Jugo-armije i srpskih paravojnih formacija.

U sastavu peace-keeping snaga nalaze se i promatrači (observers) koji nemaju gotovo nikakvo oružje, ali ponekada mogu biti pojačane lako naoružanim pješačkim snagama uz koje obvezno idu i dobro opremljena odjeljenja koja imaju zadatku logističke potpore.

Govoreći o ustrojbi mirovnih snaga, trebalo bi ponoviti da se sastoje od odgovarajućeg broja vojnih kontingenata osiguranih od država članica, te popunjene na temelju zahtjeva Generalnog

sekretara UN. U svim peace-keeping operacijama od 1973. kontingenti su izabirani nakon konzultacija sa Vijećem sigurnosti te sa zaraćenim stranama, imajući u vidu podjednaku zemljopisnu (po kontinentima) zastupljenost zemalja koje ih popunjuju. Vojno osoblje, iako ostaje u svojoj nacionalnoj armiji, po pitanju plaće, discipline i promaknuća, dok traje operacija nalaze se pod komandom UN.

Dio vojnika u sastavu plavih kaciga su regularni vojnici čije jedinice su dane u službu UN za peace-keeping operacije. Ostali su iz rezervnog sastava koji dobivojno služe u UN. Uobičajeno je da se nalaze na terenu između šest mjeseci i godinu dana. Ono što se od njihovog službovanja razlikuje se od uobičajene predodžbe o vojniku u ratu: osnovno je smisao za diplomaciju i taktičnost, tako da se to čak prepostavlja vojnoj sposobnosti. Neke zemlje koje s velikim brojem vojnika sudjeluju u akcijama UN (kao npr. Skandinavske) osiguravaju specijalne programe obuke i posebne kampove za potrebe svjetske organizacije. U dosadašnjim akcijama UN, ne računajući rat u Koreji u kojem je poginulo preko 30.000 američkih vojnika, dosad je stradalo oko 750 ljudi u službi UN.

Od formiranja svjetske organizacije, izvedena je samo jedna akcija u kojoj je primjenjena sila i ona je bila vrlo komitiranija za nju. Naime, 1950. UN su odborili Americi da pod njihovim okriljem osigura vojne snage i intervenira u Koreji. Ta akcija SAD nije bila u skladu sa suštinskom peace-keeping operacijom koja se temelje na pristanku zaraćenih strana, te s načelom da

oružje mogu upotrebljavati samo onda kad su im životi neposredno ugroženi.

Do današnjih dana bilo je više intervencija UN, među njima je devet operacija peace-keeping snaga i više promatračkih misija.

Protekle peace-keeping akcije bile su:

- the First Emergency Force (UNEF I) koja je operirala u egipatsko-izraelskom sektoru od 1956. do 1967.

- the UN Operation in the Congo (ONUC) od 1960. do 1964.

- the UN Security Force in West New Guinea (UNSF) od 1962. do 1963.

- the Second UN Emergency Force (UNEF II) koja se nalazila na Sjevernoj Africi od 1973. do 1979.

- the UN Transition Assistance Group (UNTAG) u Namibiji od 1989. do 1990.

Ostale četiri misije koje još uvek djeluju su: UN Peacekeeping snage na Cipru (UNFICYP) koje su postavljene u ožujku 1964., zatim, UN Disengagement Observer Force (UNDOF) koje su smještene na Golanskoj visoravni u Siriji od svibnja 1974., te UN Interim Force in Lebanon (UNIFIL) od ožujka 1978.

Zadnja operacija u koju su ušli UN, prije angažiranja u Jugoslaviji, je kontrola primirja na demilitariziranoj granici između Iraka i Kuvajta.

Radi se o 1500 ljudi pod zapovjedništvom austrijskog generala, koji su preuzeeli položaj od američkih snaga, a u čiju se sposobnost i efikasnost, ako dode do nekog konflikti, kada američke snage u potpunosti napuste područje srednjeg istoka, već sumnja.

Casnici za vezu UN, su prethodnica mirovnih

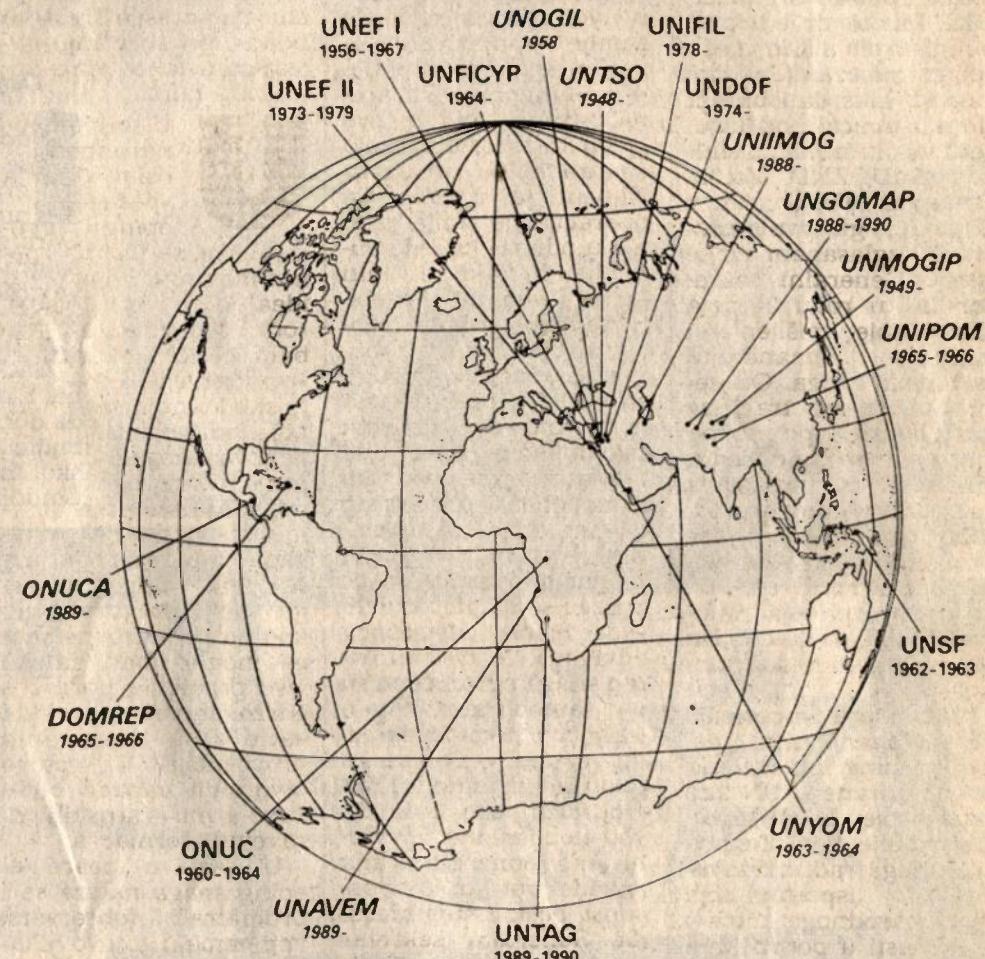
snaga UN. Prema prijedlogu mirovne operacije UN u bivšoj Jugoslaviji, bila bi uspostavljena tzv. UNPA (United Nations Protected Areas) što znači demilitarizirana područja pod zaštitom UN.

UNPA će obuhvatiti tri zone u Hrvatskoj u kojima će biti smještene mirovne snage: istočna Slavonija, zapadna Slavoni-

ja, te oklopnim transporterima i helikopterima. Sjedište će zapovjedništva biti u Banja Luci s uredima u Zagrebu i Beogradu.

Što Hrvatska može očekivati od plavih šljemova? O svim akcijama ujedinjenih naroda običava se govoriti u superlativu, jer se očekuje da će sami činjenica da su

nisu ispunile zadatku, a takve su bile gotovo sve složenije napetije situacije. Na onim zadacima gdje su imali zadatku promatrača i policijaca u mirnom okruženju, tako su uspešno obavljale svoj posao, no na mjestima u kojima su ušli u ratne situacije i stanja otvorenog sukoba, njihova uloga je počesto bila

ja i Krajina. Spominju se ukupno 22 mesta, što gradova što općina u kojima bi se trebale smjestiti plave kacige. Operacija UN na prostorima bivše Jugoslavije biti će i po opsegu najveća i apsolutno najskuplja (procjenjuje se na oko 200 milijuna dolara). Mirovne snage biti će sastavljene od 10 bataljuna pješačkih naoružanoga laka naoružanjem i koristiti

nazočni na nekom terenu omogućiti prestanak svih sukoba. Plavi šljemovi veličaju se kao simbol nepristranosti, miroljubivosti i poštivanja temeljnih civilizacijskih načela. Objektivna prošlost oružanih snaga UN, međutim, ne ostavlja baš uvijek takav dojam. Bilo je akcija u kojima su snage UN odigrale značajnu mirovnu ulogu, ali i onih u kojima

problematična. Vjerovatno zbog loših iskustava UN se tako teško odlučuju slati svoje vojne snage čak i na ona mesta na kojima bi bilo očito da bi mogle biti stvarno potrebne. Upravo zato im je toliko trebalo da počnu poduzimati konkretnе mјere u svezi sa situacijom u Hrvatskoj.

pripremio: TOMISLAV LACKOVIĆ

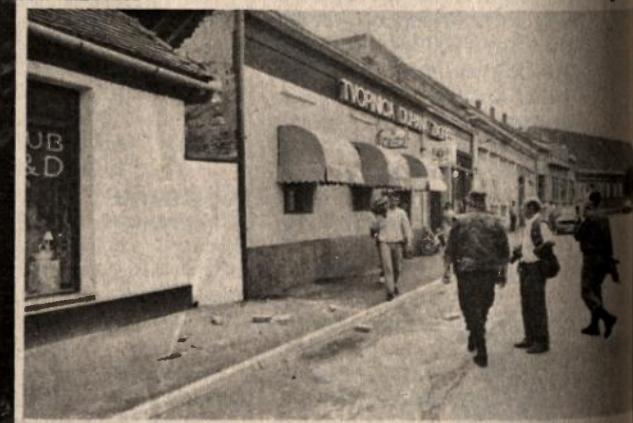
OSIJEK — GRAD INATA I PRKOSA

Ljudi su se vratili svome gradu i obrana je učvršćena u neprobojni bedem

Osijek nikada neće biti Ocek

doslovce i simbolično. Iz prkosa i inata prvih dana primirja gradske vlasti upalile su uličnu rasvjetu u centru grada. Gardisti su u vojničkim čizmama zaigrali nogomet dok su na rubove grada padale granate. Bio je to potez rizika, ali i ponosa, inata i strasti.

Zlatko Kramarić, »gradonačelnik s naočalima«, ispred svog ureda dočekao nas je u plavoj lakost majici. Rijetko koji grad u Hrvatskoj ima tako nekonvencionalnog gradonačelnika. Nije nas imao

vremena primiti zbog zauzetosti, ali usput nam je ispričao da sad predstoji veliki posao: »Kad su me izabrali za gradonačelnika mislio sam da će se posvetiti organizaciji civilnog života, organizaciji društva, a ne države. Sad pripremamo dolazak plavih kaciga koji će vjerojatno biti stacionirani i u Osijeku, a pravi posao tek slijedi.«

Kramarić je s trideset i neku vjerojatno najmladi gradonačelnik u Hrvatskoj. Jedan od fenomena Osijeka je i to što svi znamo tko su njegovi čelni ljudi. I civilni i vojni. Dok se Kramarić brinuo o organi-

zaciji života, Glavaš je organizirao obranu grada. Neprijatelj se, istina, primakao skoro na puškomet do grada, ali dalje ni makac.

»Hrabrost i požrtvovnost branitelja Osijeka i svih koji su došli u grad braniti ga, zaustavila je agresora. Danas je apsolutno jasno da se neprijatelj neće primaknuti ni za centimetar, nego će postupno odstupati. Naravno, željeli bismo da se oslobadanje odvija na miran način, političkim sredstvima, ali ako ne bude tako išlo, imamo načina da okupatore istjeramo s hrvatskog teritorija«, kaže nam Branitelj Glavaš.

Do prve linije fronte pratio nas je Zvonko Gabrić, osječki »veteran«, a danas vojni policajac. Prema Tenju linija obrane je odmah uz Poljoprivredni fakultet, koji je poslije brojnih bombardiranja i raketiranja postao sablasna, razrušena zgradurina. Na drugoj liniji novopridošli dečki i oni koji su se morali vratiti u grad, kopali su rovove. »Veterani ih, u šali zezaju da su dobrovoljci.

shvatio da je pitanje časti i ponosa biti u gradu kad se ruše njihovi domovi, njihove crkve i svetišta.

Za našeg boravka u Osijeku agresor je ispalio tek nekoliko granata na grad. Ispod prosjeka i svih dosadašnjih normi.

Vodiča Gabrića spominjemo upravo zbog toga što je za našeg boravka i njegova obiteljska kuća, u Drvarskoj 9, dobila granatu. Njegov prvi susjed Bože Jurčević upravo nam je pokazivao od granate ulupljeni šljem koji mu je spasio glavu. Brat mu Ivica još uvijek hoda sa štakama zbog rane na nozi, a treći iz obitelji Jurčević, 20-godišnji Dražen negdje je na položaju.

Navikli na svakodnevne detonacije dečki su se počeli zezati tko će provjeriti čiju je kuću pogodila. »Mala je, 60 milimetara, ne može to puno naškodit.« Idući dan morali su promijeniti desetak lesnit ploča koji su do krova iznijeli susedi Srbi.

U bazi 106. osječke brigade, raspitujemo se za stare poznanike i prijatelje. Dario je nepovratno otišao, Ivica je na liječenju, Mak na rehabilitaciji u nekim od hrvatskih toplica. Ni Danijela neće biti na

svibanjskoj proslavi desetogodišnjice mature. »Znaš, počinje melankolično pričati Bosanac, sad je mnogo teže. Teže nam ti gubici sad padaju. Na fronti nekako nemaš vremena za tugu, za bol. Razmišljaš kako pomoći čovjeku, kako spasiti njega i sebe, ranjene dovesti do bolnice, uništiti agresora da više na napada. Razmišljaš o tehničkim stvarima. Ali, kad ostaneš sam, kad se ništa ne događa, kad zatvoris oči, a ne možeš zaspasti. Tad se vraćaju one slike, scene s fronte.« Bilo je i trenutaka malodušnosti. Razmišljaš što imam od rata i slobode kad sam izgubio najbolje prijatelje, razorili mi dom, pokušali uništiti ljubav u meni. Razmišljam i o mojim poznatima, susjedima i prijateljima koji su bili napustili grad. Čast je i pitanje savjesti ostati u svom gradu kad je napadnut, sa svojim prijateljima kad im je najteže. Događalo se da i takve misli dodu na um, ali kad počme borba sve se zaboravlja, nema više ljutnji ni sumnji u opravdanost i ishod domovinskog rata.« Na kraju razgovora Bosanac nam prevođi poznatu izjavu popularnog američkog predsjednika J.F. Kennedyja: »Nemojte pitati što je Amerika učnila za vas, nego što ste vi učinili za Ameriku! To mora biti i naš moto. Vrijeme je da svi zapitamo koliko smo i što mi možemo napraviti za Hrvatsku, a ne što je nama Hrvatska dala. Hrvatska nam daje sve: slobodu, mir, ljubav, poštovanje.

Posljedni tjedan Osijek su posjećivale razne delegacije, umjetnici i glazbenici, poslovni partneri, dobroćinitelji i političari. Gradonačelnik Kramarić svakodnevno prima delegacije iz europskih gradova koji nude pomoći, i što je važnije, poslovnu suradnju. Na vojnom planu obrana je učvršćena u neprobojni bedem, gradani su se vratili svom gradu i sve je spremno za obnovu i početak novog života.

MARKO MARKOVIĆ

HRVATSKA U EUROPSKOM OZRAČJU

Medunarodno priznanje Republike Hrvatske kao suverene države i, samim tim, subjekta međunarodnog prava, neosporno je najviše dosegnuće političke strategije Hrvatske demokratske zajednice i predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana. Hrvatsku je prije kraja siječnja priznalo četrdesetak, mahom europskih zemalja. Međutim, ovo što je dosad postignuto samo je dio posla koji treba obaviti kako bi Hrvatska doista postala respektabilna članica europske i svjetske zajednice.

Priznanje Republike Hrvatske zasad prvenstveno znači moralnu pobjedu nad agresorom, dokaz da više nikada nećemo morati trpjeti beogradski diktat; zatim, naravno, ostvarenje doslovno tisućljetne težnje našeg naroda za uspostavljanjem samostalne države (težnje koja je podjednakom snagom pokretala carskog generala Jelačića i protuhabsburškog puntara Kvaternika). Međutim, poslije olakšanja što ga je, 15. siječnja 1992. godine donio Hrvatskoj, valja se zapitati što još moramo poduzeti da bi Hrvatska uspješno djelovala kao samostalna država? Što, dakle, poslije priznanja? Po čemu se Hrvatska, u ozračju europskih zvijezda, mora razlikovati od Hrvatske pod komunističkim petokratom i nesretnim jačkim znamenjem?

Daljnje potvrđivanje Hrvatske kao države koja je kadra samostalno opstojati odvijat će se na nekoliko razina. Neke od tih razina već se sada s velikom sigurnošću mogu prepoznati.

Kao prvo, Hrvatska trajno mora poštovati činjenicu da su zemlje srednje i zapadne Europe najviše učinile u njenu korist, kad je riječ o ratnoj pomoći i međunarodnom priznanju. Konkretno, Austrija i Njemačka upravo su neizmerno i gospodarski i diplomatski zadužile Hrvatsku. Vrlo im je blizu i Madarska, koja je pomagala u skladu sa svojim materijalnim mogućnostima. Italija je, pak, odigrala ključnu ulogu pri nagovaranju skeptičnih članica EZ-a da priznaju Hrvatsku, dok je Vatikan, svojom neusporedivom moralnom snagom podržao stvaranje novih država na jugoslavenskoj lešini. Bitno je još jednom istaknuti da je Vatikan u slučaju priznavanja Hrvatske i Slovenije učinio povjesni presedan budući da Sveta Stolica uvijek medu posljednjima priznaje novonastale države, dok je to ovaj put učinila prva.

Medunarodnu afirmaciju nove Hrvatske odredile su, dakle, s jedne strane pripadnice srednjeeuropskog kulturnog kruga (Austrija, Madarska, Njemačka) a s druge strane izrazito katoličke zemlje (Italija) i sama središnjica katolicizma, država Svetog Petra.

Međutim, kako je to u svojem eseju u Nedjeljnom Vjesniku od 19. siječnja istaknuo naš ugledni povjesničar dr. Ivo Banac, i u Hrvatskoj, a poglavito u Europi i svijetu, nedostatno je poznata naša pripadnost srednjeeuropskoj i katoličkoj kulturi. »Francuski nas pisci opisuju kao državice, dok ugledni američki komentatori tvrde kako su Hrvati poznatiji po nacizmu nego po demokraciji« piše profesor Banac.

— KULTURA — BRANIK HRVATSKE —

Jedan od prvih zadataka nove Hrvatske mora, dakle, biti povratak europskog kulturnog identiteta, koji se podjednako temelji na zasadama talijanskog humanizma i rene-

sanse, na duhu Srednje Europe i povijesti obilježenoj pripadnošću katoličkoj civilizaciji još od vremena kneza Branimira, dakle od 879. godine. Hrvatska u europskom ozračju mora biti Hrvatska koja će Evropi i svijetu znati dokazati da je Držić bio relevantni Molireov predšasnik, da je Gundulić bio jedan od najvećih europskih baroknih pisaca, da Klovic, Vlačić ili Bošković nisu Slaveni ili Iliri, kako još uviđek piše u uglednim enciklopedijama, nego Hrvati. Da ne govorimo o našoj političkoj i kulturnoj povijesti ovoga stoljeća, koja je Evropi terra incognita, koja se još uvijek svodi na sukob dva radikalca, na sukob Tita i Pavelića, bez osnovnog uvažavanja čak i takvih veličina poput Stjepana Radića.

Hrvatska, dakle, bezuvjetno mora dokazati svoj autentični europski identitet, mora potvrditi da već dvanaest stoljeća pripada zapadnoeuropskom kulturnom krugu i da je stvaranje neovisne hrvatske države samo politički izraz prirodnog postojanja hrvatstva na europskim prostorima.

— OTKRITI AMERIKU! —

Drugi strateški cilj Hrvatske poslije priznanja jest okretanje prema Sjedinjenim Američkim Državama. U našem je javnom mnjenju stvorena slika o Americi kao o protivniku emancipacije Hrvatske od Jugoslavije. Ta je slika, međutim, uglavnom netočna. Ona je posljedica nerazumijevanja konzervativne naravi američke vanjske politike. Politika State Departmenta već se desetljećima temelji prije svega na legalizmu. State Department nikada neće prvi poticati priznanje neke nove međunarodne činjenice, osim ako nisu u pitanju neposredni interesi Sjedinjenih Američkih Država. Hrvatska javnost pak nije mogla shvatiti da Hrvatska, bez obzira na sve patnje i žrtve, nije u najužem polju interesa američke diplomacije. Stoga se službeni Washington prema hrvatskom i jugoslavenskom problemu držao iznimno konzervativno i pasivno, ne želeći poduzeti bilo kakvu inicijativu koja bi promijenila status quo. Valja baš zato uočiti, da se ne bi tvrdilo kako američka administracija pomaže Srbiji, da se Sjedinjene Države podjednako ponosaaju i u alžirskom pitanju (kada su podržale stanoviti oblik vojne diktature) pa i u kuvajtskom slučaju, kada im je trebalo čak šest mjeseci da vojno interveniraju u zoni od povorazrednog američkog strateškog interesa.

Zbog pasivnosti američke diplomacije glede rata u Hrvatskoj, u našoj su se javnosti sve otvoreno počele ispoljavati nesimpatije prema službenom Washingtonu. Jer, u svijesti prozapadno odgojenih državljana Hrvatske, službeni je Washington svjetski zaštitnik pravde i demokracije, koji se uvijek žestoko suprotstavlja raznim tiranskim nakazama, od Mao-Tse-Tunga i Staljina, preko vietnamskih komunista i Fidela Castra, do Noriega i Husseina. A sada istaći Washington dopušta Miloševiću i Adžiću da uništavaju malu, donedavno nenaoružanu zemlju. Naša javnost očvidno nije imala nimalo razumijevanja za pravila i »fineses« u ponašanju američke diplomacije, pa su Sjedinjene Američke Države dugo bile glavni protivnik međunarodnog priznavanja Hrvatske, dok se danas, kad je ta tema ad acta, uopće ne spominje dobro poznati stav State Departmenta prema kojem će Washington, kad je riječ o novim europskim državama, slijediti Bruxelles. Dapače, Washington je i dalje u našoj javnosti jedan od posljednjih zaštitnika bilo kakve Jugoslavije.

Nasuprot takvom stavu hrvatskog javnog mnjenja, naši ministri i predsjednikovi savjetnici smatraju kako je nužno napraviti radikalni zaokret u odnosu prema Americi. Premisa takvog političkog mišljenja jest činjenica da Hrvatska neće postati punopravni član međunarodne zajednice dok nas god ne priznaju i Sjedinjene Američke Države. Hrvatska stoga, smatra se u vladinim krugovima, mora poduzeti sve kako bi se u što boljem svjetlu prezentirala u Americi i kako bi dokazala da nije pronjemacki i protuamerički raspoložena. Hrvatska, ukratko, mora pokušati pridobiti simpatije američke javnosti i američke službene politike. Hrvatska vanjskopolitička orientacija mora se, u skladu s tim, promijeniti: od srednje i sjeverne Europe mora krenuti preko Atlantika, gdje smo do sada, istini za volju, vrlo malo poduzeli.

Drugi strateški cilj Hrvatske poslije 15. siječnja osvajanje je, dakle, Amerike.

— VOJNA SIGURNOST —

Treći strateški cilj Hrvatske poslije priznavanja jest uspostavljanje najveće vojne sigurnosti. Hrvatska je, bez obzira na tragične žrtve poginule u incidentima tijekom petnaestoga primjera, vrlo blizu svršetku rata. Međutim, svršetak ovog rata ne znači istodobno i kraj naših sigurnosnih problema. S velikom se vjerojatnošću može očekivati da će Srbija i dalje ozbiljno ugrožavati naše granice. Stoga se Hrvatska mora odlučiti za najadekvatniju koncepciju obrane. Posebno je važno naglasiti da Hrvatska po svaku cijenu mora prihvati koncepciju civilnog, nemilitariziranog društva. Naizgled, takva se koncepcija suprotstavlja svojevrsnoj izraelizaciji Hrvatske, koju predlažu mnogi relevantni vojni i politički stručnjaci, koji u Izraelu vide idealan model obrane male države od brojnijih i stalno nasiljivih protivnika. Izraelski se model može, nedvojbeno, uključiti u koncepciju hrvatske obrane. Vjerojatno ćemo se morati naviknuti na opću vojnu obvezu, na izdvajanje velikog dijela nacionalnog dohotka za potrebe Hrvatske vojske, na žen-

sko služenje vojnog roka i na stvaranje snažnog vojno-industrijskog kompleksa.

— I ONO NAJAVAŽNIJE... —

Međutim, Hrvatska vojska ni u jednom trenutku ne smije doći u situaciju da se ponaša kao politički čimbenik. Svakaku takvu nakanu i političku vlast i najodgovorniji časnici HV moraju smjesti otkloniti. Utoliko su bespredmetni razgovori o budućem statusu bivše vojne bolnice ili nekih drugih nekretnina koje je posjedovala JA. O njihovoj budućoj namjeni smiju odlučivati jedino civilni organi vlasti. Bilo kakvo miješanje vojske u odluke političkih tijela značilo bi povratak Hrvatske u komunizam naj gore vrste.

Treći strateški cilj priznate države Hrvatske jest, dakle, stvaranje snažne obrambene koncepcije koja, istodobno, neće ometati normalno političko djelovanje države i društva.

— GOSPODARSKI OPORAVAK —

Možda najvažniji cilj kojem Hrvatska mora stremiti poslije priznavanja jest gospodarski oporavak. Medunarodno priznanje omogućuje Hrvatskoj kandidaturu za ulazak u razne gospodarsko-novčarske ustanove, koje neposredno mogu pomoći obnovi. S obzirom na stravična ratna stradanja, Hrvatska bi se trebala izboriti za svojevrsni Marshallov plan. Učlanjenje u važne međunarodne ustanove, poput MMF-a i osiguravanje izravne i izdašne strane pomoći (ali i osiguravanje uvjeta za sigurnu i profitabilnu stranu ulaganja) jedan su od glavnih ciljeva nove Hrvatske.

Što, dakle, poslije priznavanja? Hrvatska mora, redom, potvrditi svoj europski identitet, uspostaviti diplomatske odnose sa Sjedinjenim Američkim Državama i stvoriti jaku obrambenu vojsku koja ni u jednom času ne smije dobiti bilo kakav politički utjecaj te, nakraju, osigurati izvore za gospodarski oporavak i preporod. Tek poslije ispunjenja tih, doista vrlo zahtjevnih ciljeva, Hrvatska će biti ravнопravna europska država.

DAVOR BUTKOVIĆ

OBRANA U SLUŽBI CIVILNE DRŽAVE

Razgovor s Gojkom Šuškom, ministrom obrane Republike Hrvatske

Hrvatska je država od 15. siječnja međunarodno-pravno priznati subjekt međunarodne zajednice. Mijenja li spomenuti događaj strategiju hrvatske obrane?

— Stvarnost priznanja i stupanja Hrvatske na međunarodnu scenu ne umanjuje obrambenu spremnost i vojnu pozornost. Rat nije završen. Još uvjek imamo veliki dio teritorija koji moramo osloboditi. Prihvaćamo dolazak mirovnih snaga UN, ali moramo biti spremni osloboditi okupirana područja i na drugi način, ako na to budemo prisiljeni. Ako »plave kacige« iz bilo kojeg razloga ne dođu, danas, u ovom povijesnom trenutku ne možemo dopustiti nespremnost.

Zadnje potpisano, petnaesto primirje se uglavnom poštuje. Kada možemo očekivati nedavno najavljeni dolazak »plavih kaciga«?

— Da, primirje se poštije. Prvu grupu, nadam se, možemo očekivati za oko dva do tri tjedna. Ali, još uvjek postoji problem. Po usvojenu prijedlogu UN, »plave kacige« će biti raspoređene tamo, gdje je srpsko pučanstvo ili većinsko ili znatna manjina. Međutim, ima dijelova teritorija gdje ti čimbenici ne igraju ulogu, a gdje je još uvjek prisutna okupatorska, bivša JNA, rezervisti i četničke formacije. Nedavna izjava Rašete da to treba riješiti političkim metodama, nalaže izvesnu dozu sumnje i opreza. Nismo tako sigurni da će oni poštivati dogovore koje smo imali i koje je međunarodna zajednica podržala. Primjerice, Dubrovnik i njegova okolica. Na tom području nema ni većinskog niti manjinskog srpskog pučanstva, a okupatorska armija još je uvjek tamo prisutna. Zašto? Tamo nemaju koga »štititi«, što navode kao razlog svih svojih zločinačkih intervencija. Dakle, s tog bi se područja trebali povući i bez prisutstva »plavih kaciga«.

Prema prijedlogu, mirovne snage će biti raspoređene i tamo, čime Dubrovnik ostaje krizno područje, što je u njihovu interesu.

Koje su konkretnе zadaće mirovnih snaga UN?

— Mirovne snage trebale bi stvoriti uvjete za povlačenje okupatorske vojske s kriznih područja, te omogućili uspostavu pravnog poretku mirnim putem. Ako se ta dva uvjeta ispunе, naša strana će biti zadovoljna, a trebali bi biti i oni.

Dakle, »plave kacige« bi trebale isprati JA Š teritorija Hrvatske, te razoružati paravojne, četničke formacije, ukoliko ne pobegnu. Rješavanjem svega toga, bit će omogućen povratak prognañih Hrvata. Nestvarno je očekivati da se to dogodi preko noći. Sve je porušeno. Prije povratka moramo sve izgraditi.

Kakva je uloga Hrvatske vojske u tim operacijama?

— Hrvatska vojska neće izravno sudjelovati u tim operacijama. Krizna područja će biti demilitarizirane zone. Uz »plave kacige«, na tim će područjima biti prisutna policija Republike Hrvatske. Njeno ustrojstvo i funkcija su poznati. Bit će konstituirana na način koji zadovoljava nacionalni reciprocitet pučanstva na tim područjima. Naravno, ne onaj koji je danas, budući da su većinu Hrvata proginali iz njihovih domova, a u njihove kuće doselili srpske obitelji iz Srbije, posebice u Baranji. Policija će biti ustrojena prema popisu od prije početka rata.

Dakle, Hrvatska vojska neće biti prisutna na područjima gdje će biti raspoređene »plave kacige«.

Znajući da jugoslavenska vojska i četničke formacije ne poštjuju međunarodne političke čimbenike, rušenje helikoptera promatračke misije EZ bio drastičan primjer, smatrale li mogućim sukobe između »plavih kaciga« i JA?

— Mislim da ne. Ali paravojne formacije će sigurno izazvati incidentne situacije u dijelovima Krajine i oko Knina, sudeći po izjavama Babića i kompanije. Kako će se »plave kacige« ponijeti u tom trenutku, možemo samo nagadati. Postoji opasnost da prestanu dolaziti. Nadamo se da se takvo što neće dogoditi.

Znači li to da hrvatska obrana mora računati s mogućnošću gerilskog ratovanja s četničkim, paravojnim formacijama u spomenutim krajevima?

— Jedan od uvjeta koje je postavila EZ je razoravljivanje paravojnih formacija. Provokacija i terorizam će zasigurno biti, ali ne na duže vrijeme. Odnos Knina i Beograda navješćuje da se ili jedni ili drugi trijezne. Mislim da će onaj dio srpskog pučanstva koji će ostati u Hrvatskoj shvatiti i prihvati da živi u slobodnoj zemlji, da na koncu ima izbor ostati ili otići. Jedan dio njih je bio i zaveden i zlorabljen, neki čak nasilno i prijetnjama prisiljeni da s njima suraduju. Svi će imati mogućnost izbora, osim naravno

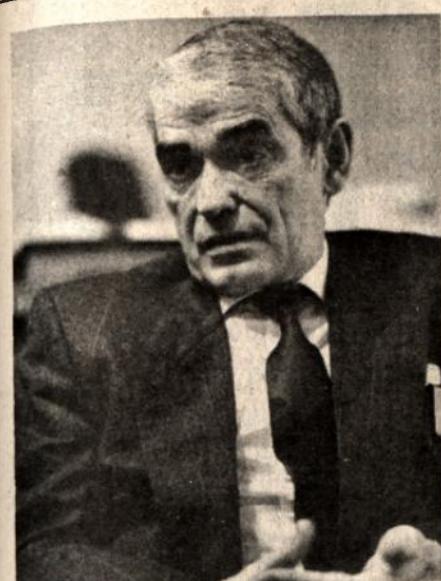
oni koji su krvlju umrljali ruke. Ti će krijeći odgovarati, ako prije toga ne pobegnu.

Oni koji će ostati, morat će prihvati Hrvatsku kao domovinu i uživat će sva gradanska prava. Imat će i obvezu, kao i svi ostali. Bit će njima u korist da poštuju zakone hrvatske Države.

U posljednje se vrijeme kalkulira s mogućnošću nastavka rata, ali ovaj put na teritoriju Bosne i Hercegovine. Dolaskom velikog kontingenta JA u Bosnu i Hercegovinu, stanje se u toj republici bivše Jugoslavije zaoštvara. Kako će reagirati hrvatska obrana u slučaju izbjega sukoba u Bosni i Hercegovini?

— Iskreno, zabrinut sam. To mi je uža domovina. Mi poštujemo zahtjeve međunarodne zajednice o nepovredivosti granica i suverenosti kako Bosne i Hercegovine, tako i svih republika koje to žele. Ni u kom slučaju ne zagovaramo cijepanje Bosne i Hercegovine. Muslimani, Srbi i Hrvati su konstitutivni narodi te republike. Zagovaramo im pravo da sami odluče o svojoj budžini. Govori se o raspisivanju referendumu. Da li će do nje doći, pod kojim uvjetima, da li će biti u mogućnosti održati ga... Međunarodna bi se zajednica moralia više angazirati i obratiti veću pozornost na događaje u Bosni i Hercegovini. Ako sva tri naroda Bosne i Hercegovine izglasaju da žele suverenu, neovisnu državu, Republika Hrvatska će to u potpunosti poštivati. Dapače, u budućnosti ćemo nastojati uspostaviti odista usku suradnju – ekonomsku, kulturnu i drugu. To bi po najidealnije rješenje. Druga mogućnost rješavanja problema mirnim putem bila bi uspostava Bosne i Hercegovine kao konfederacije, države kantona, gdje bi po konfederalnom ugovoru svaki kanton imao mogućnost i pravo demokratskim se načinom opredijeliti da li želi ostati u toj državi. Ako dode do najgora, dakle, ako Srbi zauzmu stav da se Bosna i Hercegovina mora cijepati, Muslimani isto tako, onda i Hrvati moraju gledati svoj interes i donijeti odluku. Hrvatska neće učiniti ništa da bi potakla takav ishod. Mi želimo da se sva tri naroda Bosne i Hercegovine demokratskim putem izraze u kakvoj državi žele živjeti.

Bojim se da bi moglo doći do sukoba. Srbija već proglašava srpsku republiku u Bosni i Hercegovini. Ako iz bilo kojeg razloga, posebice vojnog pritiska, oni odluče o prisilnom pripajaju Bosnu i

— Pitanje je hoće li NATO ostati onako konstituiran kao do sada. Hrvatsko usmjerenje je zapadno. I povijesno, kulturno, civilizacijski, a na koncu i ekonomski gledano. Zbog toga će se Hrvatska usmjeriti otrlike jednako kao i zemlje Zapadne Europe. Razvoj situacije na Istoku će promijeniti mnogo toga. Vjerujem da NATO više neće igrati ulogu kao nekad. Zasad je prerano govoriti o eventualnom stupanju Hrvatske u NATO.

Hrvatsku je priznala većina europskih država, te Kanada, Australija i druge. Možemo li u dogledno vrijeme očekivati priznanje Sjedinjenih Američkih Država?

— To je pitanje dana. SAD su dobrijim dijelom iz nepoznavanja situacije imale jednu globalnu strategiju i to na račun održanja i opstanka Jugoslavije, koja je za njih gledano, geostrateški, predstavljaljala takozvanu »bafer« zonu između Istoka i Zapada. Budući da danas više ne postoji opasnost od sukoba između Istoka i Zapada, tako i opstanak Jugoslavije kao cjeline više ne igra tako veliku ulogu. Promjena u američkoj politici uzima vrijeme, koje im je potrebno da shvate i prihvate jednu novu stvarnost. Na žalost, Hrvatska je za njih samo država sa četiri i pol milijuna stanovnika na malom teritoriju, gdje nemaju nekakav narociči ekonomski interes. Američki biznis ima velik utjecaj na američku vansku politiku. To što interesi imaju odlučujući utjecaj na politiku, ponekad se pozitivno, a ponekad negativno odražava. Nesreća je malih naroda, među njima i hrvatskog, što im sudsina ovisi o takvoj politici. Zagovaraju sigurnost, što je s jedne strane opravdano, a s druge apsurd. Nije prvi puta da su podržavali diktatore do zadnjeg časa, a onda se preko noći usmjerili suprotno. Mislim na slučajeve Kube, Somose, iranskog Saha...

Mozete li nam, molim Vas, nešto reći o židovskom lobiju u svijetu i njegovu utjecaju na međunarodno priznanje Hrvatske?

— Nismo u mogućnosti utjecati na politiku drugih republika, posebice onu Srbiju. Ne možemo imati, niti imamo pretenzije prema teritorijama drugih republika na kojima žive Hrvati. Primjerice, Subotica više nije nacionalno čist grad, s gotovo sto posto hrvatskog pučanstva kao nekad. Slična je situacija i u većini drugih gradova, i sela Srijema i Vojvodine. Na tim područjima danas prevladava srpsko pučanstvo. Jedina mogućnost i jedino rješenje koje Hrvatska može ponuditi jest da omogući Hrvatima iz drugih republika, onima koji to žele, preseljenje u Republiku Hrvatsku. Učiniti ćemo sve da bismo im osigurali početne životne uvjete.

Hoće li Hrvatska izgradivati vlastitu nacionalnu sigurnost povezivanjem u europsku politiku, pa i obrambenu integraciju, ili oslanjanjući se isključivo na vlastite snage ili će pak, poput nekih drugih postsocijalističkih država tražiti ulazak u NATO?

Iako mala zajednica, koliko mogu nastojati upoznati Svjetsku Židovsku zajednicu sa stvarnim stanjem u Hrvatskoj. Židovi imaju povijesno opterećenje stradanja koja su doživjeli u drugom svjetskom ratu, koji im nalaže oprez i strah. Srpska diplomacija to zlorabi i na toj osnovi proglašava Hrvate genocidima, krvoločnima, onima koji žive negdje u pravopjesti.

Razmernim poštivanjem primirja i skromnim dolaskom »plavih kaciga« nalazimo se u stanju negdje između rata i mira. Vidite li skoro, potpuno okončanje?

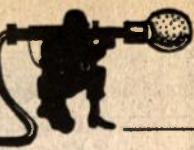
— Nadam se da je rat u cijelini završen. Čišćenje zaostalih četničkih formacija i prisutnost »plavih kaciga« potrajanje još nekoliko mjeseci, ali rat kada smo doživjeli je završen. Okupatori više nemaju dovoljno snage nanijeti oduševujući udarac, a mi ipak, imamo i organizacije i snage i sredstava odbiti bilo koji udarac. To im je dovoljno upozorenje i poruka. Neće se usuditi pokušati. Neki krajnji ekstremisti još bi mogli i pokusati napraviti veće provokacije, ali rat kakov smo osjetili je gotov.

Na kraju, zamolili bismo Vas, da kao ministar obrane Republike Hrvatske kažete nešto o budućem ustrojstvu Hrvatske vojske, nastale u domovinskom ratu.

— Nemamo namjeru, niti imamo ekonomskih mogućnosti stvarati veliku vojsku. Danas, dok smo u ratu, moramo imati vojnu spremnost i angažiranost. Jednom, kada dodu normalniji uvjeti, sa zapada, sjevera, a posebice s juga nam ne prijeti opasnost. Morat ćemo biti opreznii na granicama prema istoku. Hrvatska vojska će biti ustrojena po modelu zapadnih zemalja. Sastojat će se od redovne, regrutne vojske, s vojnim rokom od deset mjeseci, elitnih jedinica, takozvanih komandosa, osposobljenih za pokrivanje kritične granice prema istoku i međunarodnih čimbenika – droge i kriminala, te od profesionalnog dijela – Hrvatske garde, slične američkoj vojski. To neće biti velika vojska, ali će biti profesionalna do krajnjih granica. Time ćemo nadoknaditi brojčano stanje. Potrajanje će nekoliko godina da bismo postigli potpunu organiziranost i uhodanost. Vojska će biti u službi civilne države, a ne netko tko će »dirigirati« i nameñati svoju politiku.

Želio bih se ovom prigodom obratiti svim hrvatskim borcima i zahvaliti im za sve što su učinili za našu Domovinu. Reći hvala nije, niti će ikad biti dostatno. Osjećam da su to dali iz srca, duše, ne očekujući hvalu. Hvala će im reći one generacije koje dolaze, koje će u potpunosti uživati u slobodnoj Hrvatskoj. U ovom povijesnom trenutku, oni su ti koji su odigrali najveću i odlučujuću ulogu, bez obzira što nisu bili organizirani i opremljeni kako su trebali biti, ali su duhom, voljom i svješću izdržali. Zahvaljujem svima i nadam se da više nećemo morati položiti niti jedan život na taj oltar. Ipak pozivam sve na još uvjek potpunu spremnost.

Andrijana ŠEŠO

PRESS - META ZA ZLOČINCE

Zanimanje ratnog izvjestitelja oduvijek je bilo jedno od najzanimljivijih, ali i najopasnijih. Potvrdilo se to, nažalost, i u ratu u Hrvatskoj.

Zavijanje jakih sirena prekinulo je te nedjelje razmjerno mirnu zagrebačku noć. I dok su još sneni gradani trčali prema najbližem skloništu kako bi sačuvali živu glavu, brojnim stranim novinarima smještenim u hotelu »Intercontinental« bio je to znak da treba krenuti na posao. S kamerama i fotoaparatima u rukama potrcali su do dizala ili do stepenica koje vode na krov hotela odakle se grad osvijetljen svjetlim granatama s padobranima viđio kao na dlanu.

Pritom, u želji da ulovi najbolje kadrove, nitko od njih nije razmišljao o opasnosti kojoj se izlaže, a neprijateljski su zrakoplovi počeli raketirati, bombardirati i mitraljirati hrvatsku metropoli. Naime, kada novinarski nos nanjuši zanimljive dogadaje nema te opasnosti koja će pravog ratnog izvjestitelja sprječiti da što bolje obavi svoj posao. Ali to je samo jedna od svakodnevnih sličica iz zanimljivog ali i nadasve opasnog posla ratnog izvjestitelja čiji je zadatak uvijek biti tamo gdje je najopasnije kako bi svojim čitateljima ili gle-

dateljima vjerno i profesionalno prenio dogadaje s ratišta, makar pritom doveo u opasnost i svoj život. Da se ne radi o frazi dokazuju i podaci Međunarodne novinske organizacije da je od 83 novinara koji su prošle godine poginuli radeći svoj posao najviše (čak 23) nastradalo na ratištima u Hrvatskoj. Zapravo, u službenom izvještaju agencije bilo ih je »samo« 22, ali im je dan prije Stare godine pridodan i snimatelj američke agencije WTN Živko Krstićević koji je poginuo pogoden šrapnelima neprija-

teljske granate u karlovačkom predgradu Turanj. Tada su ranjeni švicarski novinar Bruno Moser i Stephan Kloss iz njemačkih novina »Sachsische Zeitung«, a zahvaljujući sreći neozlijeden je ostao samo američki novinar Rosario Esposito koji je vijest o tragičnom dogadaju dojavio zagrebačkom Uredzu za strane novinare.

Kako neprijateljska strana postuje posljednji prekid vatre, potpisani u Sarajevu krajem prošle godine pokazuje i podatak da su poduzem broju poginulih novinara u Hrvatskoj već u prvih dvadesetak dana ove godine pridodana još dva imena. Prvo su nekoliko dana nakon Nove godine vojni diverzanti jugoslavenske armije u okolini Osijeka ubili švicarskog novinara Roberta Christiana Wurtenberga, a desetak dana kasnije, također nedaleko Osijeka, poginuo je i britanski fotoreporter Paul Jenks koji je radio za Europsku novinsku fotografsku agenciju. Njega je na prvim linijama obrane Osijeka, kod sela Tenjski Antunovac, pogodio u glavu neprijateljski snajperist tako da je unatoč brzoj operaciji umro u osječkoj bolnici.

Uz 25 poginulih (od Egona Schotlanda i Gordana Lederera pa do najnovijih žrtava) više nitko ni ne zna točan broj novinara koji su teže ili lakše ranjeni i za nekoliko novinara se još uvijek ne zna jesu li također poginuli ili su u srpskim zarobljeničkim logorima. Među njima su i poznati vukovarski novinar Siniša Glavašević te dvojica ruskih novinara za kojima se traga već mjesecima. Posebno je dugačak popis zlostavljanih novinara. Među prvima su napadnuti Splićanka Heni Erceg a nedugo zatim, u Novom Sadu, pretučen je njezin televizijski kolega Denis Latin. Usپoredo s razvojem »balvan revolucije« uslijedili su obraćuni s hrvatskim novinarima u Petrinji, Titovo Korenici a ubrzo su »na red« došli i strani kolege.

Zato se s razlogom nameće pitanje zašto agresor tako nemilosrdno napada i domaće i strane novinare?

Neprijateljska strana uporno pokušava uvjeriti domaću i svjetsku javnost da su svi hrvatski novinari ustaše i kao takvi plaćenici Hrvatske vojske pa se prema njima nisu odnosili kao prema novinarama već kao prema vojnicima.

Pritom, ne nude baš nikakve dokaze za takve smješne i neargumentirane tvrdnje. S druge strane, svi hrvatski novinari ubijeni su u civilu a jedino oružje koje su imali u ruci bila je kamera, fotografski aparati, kasetofon ili novinarska iskaznica. Osim toga, među stradalima dosta je i stranih novinara. Tko zna, možda će neprijateljska propaganda uskoro i za njih tvrditi da su bili ustaše? Kako, osim to-

KAKO SU ME PREBILI U KNINU

S hrvatskim vojnicima imamo samo ugodna iskustva, što se nikako ne može reći za drugu stranu, kaže Volker Petzold, reporter »SAT 1« iz Hamburga. Još na početku rata sam iz Zagreba dogovorio razgovor s Babićem i Macurom. Kad smo prošli kraj posljednje straže hrvatske policije, oni su bili vrlo ljubazni i upozorili su nas što nas čeka. Čak su nam zaželjeli da se vratimo živi i zdravi. Nakon njih došli smo do vojske, no premda su nas pokušali obeshrabriti, nisu bili pregrubi. Međutim, kad smo došli do ulaza u Knin, napravio sam grešku jer sam susrevši se s Martićevom milicijom, mislio da opet imam posla s Hrvatima. Rekao sam im »Hello, friends!« I tu je puklo... Počelo je maltretiranje. Tražili su da otvorimo kameru, iako se na našoj kameri nije imalo što otvoriti. A kad sam im dao karticu hrvatske press službe, rasprigli su je tvrdeći da Hrvatska ne postoji. Onda su me počeli tući. Posebno su pobijenjeli kad su vidjeli da na prtljazi imam znak »Croatia Airlines«, tako da sam se na kraju jedva izvukao.

ga, objasniti da je većina poginulih novinara pripadala hrvatskim ili stranim glasilima, a samo jedan ili dvojica srpskim?

Jedino objašnjenje takvih prljavih zločina, što ubijanje nevinih i nenaoružanih novinara nesumnjivo jest, u želji je agresora da prikrije istinu o njegovu napadu na Hrvatsku, zauzimanju njezinih teritorija, ubijanju njezinih stanovnika i uništavanju njihove imovine.

ne, kako bi svijet pokušali uvjeriti u osnovnu tezu srpskog propagandnog stroja da se to »samo goloruki srpski narod bori za svoja prava«. Kako je novinar, a naročito ratne izvjestitelje koji su već prošli tko zna koliko najpoznatijih svjetskih ratišta teško preplašiti i zaustaviti, to im srećom unatoč sve brojnijih žrtava ne uspijeva. Tako svakodnevno tisuće članaka, fotografija i televizijskih snimaka odlaze u svijet pomažući mu da što bolje shvati bit prljavog rata koji se vodi protiv Hrvatske. A domaći i strani ratni izvjestitelji nesumnjivo su uz hrvatsku diplomaciju i iseljenike najzaslužniji i za nedavno međunarodno priznanje Hrvatske kao samostalne i suverene države. Jer bez njihovih priloga, istina o agresiji na Hrvatsku puno bi sporije prodirala izvan granica naše zemlje.

O bilazeći brojna ratiša širom Hrvatske, od Slavonije, preko Pakracu, Novske i Banje, do Zadra i Knina upoznali smo mnogo stranih kolega. Mnogi od njih bili su pravi veterani svog posla, nakon što su prošli Libanon, Afganistan, Bliski istok, Kuvajt, Filipine i druga poznata svjetska ratišta, ali svi se slažu da je ovo najprijevali rat o kojem su izvješćivali. Uz ostalo i zato što novinari nigdje nisu bili toliko na udaru kao u Hrvatskoj. Dokazuju to i podaci. Primjerice, u Zaljevskom ratu, gdje je samo u najugroženijoj zoni bilo oko 1000 predstavnika svih medija, poginulo samo troje novinara: u Hrvatskoj već sada desetak puta više.

Osim toga, za razliku od ostalih svjetskih ratišta, agresor u Hrvatskoj ne poštije ni tradicionalne PRESS-oznake koje prema međunarodnim konvencijama (a prihvatala ih je i bivša Jugoslavija) štite novinare i omogućavaju im da rade svoj posao. Stoviše, kod neprijateljske strane PRESS-oznaka najčešće izaziva iste učinke kao crvena kropa kod bikova, pa nerijetko s posebnim užitkom pucaju upravo na novinare.

U takvoj situaciji novinarama preostaje jedino da se snalaze korišteći svoje veće ili manje ratno iškustvo i suvremenu opremu. Prilikom su stranci u dvostrukoj pred-

nosti. Osim što novinari svjetskih agencija i TV kompanija imaju bogata ratna iskustva, puno su bolje i opremljeni od domaćih kolega, koji su uglavnom silom prilika postali ratni reporteri. Dok strani novinari imaju sve što mogu poželjeti, od terenskih automobila opremljenih mobiltelima i radiostanica-

ma, preko prijenosnih kompjutora i »pancirki« do agregata i opreme za satelitske veze, domaći se snalaze s onim što imaju. Ali zato nedostatak opreme i ratnog iskustva nadoknaduju srcem i hrabrošću tako da brojne njihove priloge preuzimaju najgledanje svjetske TV-postaje i najpoznatije novine.

OPLJAČKANI NOVINARI

Medu prvim stranim novinarama koji su se i sami uvjerili kakvim mesevima metodama služi neprijateljska strana, bili su Španjolci Herman Tertscho, dopisnik madridskog »El Paisa« i Enrique Müller, specijalni izvještajnik »El Coreo Espanol«, te Talijani Marco Ventura (»Il Gornale«), Giuseppe Musulin (»L'Unita«) Vittorio Del'Uva (»Il Matino«), Maurizio Blondet (»L'Avenir«) i Raffaela Mennichini iz (»Il Manifesto«). Nakon prethodnog dogovora s komandantom neke neprijateljske jedinice na Baniji, krenuli su tamo automobilima, ali je nakon prelaska linije fronte već prvi susret s četnicima značio početak maltretiranja. Dva sata su ih gnjavili i ispitivali držeći im mitraljeze i automate uperene u glavu uz prijetnje da će ih likvidirati. Kad su čuli da novinari imaju dogovoren sastanak s nekim od njihovih glavešina, odvezli su ih do njega, ali ih on nije želio primiti tvrdeći da uopće nije dogovorio nikakav sastanak. Tača su se prijetnje pojačale, a četnici su govorili kako su novinari špijuni koji pišu u korist ustaša. Na kraju su im oteli novi automobil »Audi« s radionom i klima uredajem, sve kamere, magnetofone, dalekozore, radiouređaje, pa čak i privatne portabil-kompjutore. Misili smo da će nas ubijati, ali su nas na kraju ipak pustili pa smo se sedmorica u drugom automobilu nekako dočepali slobode, ispričali su šokirani po povratku u Zagreb.

Svi strani i domaći novinari s kojima smo razgovarali na ratištu su oduševljeni su suradnjom s hrvatskim vojnicima i njihovim zapovednicima. Ne radi se, o »kurtosaziji« jer nam naši vojnici pomažu u svemu, a mnogi su riskirali život te vodeći nas samo njima znamenitim putovima na prvu liniju fronte dok su oko nas padali projektili.

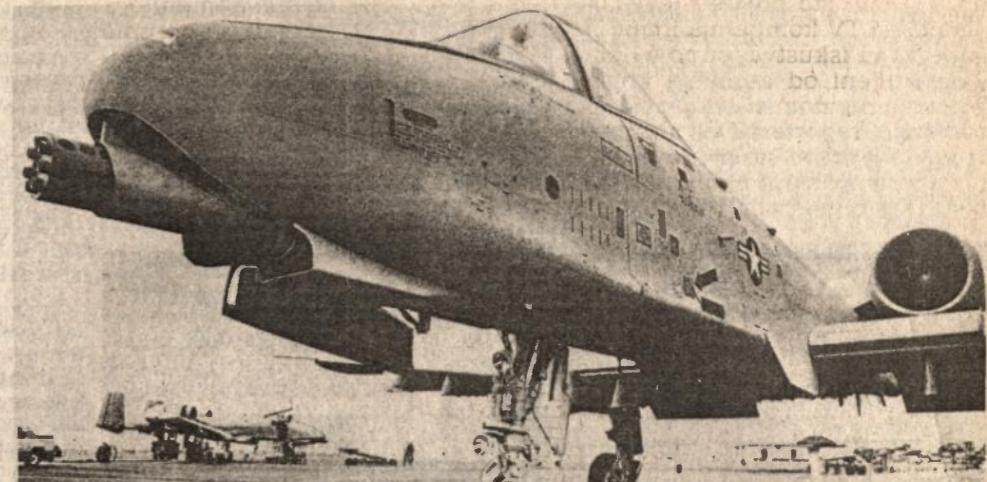
Vodili su nas ponekad i u neprijateljsku pozadinu. Znali su da i na taj način daju značajan doprinos širenju istine o događajima u Hrvatskoj i zaustavljanju rata, rekao nam je jednom prilikom nedaleko Petrinje snimatelj poznate američke TV-kompanije CNN.

Iako mnogi vjeruju da se rat ipak bliži kraju teško je prognozirati hoće li još netko od više stotina domaćih i stranih novinara koji svakodnevno obilaze hrvatska ratišta nastradati samo zato što je pokušao što profesionalnije obaviti svoj, pogotovo u ratu nezahvalan posao. U svakom slučaju, i svi u ratu za slobodu Hrvatske poglumi novinari ostati će dio povijesti najmlade Europske države.«

ŽELJKO BUKŠA

**AMERIČKI
ZRAKOPLOV,
UBOJICA
TENKOVA,
POPULARNO
NAZVAN
»BRADAVIČASTA
SVINJA«**

A-10 THUNDERBOLT II

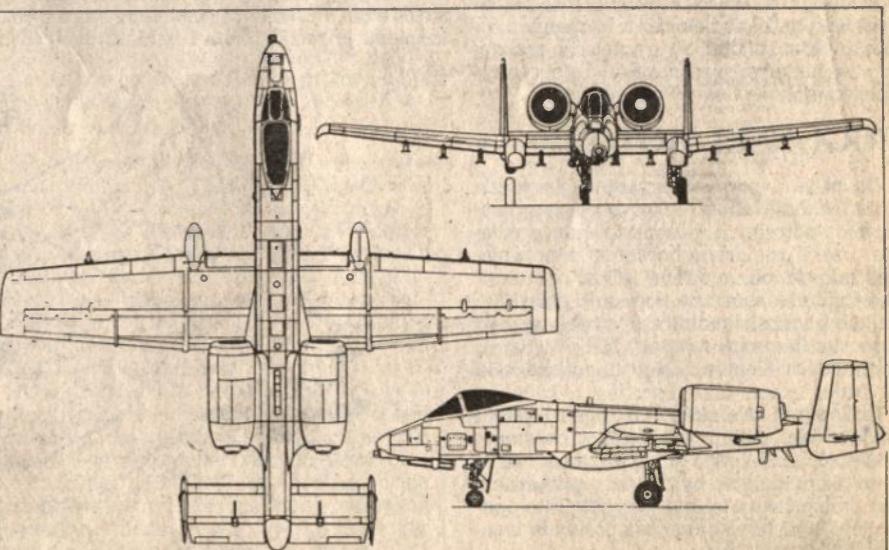
Vjetnamski je rat bio ogromno iskustvo za sve sukobljene strane.

Američka lovačka avijacija je s velikom lakoćom obarala protivničke avione, bombarderi su izbacivali tisuće tona bombi uništavajući ciljeve udaljene stotine kilometara, ali nije bilo pravog rješenja u trenutku kad su kopnene jedinice hitno tražile da avijacija snažno i precizno borbeno djeluje po protivničkim položajima na dijelu ratišta gdje se nastoji probiti protivnička linija obrane, ili možda odbiti snažan neprijateljski napad. Budući da se borbene operacije često vode na prostorno vrlo ograničenom području gdje su sukobljene vojne formacije udaljene svega stotinjak metara, imperativno se nameće potreba da se vatrenim djelovanjem visoke preciznosti i koncentracije uništi neprijateljske snage, ne ugrozivši pri tome vlastite borbene jedinice. Dodatnu otežavajuću okolnost predstavlja činjenica da su ciljevi, čije je uništenje od primarne važnosti za uspjeh ofanzivne ili, po potrebi, defanzivne borbene akcije, najčešće mobilni, te predstavljaju vrlo neugodnu metu. Zadaci neposredne zračne potpore tijekom vietnamskog sukoba izvršavani su postojećim, dodatno preuređenim avionima iz 2. svjetskog rata

(Invader, A-1 Skyraider), lovačko-bombarderskim avionima (F-4, F-105), mornaričkim avionima (A-7 Corsair II) kao i helikopterima (UH-1 Huey i AH-1 Cobra). Njihove posade su, uz svu požrtvovnost, tek djelomično uspjevale u izvršavanju zračne potpore, prije svega zbog neodgovarajućeg naoružanja, slabe manevarske sposobnosti na malim visinama i neodgovaraće zaštite od djelovanja sve snažnije protuzračne obrane nad Sjevernim Vijetnamom.

Kao rezultat svih tih skupo plaćenih saznanja, donesena je u rujnu 1966. godine odluka da se pristupi razvoju zrakoplova uskospicjalizirane namjene čije bi sveukupne osobine garantirale da će zadatak neposredno

ne zračne potpore biti izveden uspješno, precizno i brzo, uz minimalne gubitke. Popis traženih osobina, koje bi novi zrakoplov trebao objedinjavati, bio je impresivan: izvanredno visoka manevarska sposobnost na malim visinama, velika borbena nosivost (8000 kg), ekonomična potrošnja goriva uz veliki dolet (što mu omogućuje da leti što duže u zoni primarnog borbenog zadatka), raznoliko naoružanje preciznog borbenog djelovanja protiv oklopno-mehaniziranih jedinica i utvrđenih ciljeva, kvalitetna zaštita oklapanjem vitalnih dijelova, što kraća potrebna poletno-sletna staza, visoka pouzdanoćnost svih sustava i izuzetno čvrsta konstrukcija uz jednostavno održavanje. I sve to, naravno, uz što nižu, prihvatljivu cijenu.

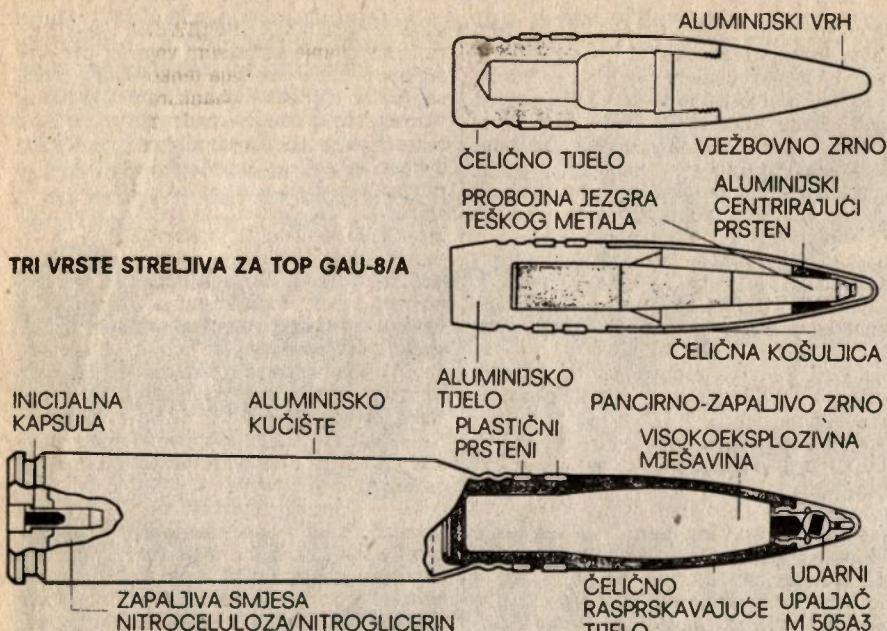

Fairchild Republic A-10A
THUNDERBOLT II

Raspon krila: 17,52 m
Duzina trupa: 16,25 m
Visina: 4,47
Borbeni radijus: 1000 km
Najveća brzina: 681 km/h
Težina: 9.761 kg (prazan)
Težina sa najvećim borbenim teretom i gorivom: 22.680 kg

TRI VRSTE STRELJIVA ZA TOP GAU-8/A

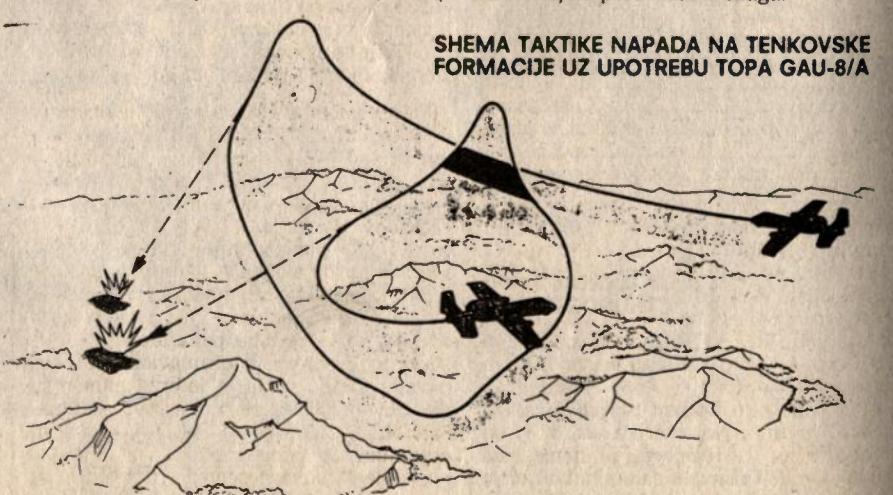

Tu čudesnu kombinaciju uspješno je realizirao konstruktorski tim kompanije Fairchild Republic, koji je iz sebe imao već čitav niz uspješno realiziranih projekata (P-47 Thunderbold, F-84 Thunderjet i Thunderstreak, F-105 Thunderchief) koji su godina vrlo kvalitetno obavljali povjerene im zadatke u službi vojnog zrakoplovstva SAD.

Sve probleme s kojima se susretao u fazi razrade projekta novog jurišnog aviona za neposrednu zračnu potporu Fairchild-Republic je rješavao na inventivan, originalan način, tako da i krajnji rezultat njihovog rada, avion A-10 A THUNDERBOLT II (kako glasi njegov službeni naziv), predstavlja vrlo uigranu, kompaktну cijelinu koju odlikuje čitav niz nekonvencionalnih rješenja. Prije početka serijske proizvodnje i uvođenja u operativnu upotrebu u proljeće 1977. godine, izvršene su manje preinake oblika krila, poklopca kabine, kućišta motora i stajnoga trapa u odnosu na prototip YA-10. Fairchild Republic A-10 A THUNDERBOLT II je stigao prekasno da bi sudjelovao u akcijama u vietnamskom sukobu, ali je američko zrakoplovstvo konačno posjedovalo "čistokrvnog" ubojicu tenkova i utvrđenih ciljeva.

KONSTRUKCIJA

Predviđen da borbeno djeluje u niskom letu u području visoke koncentracije neprijateljske protuzračne obrane A-10 THUNDERBOLT II je izuzetno čvrsto građen avion, uz obilnu upotrebu posebno otpornih materijala (titana) i primjenu vrlo specifičnih konstruktivnih rješenja. Maksimalna briga poklonjena je zaštiti pilota i vitalnih dijelova

POGONSKI MOTORI

Da bi se u potpunosti zadovoljilo važan kriterij zahtijevanog velikog borbenog doleta, kao i potrebi da A-10 proveđe duže vreme u zoni primarnog borbenog djelovanja, odlučalo se od upotrebe mlažnih motora zbog njihove enormne potrošnje goriva, te su kao pogonske jedinice upotrebljena dva turboventilatorska motora GE-TF-34-100 A, proizvoda General Electric, potiska 4112 kg svaki.

Odlukuje ih vrlo mala potrošnja uz veliku iskoristivost pri srednjim brzinama (450–680 km/h), vrlo tih i pouzdan rad u svim režimima leta, bezdimno sagorijevanje (što omogućava otežano neprijateljsko opažanje) i lako servisiranje bez posebnih uvjeta.

konstrukcije i upravljačkih sistema. Spremni za gorivo su pjenastom masom zaštićeni od zapaljenja u slučaju pogotka zapaljivim protuavionskim streljivom. Kućišta pogonskih motora su dodatno oklopljena i znatno međusobno razmaknuta, da bi se smanjila vjerojatnost istovremenog oštećenja ili uništenja oba motora prilikom pogotka projektila većeg kalibra.

Kompletan pilotska kabina oklopljena je titan pločama koje pružaju efikasnu zaštitu od pogotka projektila do kalibra 57 mm.

Svi upravljački hidraulički i električni sustavi izvedeni su kao dvostruki i trostruki neovisni sustavi razmaknuto smješteni, da bi se izbjeglo onesposobljavanje više sustava jednim pogotkom. Podatak da se uslijed uništenja hidrauličkog pokretačkog mehanizma, stajni trap zbog djelovanja gravitacije sam spušta u položaj potreban za sigurno slijetanje, kao i činjenica da je A-10 sposoban letjeti i sa samo jednim motorom, pola repne površine i oštećenim trupom i krilima, upotpunjuje sliku o nevjerojatnoj sposobnosti ovog aviona da izdrži velika oštećenja i da se, unatoč tome, sigurno domogne sigurnosti svoje zrakoplovne baze. U slučaju fatalnih oštećenja aviona, pilot koristi kapturajuće sjedište ACESS II proizvođača McDONNELL DOUGLAS, sa 0–0 karakteristikom, tj. omogućava sigurno izbacivanje pri nultoj brzini i visini (avion stoji na pisti).

NAORUŽANJE

Ofenzivni karakter aviona A-10 THUNDERBOLT II personificiran je u ogromnom sedmocijevnom topu, promjera 30 mm, Gatling rotirajuće konstrukcije, proizvodnje General Electric. Pun naziv tog izvanrednog oružja je GAU-8/A49 E-6 30 mm GUN SYSTEM, nadimak "AVENGER" (OSVETNIK). Njegov primarni zadatok je efikasno uništavanje neprijateljskih oklopno-mehaniziranih formacija, tenkova, oklopnih transportera, samohodnih topova, artiljerijskih oruđa, kao i utvrđenih ciljeva, pri čemu do punog izražaja dolazi izuzetna sposobnost A-10 THUNDERBOLTA II da izvršava borbenе zadatke neposredne zračne potpore lociranjem, napadom, zaustavljanjem i, konačno, uništavanjem protivničkih snaga.

Projekt razvoja novog protuoklopног topa GAU-8/A je započeo skoro u isto vrijeme kad i razvoj aviona YA-10, prototipa A-10 THUNDERBOLT II. Prvi testovi bojevog gadanja izvršenog na tlu su pokazali da novo oružje ima do tada nevidenu preciznost, razornu snagu i pouzdanost. Ali veliku neizvjesnost izazivala je činjenica da je avion A-10, prvi i jedini naoružan topom GAU-8/A, te se nije moglo sa sigurnošću predviđati kako će ta dva, zasebno ispitana izvanredno kvalitetna vojna proizvoda, djelovati i funkcionirati kao cjelina pri izvršenju prvog "zajedničkog" bojevog djelovanja. Glavni razlog zadržavajući je bio jak povratni udar (od oko 40 kN) koji se javljao kao reakcija pri ispaljenju svakog pojedinog projektila iz topa GAU-8/A. Međutim, strah se pokazao neutemeljenim jer je kombinacija A-10/GAU-8/A djelovala kao dobro uigrani tandem, bez ekskluzivnih vibracija ili problema druge naravi.

Sklad vrlo stabilne konstrukcije aviona i zastrašujućeg razornog djelovanja novog sedmocijevnog topa, izazvali su veliko zadovoljstvo vojnih promatrača i stručnjaka na poligonu gdje se vršilo probno bojevo djelovanje. Otpisani tenkovi M-48 i T-62, doslovno su se raspadali pod udarcima pancirnih i eksplozivnih zapaljivih zrna kalibra 30 mm. Ubojica tenkova je rođen!

.

Maksimalna brzina opaljivanja topa GAU-8/A iznosi 4200 projektila u sekundi. Svaka cijevi ispaljili u sekundi maksimalno 10 projektila, tako da je uvećana mogućnost hlađenja cijevi, a time je i smanjeno habanje cijevi i osiguran duži vijek trajanja.

Zahvaljujući velikoj početnoj brzini projektila ispaljenog iz topa GAU-8/A, postignuta je velika preciznost na znatno većim udaljenostima na ranije, i to uz vrlo veliku koncentraciju pogodaka unutar samog cilja. Koriste se triju osnovnih vrstama streljiva: školska za vježbovno bojevo gadanje sa čelično-aluminijskim zrnom, visokoeksplozivna zapaljiva sa udarnim upaljačem M 505 A3 i pancirno zapaljiva zrna sa jezgrom izrađenom od osiromašenog urana, materijala izuzetne gustoće. Pancirno zrno težine 930 grama, zahvaljujući velikoj kinetičkoj energiji uranske jezgre, probija oklop tenka i pri prodiranju se zapali ubacujući mlaz rastaljenog metala u unutrašnjost tenka. Sekundarne eksplozije municije unutar tenka definitivno ga uništavaju. Balistička korekcija putanje pri nišanjenju je nepotrebna zbog brzine zrna od 3 Macha pri kretanju ka cilju, a koncentracija pogodaka izražena je podatkom da 80% ispaljenih zrna pogoda tenk na udaljenosti od 1800 metara. Cijava konstrukcija topa: cijevi, mehanizam za transport streljiva i magazin za streljivo, koji sadrži 1174 komade pancirnih i eksplozivnih projektila u posebno oklopljenom bubrežu, teži ukupno 1830 kg i zauzima prostor dužine 5,06 metara, odnosno skoro trećinu prednjeg donjeg dijela A-10 THUNDERBOLTA II.

U naoružanju aviona A-10 se nalazi i projekt MAVERICK AGM-65, proizvođača Hughes Corp. koji mu omogućuje da uništava oklopne transportere, tenkove i utvrđene ciljeve, na udaljenostima od 1 do 16 km ako je lansiran u brišućem letu na maloj visini. Ovisno o tipu eksplozivnog punjenja, nosi kumulativni ili rasprskavajući naboj težine od 59 kg do 136 kg. Po sustavu navodenja na

cilj razlikujemo: AGM-65A i AGM-65B s optičkim sistemom navodenja, AGM-65 D s infracrvenim navodenjem koji je sposoban locirati cilj na dvostruko većoj udaljenosti od A i B verzije, AGM-65 E sa laserskim navodenjem i AGM-65 F sa laserskim navodenjem nove generacije.

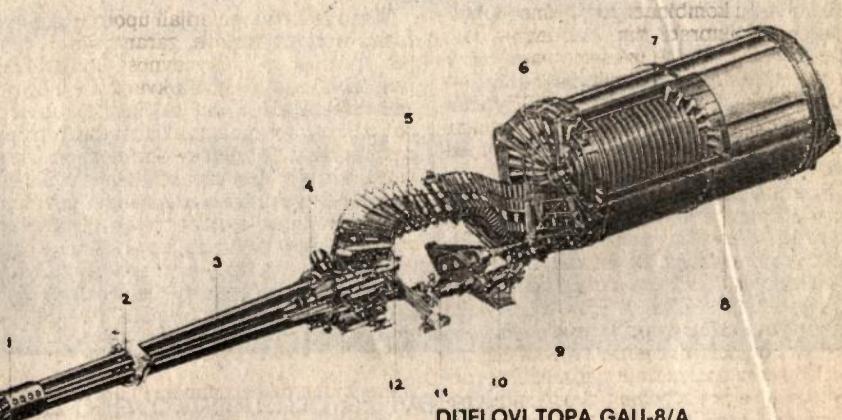
Za lasersko obilježavanje cilja koriste se laserski markeri montirani na helikopter koji sudjeluje u akciji ili se markiranje vrši od strane diverzantske grupe na tlu u blizoj okolini cilja.

A-10 THUNDERBOLT II za izvršenje misije neposredne zračne potpore obično nosi šest raketa AGM-65 MAVERICK i pun magazin topa GAU-8/A, što je dovoljno za uništenje osamnaest (18) tenkova ili drugih ciljeva u toku jedne misije.

Od ostalog naoružanja, A-10 THUNDERBOLT II sposoban je ponijeti na jedanaest podvjesnih točaka vrlo raznolik teret širokog raspona primjene: Matra Durandal bombe za uništavanje aerodromskih pisti, uređaj za elektronsko ometanje ALQ-119, ALE-37 kontejner za izbacivanje toplinskih i radarskih mamaca, WASP protuoklopne projektili, laserski navodene bombe GBU-

sade A-10 THUNDERBOLTA II za koordinirano djelovanje sa ostalim vojnim formacijama u slučaju pokušaja tenkovskog probara, jakih oklopno-mehaniziranih jedinica Varšavskog pakta na području Njemačke, razvedena je taktika simultanog borbenog djelovanja helikopterskih jedinica i borbenih manjih formacija aviona A-10 THUNDERBOLT II. Helikopteri pokrivaju zračni prostor do visine od 40 metara, a prostor od 40 metara do 500 metara pokrivaju avioni A-10. Pojavljivanje dva tipa napadaca, potpuno različitog načina kretanja u prostoru i vršenja borbenog zadatka, bitno smanjuje sposobnost neprijateljske protuzračne obrane da pravovremeno i efikasno djeluje. Prvo se vrši neutraliziranje mobilnih protuavionskih neprijateljskih sustava SA-13 Gopher, SA-6 Gaskin i ZSU-23-4 Shilka, a onda se prelazi na koordinirano uništavanje tenkova i ostalih oklopnih vozila.

Taj je scenarij uigravan mnogo puta uz izuzetne rezultate, pa je iako nije realno očekivati da bi u slučaju pravog sukoba sve tekuće gubitak, sigurno da bi visoki stupanj uvježbanosti i kvaliteta odnijela prevagu nad kvantitetnom nadmoći mogućeg protivnika.

DIJELOVI TOPA GAU-8/A

1. SKLOP USTA CIJEVI
2. PRSTENASTI OKVIR
3. SEDAM CIJEVI
4. GLAVNI ROTOR
5. STRELJIVO
6. UNUTARNJI BUBANJ
7. RADIJALNO POLOŽENO STRELJIVO U SPREMNIKU
8. SPREMNICKI
9. POGONSKI SKLOP
10. POGONSKA OSOVINA HIDRAULIČNOG MOTORA
11. HIDRAULIČNI MOTOR
12. POVROTNA VODILICA

A-10 THUNDERBOLT-II, nazvan od milja WARTHOG (bradavičasta svinja) zbog svoje nezgrapnosti, brojnih zakovica na krilima i trupu, ali i ubojite čudi i snage, još dugo će predstavljati noćnu moru za ljudi iz debelog oklopa u tenkovima koji nadiru sa istoka. Tenkovi T-55, T-56, T-62, T-64, T-72, T-80 ili M-84, predstavljaju lak plijen za WARTHOG-a. Svoj posljednji danak u krvi ubrao je u Iraku, a i opet će ako bude sreće.

(nastavak na 28. str.)

ŽELJKO HANICH

VOĐENE RAKETE

Sustavi za protutenkovsko djelovanje

Kad je tridesetih godina ovog stoljeća postalo jasno da je tenk gospodar bojnog polja i osnovna ofenzivna sila kopnene vojske, uloženi su veliki napori na iznalaženju sredstava i načina borbe protiv njega. Razvijen je veći broj posebno konstruiranih protutenkovskih topova, ali se ipak u drugom svjetskom ratu kao najbolje oružje protiv tenka pokazao – drugi tenk. Dugo vremena nakon rata protutenkovska borba se oslanjala na vlastite tenkove, vučne protutenkovske topove i lovce tenkova – samohotke. Drugim riječima, na veliku ofenzivnu silu moralo se odgovoriti približno jedнакom defenzivnom silom. U tim relacijama tenk se kao oružje iskazivao u punom sjaju, a snaga neke vojske mjerila se ponajviše brojem tenkova.

Međutim, pojavom protuoklopnih vodenih raketa, kao i čitavog niza drugih vrsta protuoklopnog oružja, uključujući i oružja kojima raspolaže ratno zrakoplovstvo, nekadašnja svemoćna koncentracija velikog broja tenkova u čelične klinove lako može završiti kao kolektivno samoubojstvo.

Osnovna ideja o konstrukciji protuoklopne rakete nastala je još za rata u Njemačkoj. Polovicom pedesetih godina pristupilo se i ostvarenju tih ideja. Prvi su takvu raketu dovršili Francuzi i pod nazivom SS.10 ENTAC (Engin Teleguidé Anti-Char) uveli je 1956. godine u naoružanje. Proda-

vali su ih velikom broju zemalja, čak i Sjedinjenim Američkim Državama. Raketa je bila duga 37,5 cm, teška 12 kg i nosila je 4,1 kg eksploziva na maksimalnu udaljenost od 2000 m. Mogla je uništiti sve vrste tadašnjih tenkova. Francuska tvornica Aérospatiale, početkom šezdesetih, razvila novu raketu koja je teža (30 kg) i većeg dometa (3000 m) od starije, a nosi oznaku SS.11. Radena je u nekoliko varijanti, uključujući i varijantu AS.11 B 1 koja se ispaljivala iz helikoptera, čime je otvoreno novo poglavlje u protuoklopoloj borbi. U naoružanje ju je uvelo 28 zemalja, uključujući i SAD, pa je tijekom šezdesetih i početkom sedamdesetih to bila najmasovnija protuoklopna raketa u zapadnim zemljama.

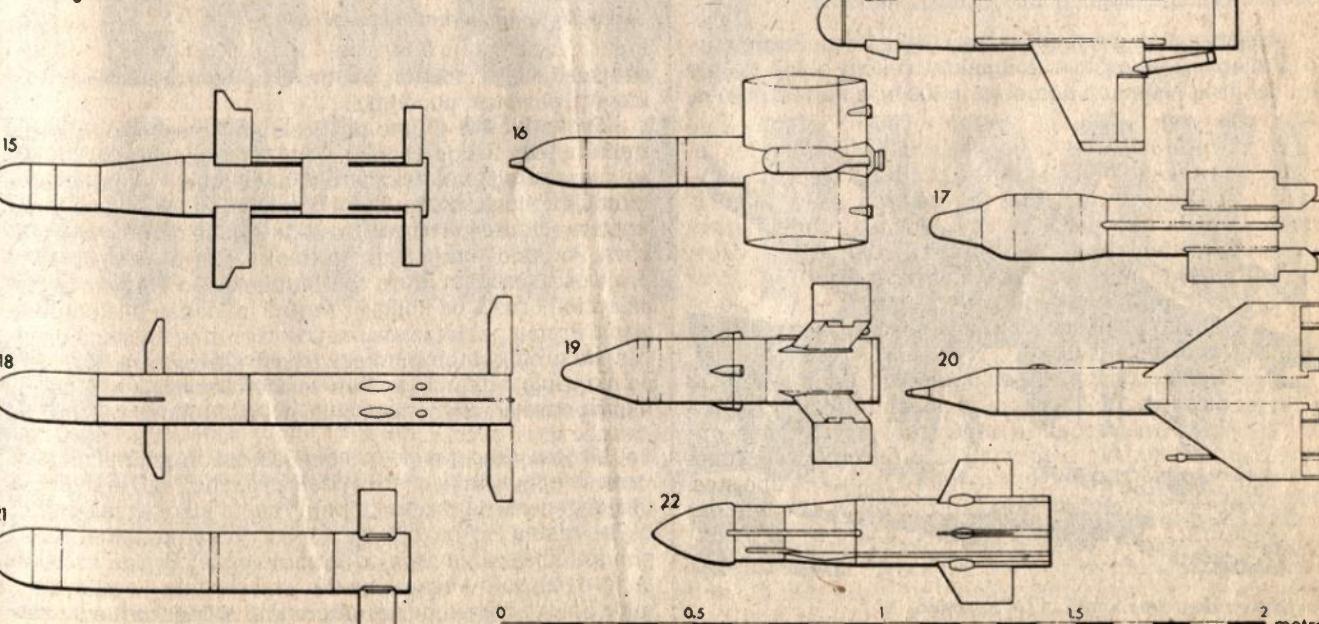
Dakako, rade i druge zemlje na razvoju ovog oružja. Veliki uspjeh doživjela je i zapadnonjemačka raketa BO 810 Cobra, dometa 2000 m, koja je isporučena u 18 zemalja te u nekolicini i licencno proizvodena. U naoružanje njemačke vojske uvedena je 1960. godine. U Velikoj Britaniji od 1963. godine upotrebljavaju raketu Vigilant, a od 1969. godine znatno kvalitetniju raketu Swingfire. Japan od 1964. godine upotrebljava raketu Type 64 ATM, a od polovine šezdesetih Svedska proizvodi raketu Bantam.

Prva protuoklopna raketa proizvedena u SSSR-u, nastala oko 1960. godine, poznata je pod NATO kodnom ozna-

ANTI - TANK

- 1 SS.11
- 2 Mosquito
- 3 HOT
- 4 Bantam
- 5 Milan
- 6 Mamba
- 7 Harpon
- 8 Entac (SS.10)
- 9 Cobra 2000
- 10 Copperhead CLGP (XM712)
- 11 SS.12

- 12 KAM-9 (TAN-SSM)
- 13 Dragon (M47) (FGM-77A)
- 14 Swatter (AT-2)
- 15 TOW (BGM-71A)
- 16 KAM-3D (Type 64 ATM)
- 17 Vigilant
- 18 Sparviero
- 19 Sagger (AT-3)
- 20 Snapper (AT-1)
- 21 Shillelagh (MGM-51A)
- 22 Swingfire

Britanski helikopter tipa Scout s raketama SS.11.

kom AT-1 Snapper, dok joj je izvorni naziv 3 M 6 Šmelj. Bila je duga 75 cm, teška 22,25 kg i maksimalnog dometa 2330 m. Raketa se ispaljivala s lansirnih šina montiranih na terenskom vozilu GAZ-69 (2 P 26), a kasnije i s oklopnog točkaša BRDM (2 P 27). Polovicom šezdesetih i jugoslavenska vojska nabavlja ove rakete, prve te vrste u njenom naoružanju.

Početkom šezdesetih Sovjetski Savez razvija raketu AT-2 Swatter s radio-navodenjem, a od 1965. godine raspolaže i raketom AT-3 Sagger, izvorne oznake 9 M 14 »Maljutka«. U sovjetskoj zoni utjecaja Maljutka je bila najbrojnija protuoklopna raketa, a i danas je česta, te je u ratu za hrvatsku nezavisnost upotrebljavaju obje strane. I to masovno. Maljutka se može lansirati s ručno prijenosnog lansirnog kompleta 9 K 11 ili s lansirnog vozila, odnosno helikoptera. U Jugoslaviji je razvijeno lansirno vozilo M83 koje na kućištu oklopnog točkaša BOV ima lansirnu rampu sa šest usmjerača za protuoklopne rakete. Njime raspolažu kako jugoslavenska tako i Hrvatska vojska. Helikopteri SA-341 Gazelle koji su licencno proizvedeni u tvornici Soko iz Mostara, u svojoj borbenoj verziji mogu ponijeti četiri Maljutke.

Maljutka je duga 86 cm, teška 11,3 kg i nosi kumulativno punjenje koje probija kompaktni čelični oklop do 400 mm debljine. Najmanji domet joj je 500 m, a najveći 3000 m.

Sovjetske rakete tipa Šmelj, AT-1 Snapper.

Leti brzinom od 120 m/s i potrebno joj je 27 sekundi da stigne do krajne granice dometa.

Sve spomenute rakete pripadaju takozvanoj prvoj generaciji protuoklopnih raketa i sve u osnovi imaju jednak način vodenja (osim AT-2). Vodenje se zasniva na metodi »tri točke«. Nakon otkrivanja cilja operator u njegovom pravcu ispaljuje raketu. Iza raketu se odmotava tanka žica – mikrokabel koja je povezana s uredajem za vodenje. Pomoću posebne palice-joysticka operator zadaje komande koje do rakete dopiru preko žice, te nastoji poklopiti tri točke: nišanski križić, raketni projektil i cilj. U usporedbi s novijim raketama druge generacije ove rakete imaju više nedostataka. Prije svega prespore su pa ciljani tenk ima dosta vremena da se zakloni iza kakve prepreke. Lansiranje raket proizvodi snažne demaskirajuće efekte, a nije moguće gadanje na malim udaljenostima. Tako je, primjerice, deklarirani minimalni domet Maljutke 500 m, ali nije preporučljivo gadanje na daljinama do 1000 m. U tom slučaju raka leti kratko, 4 do 9 sekundi, i obično se navodi golim okom. »Borbeni dio leta« je kratak i postotak pogodaka je malen. Najpovoljnije daljine gadanja za ovu raketu se kre-

Američka teška protuoklopna raka Tow.

ću između 1800 i 2200 m. Na tim udaljenostima je ostvaren najveći postotak pogodaka.

Protuoklopne rakete doživjele su prvu masovnu upotrebu u Yom Kippurskom ratu 1973. godine. Egipat i Sirija su raspolažali sovjetskim raketama Šmelj i Maljutka, a Izrael Francuskim SS.11 i američkim TOW. Za 16 dana ratovanja sve zaraćene strane izgubile su više od polovine tenkova. Potpuno je uništeno 2650 tenkova, a još je trećina tog broja oštećena. Struktura ovih gubitaka, po vrstama protuoklopne oružja od kojih su nastali, ni danas nije potpuno jasna. Prema nekim izjavama polovica ih je uništena djelovanjem protuoklopnih raketa. Iskustva ovog rata dovela su do rasprava o daljnjoj sudbini tenka kao oružja, ali i do velikog poticaja razvijanja novih protuoklopnih raketa.

Veoma rano, još polovicom šezdesetih godina, istraživana su poboljšanja u vezi vodenja raketa. Tako je stvorena druga generacija protuoklopnih raketa kojoj je zajedničko da se raka ne navodi na cilj ručno već automatski (ili poluautomatski, zavisno od terminologije). Brzina projektila je dvostruko veća, u nekim slučajevima je povećan i maksimalni domet, dok je minimalni sveden na najmanju

nastavak na 36. str.

**Tenk je nezaobilazno
borbeno sredstvo u
svremenom ratovanju**

TENKOVI USPONI I PADOVI

Na isti način kao u drugom svjetskom ratu, u korejskom ratu (1950-1953) upotrijebljeno je ukupno 1.500 tenkova. U početnoj fazi rata Sjevernokorejci su veoma uspješno koristili poznati tenk iz drugog svjetskog rata T-34. Dok je njegova prednost nad tenkom M-4 SERMAN bila značajna (top boljih osobina, bolja oklopna zaštita, povoljnija silueta i sl.), kasnije te osobine nisu dolazile do izražaja pro-

tiv tenkova PERŠING i PATON M-47. Tenkovi su, prije svega, korišteni za neposrednu pratinju pješaštva. U primjeni tenkova taj rat nije donio ništa novo u odnosu na drugi svjetski rat, ali se pokazalo da tenkovi mogu uspješno djelovati na zemljištu koje se ranije smatralo nepogodnim za njihovo primjenu te da se mogu uporabljivati i pri znatnoj prevlasti u zračnom prostoru protivnika.

Tenkovi su primjenjivani u indijsko-pakistanskim ratovima (1965. i 1971.),

kao i u drugom svjetskom ratu. Pakistan je uporabio američke tenkove M-47, a Indija engleske KONKVEROR i francuske AMX-13, a u ratu s Istočnim Pakistanom i sovjetske tenkove PT-76.

Hindusi su jedinicom od 100 tih tenkova, kroz nezaposjednuti močvarni prostor, ušli u dubinu pozadine Pakistana, izveli uspješni napad na zapovedna mesta, artiljeriju i jedinice pozadine, i tako umnogome doprinjeli uspješnom rezultatu rata.

Usljed obilježenim ratovima na Indokineskom poluostrvu (1965-1975), zbog specifičnih uvjeta u kojima je voden rat, Amerikanci su oklopne jedinice koristili za patroliranje na privremeno zaposjednutom teritoriju, osiguranje objekata i intervencije protiv oslobodilačkih snaga, jer su zemljiste i klimatski uvjeti ograničavali primjenu većih oklopnih formacija. Oslobodilačke snage Južnog Vijetnama veoma su često koristile sustav zasjeda u borbi protiv oklopnih jedinica američke vojske. Karakteristična su dva slučaja uporabe tenkova. Vijetnamci su s jednom četom od 10 tenkova PT-76 prvo preplovili rijeku Mekong, a zatim, iznenadnom vatrom, napadajući s bočne strane, uništili jedan bataljun (50 tenkova). Prilikom izvođenja desanta helikopterima, snage jednog zračnodesantnog puka neposredno su se sudarile s dobro skrivenom tenkovskom brigadom. Tenkovi T-34 neposredno su gađali helikoptere, tako da su helikopteri uništeni, desant razbijen, a najveći dio ljudstva zarobljen.

Prvi i drugi arapsko-izraelski rat u svezi s uporabom i djelovanjem oklopnih jedinica nisu dali ništa novo. Zbog značajne razlike u odnosima snaga, izobraženosti i iskuštu, u trećem arapsko-izraelskom ratu (1967), Izrael je bio u mogućnosti primjeniti stručnu inačicu uporabe oklopnih jedinica koja je uporabljena početkom drugog svjetskog rata. Nakon probroja položaja egiptskih snaga, u zajedničkom djelovanju s zrakoplovstvom, jedinice su nastavile tjeranje egiptskih snaga, koje su se u nepovoljnim uvjetima, bez zaštite iz zračnog prostora, u kolonama povlačile preko Sinaja i za tri dana bile razbijene. Novost je bila u tome što su Izraelci protuoklopne rakete KOBRA I VIDŽILENT koristile veoma uspješno i u napadu (suprotno od tadašnjih shvaćanja), tako da su u okolini Gaze uništili bataljun egiptskih tenkova, koji, gotovo da nije pružio otpor. Zvanični podaci o gubicima nisu priopćeni, ali se računa da su Arapi izgubili oko 1000 tenkova. Lokalni ratni sukobi i konflikti detaljno se proučavaju i analiziraju kako bi se stečena iskustva koristila za razvoj određenih sredstava naoružanja.

Nakon prvog iznenadenja, forsiranja Sueskog kanala i osvajanja utvrđene linije Bar-Lev, Egiptčani su uporabili tenkove za neposrednu podršku pješaštva, masovno na frontu od 160 km (masovnije, i na znatno širem frontu, nego što je to do tada primjenjivano). Nisu koristili grupiranje oklopnih i mehaniziranih jedinica na užim područjima fronte i koncentrične udare na odvojenim operativnim smjerovima koji su mogli dovesti do odsjecanja i okruženja protivničkih snaga, odnosno kombinirana djelovanja, jer su na taj (od ranije poznat) neprihvatljivi način doveli sebe u situaciju da operaciju

koja je započeta kao strateška završće više kao operaciju taktičkog značaja.

Smatra se da je takav koncept proizašao iz činjenice da su Egipt i Sirija nastojali u jednom iznenadnom ratu povratiti što veći dio okupiranog teritorija, koristeći pri tom djelovanja na širokom frontu i pješaštvo koje je činilo osnovu kopnene vojske. Egiptčani su, istina, pokušali u drugoj etapi sinajske operacije, koristeći jedinice sastavljene uglavnom od tenkova, prodrijeti kroz izraelsku obranu i zaposjeti poznate prijevoje (Mitla, Gida i Kafrmaje). Međutim, takve operacije (primjerica samo tenkova) mogu imati uspjeha isključivo u uvjetima nuklearne vatrenе podrške u napadu.

I pored značajnih gubitaka u prvoj fazi rata, Izraelci su, koncentracijom oklopnih i mehaniziranih jedinica u određenim smjerovima, koristeći iskustva iz drugog svjetskog rata i primjenjujući neke novine pri razbijanju sirijskih snaga i odsjecanjem treće egiptanske armije (primjenom posebnih jedinica sastavljenih od tenkova PT-76), uspjeli riješiti pitanje rata, odnosno pokazali su da se operativni uspjeh oklopnih jedinica može pretvoriti u strateški.

Kada se govori o ukupnim gubicima (Egipt je izgubio 44 posto raspoloživih tenkova, Izrael 47 posto i Sirija 79 posto), trebalo bi uzeti u obzir činjenicu da je na relativno malom prostoru bilo koncentrirano oko 6000 tenkova i isto toliko drugih borbenih i neborbenih vozila, da su učinjene značajne greške u primjeni tenkova, da su terenski uvjeti bili nepovoljni, da se raspolažalo efikasnim protutenkovskim sredstvima, i brojne druge činjenice. Nosioci bliske POB (na 1000 m) bili su prije svega pješaštvo i inženjerija, na srednjim daljinama (1000-2000 m) oklopne jedinice i klasična protuoklopna artiljerija, a na velikim daljinama (više od 2000 m) protutenkovske rakete. Smatra se da su ukupni gubici tenkova od protutenkovskih raketa iznosili 50, od tenkovskog naoružanja 22, a od zrakoplovstva, protutenkovskih mina i svih drugih sredstava, 28 posto.

Iskustva iz tog rata Izrael je veoma detaljno analizirao da bi otklonio uočene nedostatke i što bolje se pripremio za agresije koje su očekivali. Smatra se da je sedam godina priprema napad na Libanon da bi se obraćunao s tom malom zemljom. Pouke iz rata 1973. godine bile su: treba poboljšati organizaciju oružanih snaga i zajedničko djelovanje vidova i robova, poduzeti posebne mjeru da se eliminira raketni sustav KUB (SAM-6) sovjetskog porijekla (koji su Siriji veoma efikasno koristili u ratu prije toga) da se postigne prevlast u zračnom prostoru, iznenadenje itd.

U pripremi za taj rat Izrael je detaljno izučavao sustav KUB i tenkove T-72,

intenzivno izobrazavao posade zrakoplova (koristeći raketiranje ili zaspunjajući položaj tenkova ili kolona u potku „kazetnim bombama iz zrakoplova“), pripremao posade tenkova za naprezanja koja su bila pred njima (posade su skoro tri dana bez prekida bili u tenkovima), obavljao obaveštajno-sigurnosne pripreme itd. Neposredno prije početka rata Izrael i Sirija imali su približno po 450 borbenih zrakoplova i 2500-3700 tenkova, ali su tijekom borbenih djelovanja upotrijebili po 80 do 100 zrakoplova i oko 800 tenkova Izrael, a 700 tenkova Sirija i Palestine. Pritom, Izrael je jedna od rijetkih zemalja koja koristi razne tipove tenkova s Istoka i Zapada (MERKAVA, M60, T-62, T-55/54 CRNTURION, M-48), ali je na njima obavio brojne značajne preinake i poboljšanja, prilagodavajući ih svojoj koncepciji primjene.

Korištenjem bespilotnih letjelica i primjenjenom taknikom, uništenjem sirijske PAR i korištenjem raketa zrak-zrak većeg dometa (18 km, dok su Sirinci raspolažali raketama dometa 10 km) – postignuta je prevlast u zračnom prostoru koja je direktno utjecala na rezultat daljnjih operacija na zemlji. U dolini Beka izraelske oklopne i mehanizirane jedinice, dubokim zahvatom desnog boka sirijskih snaga raspoređenih u ravnicu, bile su u situaciji da s bokom napadaju sirijske tenkove T-72 pri povlačenju, što je (i pored superiornosti tog tenka) moralo izazvati značajne gubitke. Izraelci su sigurno imali dovoljno podataka da u direktnom (frontalnom) sudaru s tim tenkovima (T-72) ne mogu računati na uspjeh. Pri povlačenju sirijske oklopno-mehanizirane jedinice (OMJ) bile su izložene napadima iz zračnog prostora i kazetnim minama ispaljenim iz haubica 155 mm.

Posebna novost u tom ratu bilo je izvođenje borbenih aktivnosti i noću, a za to se moralo raspolažati odgovarajućom opremom, izobrazjenim ljudstvom i proučenim zemljistem.

Trenutno postignuti efekti u tom ratu dobili su u tisku na Zapadu takav propagandni karakter da se mogla stvoriti pogrešna slika o nadmoćnosti i superiornosti tehnologije Zapada u odnosu na odgovarajuće na Istoku. U stvari, prednost Izraela nije bila u suvremenijoj i boljoj tehnici, nego u svim ostalim značajnim elementima ratne vještine prijevođenim za uspješno vođenje suvremenog rata.

Iskustva iz drugog svjetskog rata i lokalnih ratnih sukoba pokazala su da su oklopno-motorizirane jedinice, odnosno tenk kao osnovni nosilac oklopnih bojnih djelovanja, veoma značajan i nezamjenjiv dio kopnene vojske. U drugom svjetskom ratu tenkovi su imali veoma značajnu ulogu. U svezi s tim, razlike u gledanjima su neznatne. Sovjetski glavni maršal oklopnih jedinica A. Babadžanjan kaže: »Ne uma-

TENKOVSKA BITKA U PUSTINJI

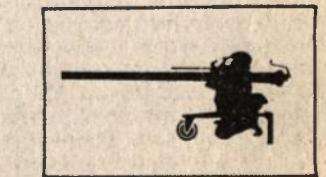
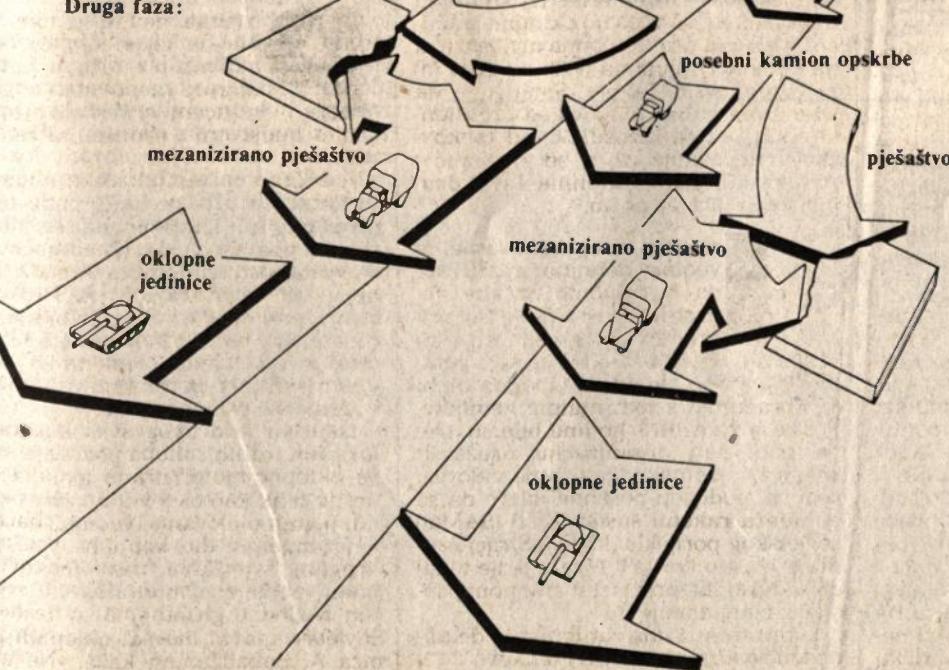
Prva faza:

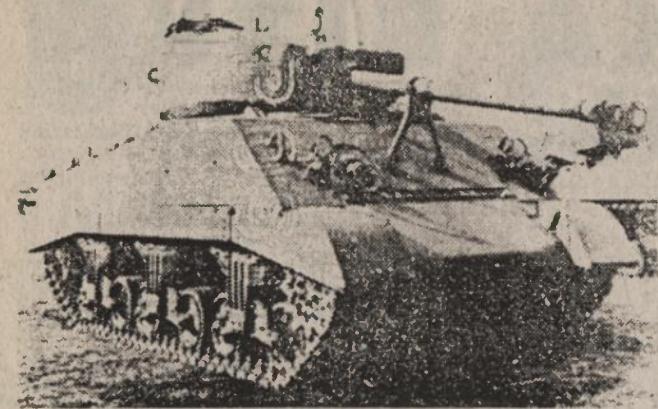
Izraelski vojni uspjeh u ratovima 1956., 1967. i 1973. protiv susjednih arapskih zemalja postignut je zbog nadmoćnih borbenih kvaliteta izraelskih vojnika: ne toliko u smislu osobne hrabrosti koliko zbog veće tehničke mogućnosti, posebno u upotrebi oklopnih vozila.

Borbe na Sinaju, naprimjer, bile su okarakterizirane udjaljenostima i problemima opskrbe. Izraelsko rješenje bila je „Ugdah“ formacija. Tenkovi bi napredovali praćeni mehaniziranim trupama i pješaštvom. Glavni pravac opskrbe slao bi posebne kamione opskrbe jedinicama ispred. Kada bi došlo do dodira s neprijateljskim jedinicama, tenkovi bi napravili prolaz kroz njih po najvažnijem pravcu i nastavili svoje napredovanje. Mehanizirane jedinice onesposobile bi opasne točke i nastavile za tenkovima dok je pješaštvo čistilo teren. Za sve to vrijeme, posebni kamion za opskrbu održavao bi vezu s jedinicama ispred, tako da se održi napredovanje. Glavna linija opskrbe postala bi ranjivom tek kada bi sav otpor bio slomljen.

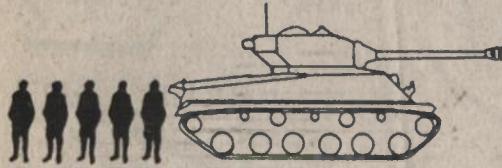

Druga faza:

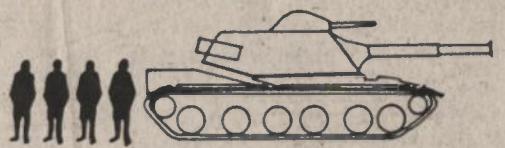

Tri najvažnija tenka, koje su upotrebljavali Izraelci, bili su SUPER SHERMAN M4A3 tenk širokog radijusa borbenog djelovanja M48 i CENTURION V, koji je kasnije bio borbeni tenk s vrlo moćnim topom. Po uzoru na njega bio je napravljen i ruski T54, pouzdan i dobro naoružan.

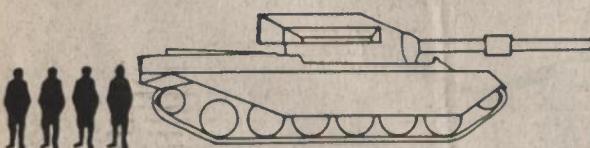

SUPER SHERMAN
M4A3
radius kretanja 160
km (100 milja)
105 mm top

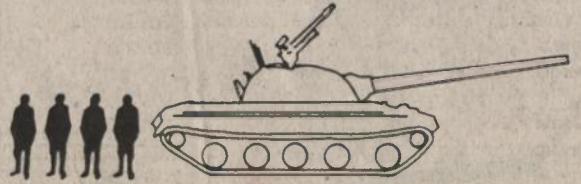
M48 — tenk srednje
veličine
r.k. 500 km (312
milja)
90 mm top

CENTURION V
r.k. 190 km (120
milja)
105 mm top

T54
r.k. 480 km (300
milja)
100 mm top

njujući ulogu i značaj drugih bojnih sredstava, može se smjelo tvrditi da tenkovi imaju isključivu zaslugu za konačnu pobjedu nad neprijateljem u drugom svjetskom ratu.

Značajna iskustva iz primjene tenkova u drugom svjetskom ratu i u lokalnim ratnim sukobima, intenzivan i značajan razvoj protuoklopnih sredstava, pojava nuklearnog oružja i stalni razvoj i usavršavanje ostalih sredstava ratne tehnike, značajno su utjecali na poslijeratni razvoj tenkova.

Iskustva, iz veoma burnog razvoja tog roda i iz svih ratova do danas u kojima su masovno korišteni tenkovi, ukazuju na određena istinski važna pitanja koja ni u jednom trenutku, gledajući perspektive tih sredstava u budućnosti, ne bi trebalo zanemarivati. Od pojave pa do posljednjih ratnih sukoba tenk se primjenjuje masovno. Njegova uloga je značajna i nije ga moguće zamijeniti (niti se u ovom trenutku može predvidjeti) nekim drugim sredstvom. Ovisno o rezultatima u prošlosti, spoznaje mogućnosti korištenja u okviru novih ratnih sredstava, i drugih uvjeta u budućnosti, tenk se neprekidno usavršavao, pokazujući pritom i mogućnost stalnog prilagodavanja novim uvjetima i okolnostima. Rezultati uporabe, u konkretnim ratnim situacijama, bili su redovito uvjetovani doktrinom u korištenju i općim tehničkim razinama tenkova.

Na osnovi navedenog, može se zaključiti da je u svim situacijama u kojima su se tenkovi uporabljivali po ustaljenoj shemi, bez analize konkretnih okolnosti i svih posebnih uvjeta i specifičnosti, dolazilo do značajnih gubitaka koji su morali podsticati na razmišljanja o svrshodnosti i perspektivama tih sredstava. Iskustva iz prošlosti značajan su element u svakom istraživanju o primjeni u budućnosti, ali bi trebalo uzimati u obzir da se doktrina o uporabi tenkova ne može shvatiti staticno, kao neko utvrđeno pravilo koje treba važiti za duže razdoblje, već da je neprekidno treba usavršavati i prilagodavati određenim situacijama i drugim okolnostima.

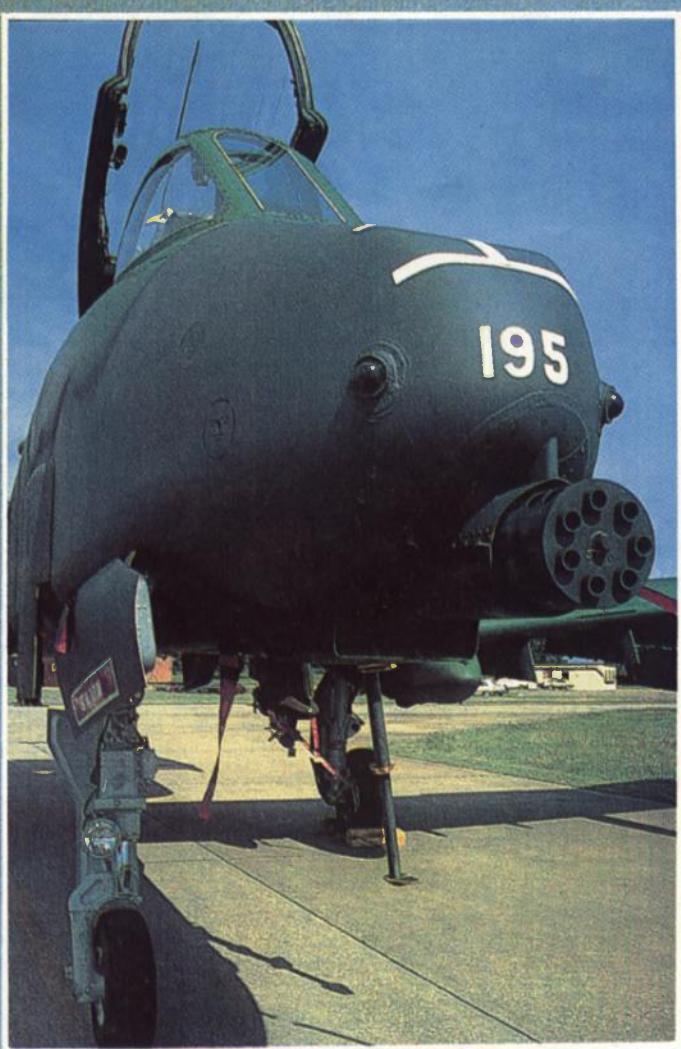
TIHOMIR BAJTEK

CHALLENGER 2 MBT

A-10 THUNDERBOLT II

GAU-8/A AVENGER, sedmocijevni protuoklopni top velike probojne moći, promjera 30 mm, dominira prednjim dijelom A-10 Thunderbolta 2.

Ugradnja rakete zrak-zemlja Maverick AGM-65B pod krilo aviona A-10 pred bojevo gađanje.

STRELICA 2M

STRIJELA 2M

Razvoj STRIJELE počeo je davne 1959. u birou Turpokov OKB-134, završio 1965., dok je u operativnu upotrebu bivše sovjetske armije ušao 1966. Zahvaljujući jednostavnoj glavi za samonavodenje s IC-senzorom koji radi na valnim dužinama IC-zračenja od 1,7—2,8 μm te vidnom polju od 1,9 stupnjeva i kutnoj brzini od 6 stupnjeva u sekundi, STRIJELA-1 je sposobna uočiti i pratiti cilj samo u odlasku pod uvjetom da brzina zrakoplova nije veća od 925 km/h. Najbolji rezultati se dobivaju kad je brzina zrakoplova manja od 462 km/h.

Prije svega, raketa je osjetljiva na utjecaj sunca, toplinske energije u zraku i okolnih objekata. Zbog toga potrebno je voditi računa da kut elevacije ne može biti ispod 5 stupnjeva, a kut u odnosu na sunce manji od 20 stupnjeva. Učinkovit domet raketne kreće se u granicama od 600—1200 m, što ovisi o vrsti zrakoplova te toplinskem tragu što ga daje motor zrakoplova.

Kako se uz razvitak raketnih protuzračnih sustava razvijala i obrana od njih, tako je došlo do pojave nove generacije raketnih sustava protuzračne obrane. Tako se umjesto neefikasne STRIJELE-1 1970. pojavila nova STRIJELE-2 (tvornička oznaka 9M32M, NATO oznaka »GRAIL« Mod. 1 i američka oznaka SAM-7b). U nju je ugrađen znatno manji tragač cilja s filterom koji isključuje utjecaj ostalih toplinskih izvora. Pored ovog, kvalitetnija je i bojna glava i to tako da je ujednačenom fragmentacijom košuljice povećana mogućnost pogotka cilja.

STRIJELA-2 može se koristiti i s malom pasivnom radio (RF) antenom postavljenom na kacigu strijelca. Zadatak antene je da prima signale radara ili radarskog alimetra te da, preko malih slušalica, zvučnim signalom, upozorava strijelca na blizinu zrakoplova i na njegov pravac leta.

Za potrebe nekih posebnih jedinica razvijena je STRIJELA-BLOK. Specifičnost ovog modela je povezanost s tajmerom koji daje obavi-

jest o (najvjerojatnijoj) putanji zrakoplova, tako da se raketa nade u repu tj. izvoru toplinskog zračenja.

U proizvodnju 1974. ulazi STRIJELE-2M usavršena varijanta sustava STRIJELE-2, poznata po američkoj oznaci SAM-7c i NATO oznaci »GRAIL« Mod. 2.

Osim za potrebe kopnene vojske, razvijene su posebne varijante STRIJELE za potrebe mornarice kao četverocijevni lanser model ROBUR L0180A, za obranu brodova od zrakoplova. Prvi takav model pojavio se na brodovima bivše DR Njemačke, a sličan zatim i u sovjetskoj mornarici.

Za potrebe zrakoplovstva razvijena je varijanta koja se ugrađuje na helikoptere (Mil-24, Mil-28 i dr.)

Cijeli raketni sustav STRIJELE-2 (M) sastoje se od rakete smještene u stakloplastični kontejner koji ujedno služi kao lansirna cijev (tvornička oznaka 9P54 za varijantu 2, a 9P54M za varijantu 2M), višekratno upotrebljivim lanserom, te jedne terminalne baterije. Sustav je jednostavan za korištenje. Prije gadanja potrebno je da strijelac postavi kontejner s rakетom na lanser, uoči cilj, nanišani i pritisne

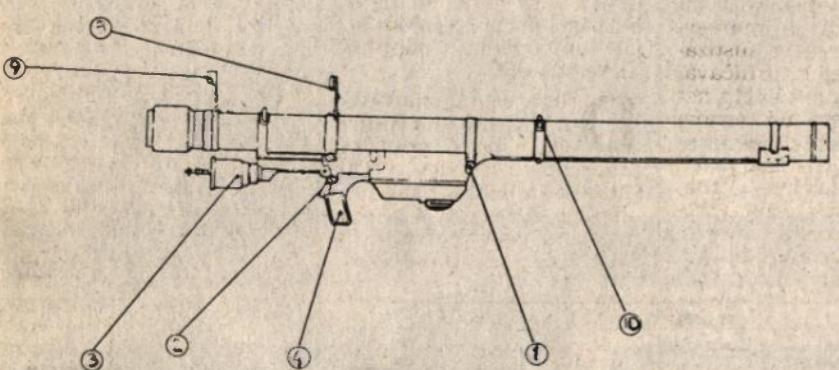
Najveća visina ciljeva	od 500 do 2300 m
Najmanja visina ciljeva	50 m
Najveća duljina uništenja ciljeva na kursevima u odlasku	4200 m
Najveća duljina uništenja ciljeva na kursevima u susretu	2800 m
Najveća brzina ciljeva:	
pri gadanju ciljeva u odlasku	do 950 km/h
pri gadanju ciljeva u susretu	do 550 km/h

RAKETA 9M32M - KARAKTERISTIKE

Kalibr	72 mm
Dužina	1440 mm
Težina (laborirane rakete)	9.8 kp
Težina eksplozivnog punjenja	0.37 kp
Težina barutnog punjenja motora	4.2 kp
Brzina izlaska iz cijevi	28 m/s
Vrijeme djelovanja izvora el. energije rakete (inr)	najmanje 11 s
Način samonavodenja.....	proporcionalno približavanje
Sustav upravljanja	jednolokalni s IC-glavom
Vrijeme samolikvidacije	14 do 17 s

1. Osigurač 2. okidač 3. Termalna baterija 4. Ručica 5. Glava IC-tragača 6. Repni stabilizator 7. Krilca za manevriranje 8. Zadnji nišan 9. Prednji nišan 10. Točka za vještanje

okidač. U tom trenutku baterija napaja glavu IC-tragača koji sadrži reflektivni optički sustav osjetljiv na IC-zračenje i uključuje žiroskopski sustav za stabilizaciju u letu.

Nakon 4–6 sekundi IC-tragač dobiva potrebnu energiju za normalan rad. Odbacuje se poklopac s kontejnerom, a na optici lansera pojavljuje se crveno svjetlo. U trenutku kada IC-tragač registrira IC-zračenja, tada je dovoljno da strijelac samo pritisne okidač do kraja, uključuje raketu, a ona nastavlja let samostalno.

Nakon uključenja raketne, prvo se pripaljuje startni motor koji na kraju svojeg rada, nakon 0,05 sekundi, daje raketu na ustima lansera brzinu od 28 m/sekundi. Po narušavanju lansera, na prednjem dijelu rakete otvaraju se dva pokretna krila za upravljanje, a na zadnjem dijelu četiri krila koja tijekom leta ostaju nepokretna. Radi sigurnosti strijelca, marševski mo-

tor aktivira se tek na šest metara od usta lansera, nakon čega raka- te dobiva sve veće i veće ubrzanje, da bi na kraju rada marševskog motora, poslije 1,25 sekundi po- stigla maksimalnu brzinu.

Za sve vrijeme leta IC-tragač odreduje kut IC-zraka. Informaciju o tome daje sustavu za vodenje koji utvrđuje razliku kuteva IC-zraka i pravca rakete i na osnovu toga viši ispravak putanja rakete prema cilju otklonom prednjih krilaca.

STRIJELA-2 na uzlaznoj putanji ostvaruje maksimalnu brzinu od 1,13 MACH-a (385 m/s), domet od 800–3600 m i visinu od 50–3500 m. STRIJELA-2M ima bolje performanse zahvaljujući dužem izgaranju goriva. Ostvaruje maksimalnu brzinu od 1,7 MACH-a (580 m/s), kosi domet od 500–5600 m, visinski između 18–4500 m. Obje varijante imaju istu bojevu glavu labiniranu s 0,38 kg eksploziva, a upalač se armira nakon 45 m leta da bi se, ako ne pogodi cilj u roku 15 sekundi leta, samoaktivirao.

Sustav STRIJELA ima u naoružanju preko 70 zemalja pa i Hrvatsku.

BORIVOJ RADOJIĆ

Hrvatska trupna protuzračna obrana protivniku je nanijela znatne gubitke i bitno smanjila učinak njegova zrakoplovstva

PROTUZRAKLOVNI RAKETNI SUSTAVI "ZEMLJA - ZRAK"

Unormalno usmjereni su borbi sa zrakoplovima koji su zbog učinkovitosti raketnih sistema na srednjim i velikim visinama prisiljeni letjeti što niže, dakle u zoni njihovog efikasnog djelovanja. Zanimljivo da se zahtjev za prenosnim protuzrakoplovnim sustavom prvo pojavio u redovima stratega američkog korpusa mornaričkog pješaštva. Tražio se, nime, protuzračni sustav koji bi mogao osigurati zaštitu područja mostobrana na plažama, čija je osnovna karakteristika brzo širenje zone koju je potrebno obraniti od napada, iz zraka. Tadašnji klasični protuzrakoplovnici artiljerijski sustavi su bili previše imobilni da bi mogli dovoljno brzo pratiti napredovanje mornaričke pješadije, pa je tvrtka General Dynamics 1959. godine pokrenula program razvoja protuzrakoplovne rakete »Redeye« koju bi mogao s ramena lansirati jedan vojnik. Ista tvrtka je istovremeno razvijala protuzrakoplovni raketni sustav »Mauler« na načelu samonavodenja po toploinskom tragu zrakoplova. Na istom načelu je druga tvrtka, Ford Aerospace proizvela raketu zrak-zrak »Sidewinder« pa se smatralo da će se načela tada već dobro poznatog navodenja u infra-crvenom spektru lako moći primijeniti na prenosne raketne sustave. Minijaturizacija sustava navodenja je bila samo prvi problem koji se postavio pred konstruktore.

Odmah zatim pojavili su se problemi hlađenja IC-detektora, te rješavanje dječjih bolesti ovog sustava navodenja. Konceptacija je nametala i neka stroga ograničenja koja konstruktori pokušavaju umanjiti razvijajući nove modele već tri

desetljeća. Kao prvo, to je ograničena težina, određena zahtjevom da sustav буде prenosan. Time je ograničena težina raketnog punjenja, a time i domet raketne. Motor raketne mora imati dva stupnja, jedan koji služi njezinu ispaljivanju iz cijevi na sigurnu udaljenost od operatora, i drugi, marševski, koji omogućava sustizanje cilja. Drugi ograničavajući čimbenik je načelo navodenja raketne na osnovi praćenja najizrazitijeg izvora topline na cilj. Kod prvih modela, konkretno »Redeye-a«, to je značilo da je protivnički zrakoplov mogao biti gadan samo u odlasku,

nalazi druga generacija hlađenih pasivnih IC-tragača cilja, koji se sastoje od više konačnih detektorova zračenja povezanih u mrežu. Ovaj senzor zračenja pretvara impuls u signal na temelju kojega se određuje razmjeri kut položaja raketne u odnosu na cilj, pa se, koristeći proporcionalni način navodenja, određuje točka susreta.

Druga, savršenija verzija FIM-92B ima tragač na osnovi optičkog procesnog sustava POST (Passive Optical Seeker Technique). Čine ga dva senzora, jedan osjetljiv na IC, a drugi na UV zračenje. Time

TT KARAKTERISTIKE	
Max. domet	8000
Max. efektivni domet – FIM-92A (m)	4000
Max. efektivni domet – FIM-92B/C (m)	4500
Min. efektivni domet (m)	200
Maksimalna visina leta FIM-92A (m)	3500
Maksimalna visina leta FIM-92B/C (m)	3800
Maksimalna brzina leta (Mach)	2,2
Bojna glava	klasična
Ulagaj	kontaktni
Pogon	čvrsto gorivo
Vodenje	
– FIM-92A	pasivno IC
– FIM-92B/C	pasivno IC, UV
Masa sustava (kg)	15,7
Masa bojeve glave (kg)	3
Masa arapske baterije za hlađenje (kg)	0,4
Masa sustava za raspoznavanje cilja (kg)	2,6
Masa videočita upotrijebljivog dijela laserskog sustava (kg)	2
Masa raketne (kg)	10,1
Masa raketne sa lanserom (kg)	13,3
Duljina raketne (m)	1,52
Praćnik raketne (m)	0,07
Raspored krila (m)	0,091

dakle kada je već borbeno djelovao. U upotrebi su ubrzo otkriveni neki nedostaci glave za navodenje, koju je moglo »zbuniti« sunce, zatim odsjaj sunčeve svjetlosti od oblaka, te na kraju IC-mamci koji su ubrzo razvijeni. Kao odgovor na uočene nedostatke »Redeye«-sustava, razvijen je sustav »STINGER« proizvod iste kompanije »General Dynamics-Pomona Division«. Prva varijanta, pod šifrom FIM-92A, pojavila se u operativnim jedinicama 1981. godine. U glavi raketne se

poništava djelovanje lažnih toploinskih mamaca koje izbacuju zrakoplovi. Ovaj tragač cilja mnogo bolje izolira cilj od pozadine, što omogućava učinkovitu borbu protiv niskoletujućih zrakoplova. U posljednjoj verziji STINGER FY-85, u raketu je ugrađen reprogramabilni mikroprocesor RMP pomoću kojega se sustav za navodenje može izmjenom softvera suprotstaviti očekivanim sustavima ometača. Bojna glava raketne sadrži 3 kilograma eksploziva, s glatkom košuljicom, koja se

pri eksploziji raspada na mnoga sitnih komadića koji probijaju oplate zrakoplova. Najveća je prednost »STINGER-a« u odnosu na starije sustave u tome što može obarati i zrakoplove u doletu. Sustav raspolaže uredajem za identifikaciju zrakoplova »svoj-tud« AN/PPX-1 koji za 0,7 sekundi, na udaljenosti 10 km, raznjava ciljeve. Ukoliko je zrakoplov neprijateljski, operater ga prati i uključuje obarač na prvi stupanj. Time se uključuje impulsni generator i priprema argonska plinska baterija koja hlađi IC-detektor. Kada IC-tragač primi dovoljno energije, proizvodi signal koji strijelcu upozorava da je uhvatio cilj. Ukupno potrebno vrijeme koje protekne od uočavanja cilja pa do starta je oko 6 sekundi.

Svoju borbenu upotrebu su »Stingeri« doživjeli u Afganistanu, gdje su mudžahedinii, koristeći jedno vrijeme uz njih i sovjetske sustave »Strijela« i britanski »Blowpipe«, uspijevali srušiti po jednu sovjetsku letjelicu dnevno. Posebno su velike uspjehe postizali gadajući sovjetske transportne zrakoplove pri polijetanju s malokabulskog uzletišta, pa su zbog toga sovjetski piloti morali razviti posebne procedure uzletjanja i slijetanja, pri čemu je jedan helikopter neprekidno izbacivao toploinske mamce u okolini uzletišta. No, najveća posredna korist bila je u tome da su sovjetski borbeni zrakoplovi nakon prvih uočavanja, počeli letjeti na velikim visinama što je bitno umanjilo njihovu učinkovitost. I u tome leži najveća vrijednost takvih sustava. Budući da je njihovo psihološko djelovanje na pilote vrlo veliko. Korištenje sredstava za ometanje i imperativna brzog napuštanja pretpostavljene zone opasnosti, povećava njihovo tjelesno prezenanje.

TRADICIJA PRIPISIVANJA ZLOČINA ŽRTVI

Enciklopedija agresorske laži (II)

Od prvih početaka divljačke agresije na Hrvatsku lipnja 1991. godine, beogradска su sredstva priopćavaju stotinama puta dnevno tvrdila da »ustaški koljači« napadaju »goloruko«

ko ponaša. Sva zvjerstva, sve okrutnosti što ih njena vojska počini u susjednim zemljama služeći imbecilnoj osvajačkoj ideji, srpsko će novinstvo, publicistika i historiografija uvijek pripisati upravo žrtvama agresije.

srpsko pučanstvo, a da mu u pomoć priskaču »naši hrabri borci«. Dok su rušeni hrvatski gradovi i unesrećivane stotine tisuća ljudi, čelnici na najodgovornijim položajima Srbije nisu niti jednog trenutka u sebi našli toliko moralnosti da pred licem istine i povijesti izgovore neku drugu riječ. Naprotiv.

Bezočno su s televizijskih ekranova gledali u oči gradane zemlje »Stradije« i tvrdili da se vodi rat protiv »ustaša«, za spas Srbija od »genocida«. I nije im to bilo teško izvesti, jer su se oslanjali na vrlo bogatu tradiciju laži u ratovanju. Već stotinjak godina Srbija se samo ta-

»VITEŠKI POTHVAT UBOJICA« — Jesenskih dana 1912. godine, u Makedoniji je nakon istjerivanja turske vojske zavladao nesnosan teror, iako se tvrdilo da je srpska vojska donijela slobodu. Stradali su Makedonci, ali još više Albanci. Prema svjedočenju nekih listova (»Daily Chronicle«, »Humanite«) Vardar je bio pun trupla Albanaca odsećenih glava. Očajni Albanci pokušali su se obraniti, ali je na to Srbija odgovorila odlukom da okupira Albaniju.

Nu tu je zemlju upućen »ekspedicioni korpus«, a srpski je tisak bio preplavljen napisima o »divljaštvu« Albanaca,

krvoločnom plemenu koje se mora ukrotiti okupacijom. E da bi se »divljac« smirili, počinjeno je nad njima tisuće nevjerojatno okrutnih zločina. Svjedoči o tome i zapis Koste Novakovića:

»Kraj mosta naidosmo na našu strazu, na devet grobova naših ratnika i na devet glava arnautskih, poredanih na grobovima. Srpski osvetnici poginulih vojnika kako su sami sebe nazvali... behu napisali na parčetu hartije svoja imena i ostavili na grobovima. Straža na mostu isprica nam tu osvetu. Poručili su seljacima iz obližnjih sela da im donesu hranu i kad su ovi došli pobili su ih i poodsecali im glave.«

Dakle, »divlji« su Albanci (o, čuda!) ubili devetoricu vojnika agresorske vojske, a na to je ta vojska »izvršila osvetu« i odsjekla devet glava nedužnih civila. Zatim je opet pozvala civile da donesu hranu, pa i njima odsjekla glave! No, to je tek jedan primjer. Iako srpska historiografija jednostavno briše iz povijesti sve što joj se ne svida, sačuvani su brojni dokumenti koji potvrđuju da zločinačka ideja širenja Srbije, u vojskama koje se za nju bore, neprestano budi nevjerojatno animalne, posve neljudske strasti.

OTKUD MAČKE U PODSVIESTI? — Dani prošlogodišnje mučeničke borbe Vukovara ostavljaju povijesti stravične dokumente o nečuvanim zločinstvima, a među njima i užasnu sudbinu trudnice kojoj je rasporen trbuš, izvadeni dijete i, umjesto njega, stavljene dvije mačke... Kad su to pročitali u novinama, ljudi su se hvatali za glave, a mnogi se i zapitali: »Zašto, pogogu, mačke?« Ali na to pitanje mogli bi odgovoriti samo stručnjaci koji istražuju tamne podrumne podsvijesti zločinaca. I u tom istraživanju ne bi mogli zaobići krvavu crnogorskiju ratnu scenu iz 1919. godine.

Tada su stotine žena umirale u ponjavajućim mukama. Stavljanje su im mačke ispod sukanja, a zatim su te suknje bile svezivane ispod koljena da mačke ne pobegnu. Onda su mačke šibane ispod sukanja da bi, pobješnjele, trgale tijela nesretnica. U srpskoj historiografiji nema ni riječi o tim perversnim zločinima, o dranju živih ljudi i stotinama uništenih domova koji su i danas ruševine. Zapisane su samo pri-

če o tome kako su Crnogorci, časno se suprotstavivši potiranju njihove domovine, bili »divljadi«, kako su po čelima zarobljenih srpskih vojnika noževima urezivali inicijale imena svoga kralja, te kako se u tom rotovanju ničim drugim nisu ni bavili.

NEOBORIVI DOKAZI OPAKOG KONTINUITETA — Zbog podredenog položaja i tehničkih prepreka, zbog toga što se i srpska historiografija, kao i sve ostalo, smatrala vladajućom i nedodirljivom, povjesničari naroda koji su gotovo cijelo stoljeće izloženi hege-

monističkim i osvajačkim nasrtajima Srbije, nikad nisu napravili sustavan pregled zločinstava što su počinjena nad tim narodima. Da je to učinjeno, dobila bi se stravična slika kontinuiteta, ali i vrlo neobična dokumentacija za istraživače raznih struka.

Ta zločinstva mogu se pratiti iz desetljeća u desetljeće. Dvadesetih i tridesetih godina na Kosovu je bio raširen »običaj« srpskih žandara da hvataju albanske djevojke, da ih siluju i da im odsijecaju dojke. Ušlo je i u potresni spjev »Pjesme Ali Binaka«. Čuvena partizanka Dragica Pravica umorena je tako što joj je odsječena dojka i prena na vatri dok je ona umirala. To više nisu radili vojnici iz Srbije nego četnici iz Hercegovine i drugih krajeva, ljudi kojima je srpska osvajačka promičba uspjela uništiti svijest, moral i svaku ljudskost. U siječnju 1943. godine crnogorski su četnici zatvorili u kuće stotine muslimanskih obitelji iz Sandžaka, a kuće poškropili benzинom i zapalili. U Foči su počinjeni još masovniji i strašniji antifašistički ustanak u Srbu, izveden u doslihu s vojskom fašističke Italije, obilježen je stravičnim zločinima nad Muslimanima i Hrvatima Cazinske krajine i okolnih prostora i označio je uvod u dramu Hrvatske u drugom svjetskom ratu.

I tako sve do danas. Svi su zločinci, koljači, kriminalci, a samo oni koji se bore za osvajačke ciljeve Srbije su »heroji«, »oslobodioči«. Zločinac je onaj koji je žrtva zločinaca. Ali u ovom ratu napokon sve izlazi na vidjelo.

BROVET PRIZNAO SULUDOST JUGOGENERALA

ZAGREB — Brojnim jugo-generalima i admirali-ma, koji su se posljednjih mjeseci proslavili ne osobito pametnim izjavama, sve češće se pridružuje i admiral Stane Brovet. Uz sve njegove dosadašnje bisere na to upućuju i najnoviji. Na sjednici Odbora za unutarnju politiku nekadašnjeg saveznog vijeća bivše Skupštine Jugoslavije admirali je mrtav-hladan izjavio da »Beograd ima adekvatno organiziranu protuzračnu obranu, pa ako nekome padne na pamet suludu ideja da napadne civilne ciljeve kao što je Beograd, obrana će brzo i djelotvorno odgovoriti!«

Bez obzira na to tko bi to uopće i čime napao Beograd iz zraka, zanimljivo je njegova »šala« na vlastiti račun, te na račun ostalih kolega iz armijskog vrha. Brovet je, naime, priznao da samo suludim osobama može pasti na pamet ideja o takvim napadima

na civilne ciljeve, a dobro se zna tko je davao takve zapovijedi pri brojnim napadima na civilne ciljeve u Hrvatskoj. Ili takve admiralone smješne i nepromišljene izjave treba shvatiti

kao početak njegove predizborne kampanje, kandidature za mjesto njegova bivšeg, tajanstveno uklonjenošef Kadijevića?

ŽELJKO BUKŠA

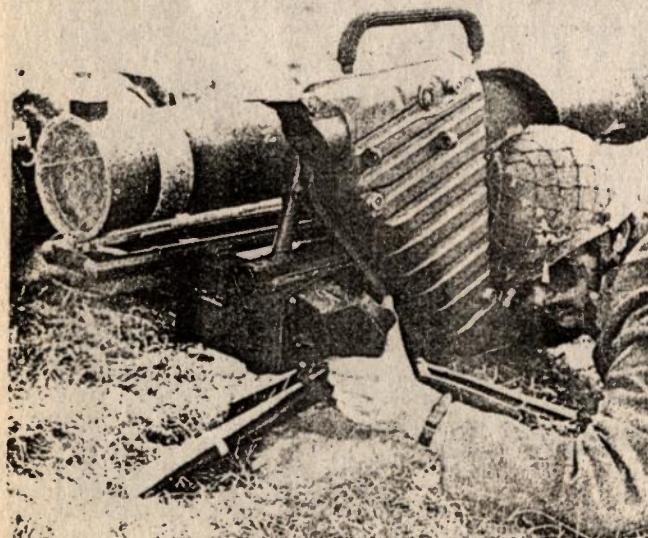
Dubrovnik je tragičan dokaz ludila jugo-generalata

Američki laki protuoklopni raketni sustav tipa Dragon.

mjeru, na svega nekoliko desetaka metara, tek toliko koliko je potrebno da se armira upaljač bojeve glave. Uloga operatora sastoji se jedino od neprekidnog nišanjenja. Nišanski uredaj ima jedan osobeni infracrveni tragač (lokator) koji registrira položaj izvora infracrvenog zračenja (traser) na raketi u letu, i usporeduje ga s nišanskom linijom. Nišanski uredaj mjeri otklon rakete od nišanske linije i zadaje odgovarajuće zapovijedi koje do rakete putuju preko žice što ju ova odmotava u letu.

Amerikanci koji su preskočili razvoj raketa prve generacije, uvođe 1972. godine u naoružanje sustav BGM-71 A TOW (Tube launched Optically tracked Wire command-link guided missile). Smatra se teškim protuoklopnim oružjem i njime raspolaže više od 30 zemalja. Proizveden je u nekoliko varijanti pa i danas predstavlja glavnu protuoklopnu raketu američke vojske. Domet iznosi 65 do 3750 m, a novije va-

Francusko-njemački laki protuoklopni raketni sustav Milan.

rijante imaju izuzetno veliku probojnu moć. Lansira se sa zemlje, s tronošća, iz vozila (od običnog terenskog vozila, pa do posebno konstruiranog lansirnog vozila M901) ili iz helikoptera. Divizije kopnene vojske SAD-a raspolažu, zavisno od vrste, s 90 do 168 lansera ovog tipa.

Laki raketni protuoklopni sustav M47 Dragon operativan je u američkoj vojsci od 1975. godine. Raketa je veoma kvalitetna i precizna. Ima osobenu propulziju koja se zasniva na 60 u stranu usmjerenih malih raketnih motora koji rade u paru. Osnovnim nedostatkom smatra se njegov mali domet od svega 1.000 m. Zanimljivo je kako je i jugoslavenska vojska svojedobno nabavila mali broj ovih raketa.

Prilikom razvoja raket druge generacije, Francuska i Njemačka su udružile snage u kompaniji Euromissile i proizvele dva raketna sustava, teški Hot (Haut subsonique Optiquement teleguide tire d'un Tube) i laki Milan (Missile d'Inanterie Léger Anti-char). Francuska tvornica Aérospatiale razvila je još ranije sustav za vodenje tipa TCA i on je primijenjen na obje raketu. Raketa Hot ušla je u naoružanje 1976. g. i namijenjena je za naoružanje oklopnih vozila i helikoptera. Domet joj je između 75 i 4000 m.

Milan je namijenjen naoružanju pješadije, ali se može montirati i na vozila. Općeprihvaćeno je mišljenje da je to još uvijek najbolje oružje u svojoj vrsti na svijetu. Sastoje se od raket u prijenosnom i lansirnom kontejneru, lansera na tronošcu, te nišansko-upravljačkog uredaja kome se može pridodati i poseban termovizijski uredaj za noćnu borbu tipa MIRA. Raketa u kontejneru je teška 11,3 kg a lanser 16,4 kg. Efikasni domet je između 25 i 2000 m, a deklarirani postotak pogodaka na udaljenostima većim od 250 m je 98%.

Razvoj raket druge generacije odrazio se i u SSSR-u. Prvo je proizvedena poluautomatska verzija Maljutke, 9M 14 P1, što se lansira s vozila 9P 133, a koja se nalazi i u naoružanju jugoslavenske vojske. Međutim, karakteristike raket time su tek malo poboljšane. Donja granica efikasnog dometa snažena je s 500 na 400 m.

Prvi pravi protuoklopni sustav druge generacije uveden je u naoružanje krajem sedamdesetih godina. To je raka Fagot 9K 111, čija je NATO-oznaka AT-4 Spigot. U osnovi se radi o »preslikanom« Milantu, te su im izgled i osobine slične. Jugoslavija je početkom osamdesetih godina nabavila manju količinu ovih raket. Približno istovremeno, SSSR uvodi u naoružanje i teški protuoklopni raketni sustav AT-5 Spandrel koji se montira na oklopni točkaš BRDM-2, s kojeg se ujedno mogu ispaljivati i raket Fagot. Domet Fagota je 2000 m a Spandrela 4000 m.

Početkom sedamdesetih godina započeo je i razvoj raket treće generacije koje imaju bitno različit sustav vodenja od prethodnih raket. Temelji se na principu »ispali i zaboravi«. Najčešće se radi o pasivnom laserskom samonavodenju na prethodno laserom obasjan cilj, ali postoje i drugi načini vodenja. Zasad su operativna samo dva sustava ove vrste, Hellfire i Copperhead, oba američka, no postoji čitav niz programa ove vrste na kojima se radi u nekolici zemalja. Rakte Hellfire, u naoružanju od 1982. godine, ispaljuje protuoklopni helikopter AH-64 A Apache i imaju domet od 6000 m. To je trenutno naj sofisticiranija raka te vrste. Projektil M 712 Copperhead, operativan od 1980. godine, ispaljuje se iz samohodne haubice od 155 mm M 109 A2 i A3. Najveći domet mu je između 16000 i 20000 m.

U ratu za hrvatsku nezavisnost obje strane upotrebljavaju nekoliko vrsta raket prve i druge generacije. Veliki broj uništenih jugoslavenskih tenkova na istočnom ratištu svjedoči o djelotvornosti hrvatskih protuoklopnih raket.

Tomislav Aralica

PRVI HRVATSKI ZRAKOPLOVCI

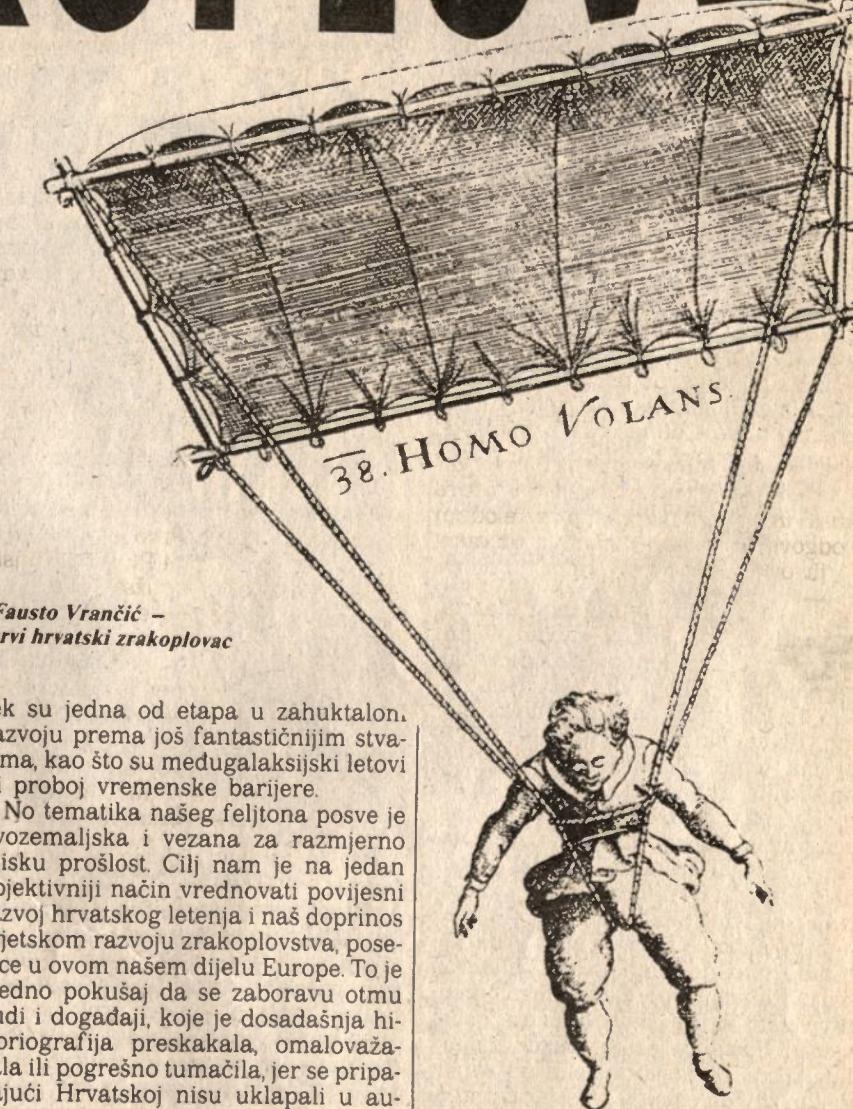
Nemoguće je odrediti kada i gdje počinje povijest zrakoplovstva. Jedno je sigurno, ideja o letenju stara je koliko i ljudska civilizacija. U većini rasprava o tome stvar se pojednostavljuje tvrdnjom da je čovjek počeo maštati o letenju promatrajući ptice i zavideći im na prednosti koju im je priroda podarila. Kako ju sâm nije mogao imitirati, ideja o letenju preselila se u mitove i legende, te postala gotovo isključivo svojstvom božanskih bića.

Ipak, ljudski um, bez obzira na sve, nije se odrekao želje da dostigne i prestigne sva ona stvarna ili izmišljena bića, koja su se mogla vinuti u nedostupnost visina. Autor ovog napisa spada, međutim, u poklonike teorije da su u vječitom snu o letenju bitnu ulogu odigrali upravo – snovi.

Ne upuštajući se u podrobnije razlaganje fenomena snova, ostaje činjenica da mnogi ljudi sanjaju da leti. U stvari sanjaju ono iskonsko i jedino pravo letenje – levitaciju! Stanje u kojem čovjek nesputano lebdi i kreće se prostorom isključivo snagom vlastite volje, posve izvan domaćaja bilo kakvih težinskih opterećenja. Doživljaj takva »totalna letenja« neusporedivo je poticajniji od promatravanja ptica uključujući i poeziju poput »Galeba Jonathana Livingstonea«, pa čak i od orbitalna fenomena »bestežinskog stanja«.

Sve ovo navodim, međutim, isključivo kao ilustraciju fantastične sposobnosti čovječanstva da svoje najsnežnije snove prije ili kasnije pretvoriti u stvarnost. Genijalci poput engleskog fratra Rogera Bacona (1214.–1294.) ili nezaobilaznog Leonarda da Vinci (1452.–1519.) najbolje potvrđuju ovu tvrdnju. Zahvaljujući svojoj nevjerojatnoj imaginaciji, oni su predviđeli gotovo sve najvažnije aspekte kasnijeg razvoja zrakoplovstva, uključujući razne tipove letjelica, pogona, sve do načela »lakše od zraka« i »teže od zraka«.

Današnja fantastična dostignuća na području zrakoplovstva, nezamisliva još samo prije jednog ljudskog vijeka,

Fausto Vrančić – prvi hrvatski zrakoplovac

tek su jedna od etapa u zahuktalonskom razvoju prema još fantastičnijim stvarima, kao što su medugalaksijski letovi ili probi vremenske barijere.

No tematika našeg feljtona posve je ovozemaljska i vezana za razmjerne bliske prošlosti. Cilj nam je na jedan objektivniji način vrednovati povijesni razvoj hrvatskog letenja i naš doprinos svjetskom razvoju zrakoplovstva, posebice u ovom našem dijelu Europe. To je ujedno pokušaj da se zaboravi otmu ljudi i dogadaji, koje je dosadašnja historiografija preskakala, omalovala ili pogrešno tumačila, jer se pripadajući Hrvatskoj nisu uklapali u austro-ugarske, velikosrpske ili novojugoslavenske povijesnotvorne obrase.

Homo volans – prvi hrvatski zrakoplovac

U svakom slučaju, prvi Hrvat koji se svojim smjelim zamislima u teoriji letenja nezaobilazno nametnuo svjetskoj povijesti zrakoplovstva bio je Fausto Vrančić. Roden 1551. u Šibeniku u po-

znatoj patricijskoj obitelji bio je čovjek fantastičnih sposobnosti. Jednako uspješno bavio se filozofijom, matematikom, fizikom, jezikoslovjem, mehanikom i izumiteljstvom. Sukladno tome i život mu je bio neobičan. S osamnaest godina napustio je Šibenik da bi nastavio studij na slavnom sveučilištu u Padovi. Vratio se nakon završena studija, oženio se i zajedno sa suprugom obreo u Madarskoj na ostrogonskom dvoru

kardinala Antuna Vrančića svog strica. Nenadana smrt žene teško ga je pogodila. Odlučio je zarediti se i posve napustiti svjetovni život. Ubrzo dobiva vlastitu biskupiju u Czanzadu, ali ga više od duhovničke karijere zaokuplja bavljenje najrazličitijim znanstvenim problemima. Stoga 1609. seli u Veneciju i posve se posvećuje znanosti i pronalažanstvu.

U svom kapitalnom djelu »Machinae novae« između ostalih opisa »novih mašina« objavio je i precizan nacrt i opis prvog upotrebljivog padobrana, nazvavši ga »Homo volans« – leteći čovjek. Engleski povjesničar Wilkins navodi, na osnovi pronađenih zapisa, da je Vrančić svoj izum, usprkos podmaklim godinama, uspješno demonstrirao skakajući s tornjeva u Veneciji i Bologni.

Fausta Vrančića, koji se na latinском potpisivao kao Fausti Verantis, i čije se prezime transkribiralo na talijanskem kao Veranchi, svojataju i madaški i talijanski historiografi, što je česta sudbina genija poniklih u malim narodima. Stoga nas i ne treba suviše iznenaditi, da i danas čak i vrsni poznavaci povijesti ne znaju da je graditelj prve uspješne sprave, kojom se moglo relativno sigurno spuštati na zemlju, bio Hrvat.

Kad smo za svjetskog padobranskog prvenstva u Zagrebu 1975., gotovo četiri vijeka nakon objavljenog nacrta, izgradili vjernu kopiju »homo volans«, većina je sudionika bila oduševljena našom replikom ali i začudena našim objašnjenjem da je originalni »homo volans« bio naš sunarodnjak i da je prema tome padobranstvo jedan od najstarijih hrvatskih sportova. Ipak, mnogo nam je više smetalo to da naši beogradski kolege u svojim publikacijama Fausta Vrančića također nikad nisu priznali Hrvatom, već su ga smatrali isključivo Sibenčanom ili još gore – zemljakom. A Fausti Verantis bio je i ostao Hrvat, ne samo po ocu Mihaelu i majci Katarini Dobrojević, nego ponajprije zato što je čitavog života ostao vjeran vlastitom jeziku, pišući i objavljivajući na hrvatskom neka od svojih djela. Između ostalog i višejezični rječnik s idejom da hrvatski jezik uvede u krug ondašnjih kulturnih jezika.

Zagreb – balonerski centar

Prošao je čitav 17. vijek i tri četvrtine 18. prije nego što se čovječanstvo ozbiljno počelo baviti problemom letenja. Pokušaj da se izgradi sprava koja bi bila u stanju vinuti se u visine, propadali su zbog jednostavnog razloga – nije bilo prikladnog pogona kojim bi

se svladala vlastita težina. Ipak, pomaže je sazrijevala ideja da bi se problem riješiti uporabom sprave čija bi ukupna težina bila lakša od zraka.

Slavu su 1783. »pokupili« Parizani, braća Joseph i Etienne Montgolfier, koji su nakon čitava niza uspješnih pokusa s papirnatim balonima, koje su punili toplim zrakom paleći pod njima slamu, postali prvi priznati proizvodnici letećih sprava, koje su mogle povesti i putnike. Prvi putnici bili su dodušenovan, patka i pijetao, ali su ubrzo slijedili i najhrabriji Parizani.

Karlo Mazarović

Bili su to Jean Pilatre de Rosier i markiz d'Arlandes. Trijumf braće Montgolfier zainteresirao je doslovno čitav svijet i označio novu etapu u povijesti čovječanstva. Nižu se novi pokušaji, uspjeli i neuspjeli. Javljuju se novi hrabri letaci, ali i nove žrtve.

Južnoslavenske zemlje u to su vrijeme tipična europska provincija. Ipak, već 1789. Zagrebu je pripala čast da буде prvi grad u tom dijelu Europe u kojem će uspješno poletjeti čovjek u košari krhkog balona. U prosincu te godine javio se gradskom poglavarstvu Kotranin Karlo Mazarović s molbom da mu se odobre dva polijetanja balonom budući da je već takve letove obavljao u Čehoslovačkoj, Bavarskoj i Austriji. Molba je zbog svoje neobičnosti proslijedena banu Balassu, koji je letove odobrio, a potom ih je odobrilo i poglavarstvo.

Mazarovićev balon bio je staromodna naprava od papira, visok 10 i širok 7 metara i punio se toplim zrakom. Prvi uzlet Mazarović je izveo 15. prosinca. Tek su Zagrepčani imali, samo šest godina poslije prvih letova braće Montgolfier, jedinstvenu priliku da se čude i dive letećem čovjeku.

Na sljedeću priliku za uživanje u bezumnosti letača i čudu moderne tehnike morali su čekati punih 35 godina.

U svibnju 1825. u Zagreb je doputovalo njemački zrakoplovac Joseph Wibmperger i oblijepio grad velikim plakatima na njemačkom jeziku, reklamirajući uveliko svoje umijeće, koje je cijenjena publika mogla uz dočinu natplatu doživjeti u nadbiskupskom parku.

I zaista, prema obećanju »Luftschiffer«, Wibmperger otisnuo se rečenog dana u pola pet popodne s Rokovog brda put plavog neba i završio svoj let spustivši se kod sela Lomnice u Turopolju.

Poslije Wibmpergera Zagreb je izgleda ostao bez letačkih senzacija sve do 1889. godine, a tada se u Zagrebu pojavio budući ljubimac Zagrepčana, Talijan Giacomo Merighi sa svojim balonom »Drzoviti orao«.

Merighi je bez sumnje posebna pojava u povijesti zagrebačkog i hrvatskog letenja. Bio je tipičan predstavnik »nove balonerske škole«. Uobičajeni uzleti balonom već su u to vrijeme u Europi postali rutinskom pojmom, pa je valjalo izmislići dodatne atrakcije, kako bi se privukla publika i naplatile relativno skupe ulaznice. Merighi je to riješio jednostavno. Kako je prije bavljenja balonstvom bio poznati akrobata na trapezu, umjesto uobičajene košare od pruća ispod svojih balona učvrstio je standardni cirkuski trapez i na njemu, dok se balon uzdizao, izvodio vratolomije od kojih je publici zastajao dah.

Merighi, ili kako su ga purgeri prozvali »naš leteći čovek«, prvo uzdizanje »drzovitim orom« izveo je 19. rujna 1889. iz otvorene arene na današnjem Trgu maršala Tita. Prethodni pokušaj 15. rujna nije uspio zbog nevremena. No, ovaj put sve je bilo po planu. Balon se punio toplim zrakom iz posebne peći, a držalo ga je 30 vojnika, dok je orkestar 101. domobranske regimete svirao bučno vesele koračnice. Ulaznici su se plaćale samo u ogradenoj areni, gdje su bili stolci za bolju publiku, ali je zato barem još dvije tisuće promatrača bilo izvan arene. Kada je balon najzad bio napunjeno, Merighi skoči na svoj trapez uz povike »via tutti«, a vojnici su pustili konope, pa je balon naglo krenuo u zrak. Hrabri balonist

pri tom je »gombao« na svom trapezu iz sve snage, kako bi produkcija bila maksimalna. Na Merighijevu nesreću, već nakon nekoliko minuta predstava je dobila naglo dodatnu dramatiku. Pregrijani balon izrađen od lakog platna i svile vjerojatno je počeo tinjati još za vrijeme punjenja, a zbog pojačanog strujanja zraka u tijeku uspinjanja, buknula je vatrica i zahvatila dobar dio platna balona. »Drzoviti orao« počeo je padati i najzad pao na južnoj strani Preradovićeve ulice. Zahvaljujući svojim akrobatskim sposobnostima Merighi se izvukao neozlijeden i uskoro, uz odobravanje publike, utrcao ponovno u arenu.

Merighi je poslije toga uspio nagovoriti gradsku općinu da mu izradi novi balon kojem je dao ime »Grad Zagreb«. Balon je u rekordnom vremenu sašlo dvadesetak švelja u gimnastičkoj dvorani Hrvatskog sokola. Bila je to prva uspješna gradnja zrakoplova na našem području.

S »Gradom Zagrebom« Merighi je te jeseni izveo još tri atraktivna leta. Za posljednje uzdizanje 24. listopada najavio je posebne atrakcije i ponudio 10.000 forinti onome tko bi bio spreman s njim uzletjeti. Navodno se neki gospodin Pavleković okladio za popriličnu svotu da će to učiniti, ali se na kraju ipak predomislio. Merighi je za »rastanak sa sezonom« Zagrepčanima priredio još jednu »huncutariju«. Kad se balon popeo na tristo-četiristo metara, gledatelji su prestravljeni kriknuli ugledavši čovjeka kako pada. Priča o mogućem suputniku učinila je prizor još stravičnijim. No kad je »nesretnik« tresnuo u obližnju baru i kad se ustanovalo da je to bila samo velika krpena lutka, publici je lagnulo.

Ovakva dodatna uzbudnja nisu se, medutim, svidjela gradskom redarstvu. Podnijeta je prijava sudu, koji je Merighija osudio kaznom od 15 forinti u korist gradske ubožnice.

Nova era – hrvatski letači

Za vrijeme svog boravka u Zagrebu, Merighi je bio aktivan i na drugim područjima. Sprijateljio se s mnogim športašima pa je znatno pridonio kvalitetnom razvoju vježbanja na spravama, koje je još bilo tek u počecima. Vježbao je sokolske prednjake, koji su upravo uz njegovu pomoć svladali prvi »salto mortale«. Podučavao je i mačevanje pa je tu vještinu, među ostalim naprednim zagrebačkim gospodicama, svladala i banova kćerka Ivana Mažuranić.

U rano proljeće 1890. godine Merighi je balonom »Grad Zagreb« krenuo na

veliku turneu po Hrvatskoj. Nastupio je u Karlovcu, Varaždinu, Osijeku i Vukovaru. No kad je u srpnju doputovao u Sarajevo, sreća ga je uskoro napustila. Nakon prvog uspješnog uzdizanja organizirao je slijedeće 30. srpnja. No zbog nepažljiva rukovanja tijekom punjenja, balon je zahvaćem požarom. Merighiju nije preostalo drugo nego momčadi na konopima narediti da pušte već gotovo napuhani balon. I tako je »Grad Zagreb« poletio na svoje posljednje putovanje bez svog pilota i što bi rekao pjesnik, izgorio od želje da doštigne sunce...

Giacomo Merighi

Merighi je nabavio novi balon »Saturn« i vratio se sredinom 1891. u »svoj« Zagreb. Započelo je doba novih Merighijevih dostignuća, jer »Saturn« je bio balon punjen plinom i stoga imao znatno bolje odlike. Mogao je ponijeti dva putnika i zadržati se mnogo duže u zraku. Merighi više nije nastupao u svojoj čuvenoj gombaćkoj odjeći. Pilotirao je obučen u šestinsku nošnju. Vrhunac svog umijeća Merighi demonstrira u vrijeme gospodarske izložbe. Posljednja uzdizanja značila su i početak nove ere u zagrebačkom balonarstvu. Poletio je 6. listopada 1891. godine s prostora izložbe zajedno sa svojim prijateljem Giovannijem Tessarijem. Dostigli su rekordnu visinu od 3.500 metara dok ih je vjetar nosio prema sjeveroistoku. Bio je to ujedno i rekordni prelet, jer su su prizemljili kod sela Ravno nedaleko Križevaca. Nakon tri dana, Merighi leti opet. Ovoga puta došao je »samo« 2.600 metara visine i spustio se na livadi kraj Savskog Marofa. Posljednjeg dana izložbe načinio je pravi podvig. Suputnik mu je bio prvi letač – Zagrepčanin, sanitetski potročnik Krtek. Nakon uzbudljivog ljeta sletjeli su u selo Molve kraj Virja. Ovim letom Merighi se dostojno oprostio od Zagreba i vjerne publike. Ipak, kao da nije mogao bez Zagreba i tako se vraćao s novim i boljim balonima još dva puta. Balonom »Oreste« 1896. godine i posljednji put 1899. godine. Nedugo zatim unesrećio se u Grazu i zauvijek odustao od letenja.

U međuvremenu, sve više se razmišlja o vojnoj upotrebi balona. Austro-ugarska vojska organizira u Felidorfu, kraj Bečkog Novog mjeseta tečajeve za pilote balona. Tako se u kolovozu 1894. među polaznicima tečaja našao i Zagrepčanin, domobrani natporučnik Dvoržak. Vrijedno je ispričati kako je Dvoržak, protiv svoje volje, postigao hrvatski balonski rekord, koji nije nadmašen ni do danas.

Dogodilo se to u tri sata ujutro 31. kolovozu u vrijeme punjenja balona plinom. Balon se naprsto istrgao iz ruku pomoćne momčadi i velikom brzinom nestao u visini. U gondoli se, bez palasta i sidra i bilo kakvih navigacijskih instrumenata, zatekao Dvoržak koji je tamo bio isključivo zbog kontrole punjenja. Balon je uskoro dostigao 5.000 metara visine, a to je praktički visina iznad koje nastupa smrt od visinskog kolapsa. Puhač je prilično jak sjeverozapadnjak pa se Dvoržak oko pet ujutro već našao iznad Balatona. Uskoro je preletio i Dravu ali nije mogao odrediti poziciju. Balon je nezaustavljivo grabio dalje i oko podneva preletio je i Savu. Na svu sreću plin je pomalo isticao i balon se spuštao sve niže. Dvoržak je shvatio da je već u Bosni, kad je vjetar promjenio smjer i balon se okrenuo natrag prema Savi. Oko dva sata popodne, balon se vrtio iznad neke mlade šume i kad se spustio do visine stabala, Dvoržak je hitro omotao uže oko mladog hrastića i ludo putovanje je okončano. Seljaci iz okolice koji su posljednja dva sata s čudenjem promatrali jogunasto ponašanje balona, pomogli su Dvoržaku da se dokopa sigurna tla obavijestivši ga da je sletio u blizini Županje. To znači da je u nepunih dvanaest sati provedenih u zraku preletio oko 450 kilometara. Bilo bi mnogo čak i da se dobro pripremio, a ovako bio je to odista let za anale.

(nastavlja se)

u žarištu

NI UBOJSTVA NE ZAUSTAVLJAJU "OČI SVIJETA"

Bezumnim napadima na nenaoružane promatrače neprijatelj sam sebi »zabija autogolove«

Usporedno s osvajanjem hrvatskog teritorija agresor je još od početka rata uporno i na sve moguće načine pokušavao spriječiti da istina o napadu na Hrvatsku prodre u cijeli svijet te »povratnu reakciju«, slanje europskih promatrača i plavih kaciga.

To je prvo pokušavao napadima i ubijanjem domaćih i stranih novinara. Kada se uvjerio da je novinare teško preplašiti i da od toga nema očekivane koristi, neprijatelj je ubrzo počeo primjenjivati novi recept — napadati prijednike europske promatračke misije, zadužene jedino za praćenje svega što se dogada na ratištu u Hrvatskoj i za promptnojavljivanje Europskog zajedničkog vojnog komiteta.

Ali baš zbog toga su postali zanimljivi neprijatelju zainteresiranom da im oteža kretanje, prikupljanje i provjeru informacija i po mogućnosti da im ulije strah u kosti.

U posljednje su vrijeme, unatoč prekidu vatre i potpisom primirju, učestali napadi na predstavnike promatračke misije, koji su kulminirali rušenjem njihovog helikoptera kod Novog Marofa i podmuklim ubojstvom petoričice promatrača. Istoga dana kada je srušen helikopter izbjegnuta je još teža tragedija. Naime, na povratku iz Petrinje u Sisak, skupina dobro naoružanih četnika zastavila je desetaka promatrača u Češkom selu, prijeteci im da će ih pobiti ukoliko sisačke vlasti ne pusti te iz zatvora oca jednog od terorista. Srećom, nakon razgovora »vrućom telefonskom linijom« predstavnika Hrvatske vojske i petrijskog garnizona jugoarmije šokirani promatrači su u posljednjem trenutku pušteni.

Samo sreća i dobro snalaženje također su tih dana spasili živote i skupini Europskih promatrača koji nisu ni slučili da običan obilazak vinkovačke bolnice može biti opasan. Naime, teroristi iz okolnih neprijateljskih uporišta nisu poštivali njihove bijele odore, pa su ih počeli gadati snajperima. Promatrači su živu glavu sačuvali samo zahvaljujući vještgom puzanju po krovu bolnice.

Promatrači EZ — žrtve sulude srpske imperijalne politike

To su samo neki od najnovijih primjera kako neprijatelj, unatoč svim dogovorima o prekidu vatre i datim jamstvima o nesmetnom radu promatrača, ne poštuje predstavnike Europske misije zadužene za nadgledavanje primjene sporazuma o prekidu vatre. Takvih primjera bilo je i prije: napad na konvoj humanitarne pomoći za Vukovar, koji su predvodili promatrači i uz koji su »nekim čudom« stalno odjekivali detonacije neprijateljskih projektila; nekoliko uzastopnih mitraljiranja na promatračke helikoptere, u kojima, samo srećom, nitko nije stradao. Ali cilj je djelomično ipak postignut. Europska misija je nakon toga povukla helikoptere iz Hrvatske, što joj je poprilično otežalo rad. Prvi takav incident dogodio se još u rujnu prošle godine, kada je u pucnjavi, pred tada zloglasnom najvećem zagrebačkom vojarnom »Maršal Tito« u Novom Zagrebu, puščanim metkom ranjen jedan europski promatrač.

Da se izbjegnu takvi incidenti ili barem objašnjenja da se događaju slučajno, svi europski promatrači isključivo nose i iz daljine jasno prepoznatljivu bijelu odjeću. Bijelim bojom i velikim simbolima Europske zajednice vidljivo su označena i sva njihova vozila i letjelicice.

Osim toga, promatrači su redovno obje strane izvještavali o vremenu i cilju svojih posjeta, ne sluteći da time ponekad neprijateljskoj strani samo olakšavaju posao.

ŽELJKO BUKŠA

POSTUPAK S ONESVIJEŠTENIM

Ozljede su stalan i neugodan čovjekov pratilac, posebice u ratu

Dužnost je zapovjedništva smanjiti mogućnost ranjavanja na najmanju moguću mjeru, a doveđe li do ranjavanja potrebno je osigurati učinkovito zbrinjavanje ranjenih. Kada dođe do ozljedivanja, od velike je važnosti redoslijed postupaka.

Od odlučujuće je važnosti izvući povrijeđenog iz opasnog područja, pružiti mu prvu pomoć, pripremiti ga za transport te prebaciti na daljnje zbrinjavanje.

Najbolje je da prvu pomoć pruži liječnik ili bolničar. Budući da to uvijek nije moguće, vojnici moraju za to biti obučeni, te opremljeni kompletima za prvu pomoć.

Ako ozlijedeni nema vanjskih ozljeda ili su one male, teške povrede lako se mogu previdjeti. Međutim, prema prirodi nastanka možemo pretpostaviti mogućnost teže ozljede. Primjer za to je ozljeda od udarnog vala eksplozije bombe, granate i sličnih sredstava, bez direktnog pogotka krhotinom. U tom slučaju postoje mogućnosti prijeloma kostiju i ozljede unutarnjih organa. Moramo misliti na mogućnost takvih ozljeda i s ranjenim postupati kao da ima takve povrede. Postupamo li neoprezno, laku povredu možemo pretvoriti u tešku. Ulomak prelomljene kosti može probiti kožu i tada dolazi do zagadenja slomljene kosti, što je vrlo neugodan medicinski problem. Koštani ulomci mogu ozlijediti velike krvne žile, pa dolazi do krvarenja. Posebno je opasno pomicati slomljenu kralješnicu, jer se tada može ozlijediti ledna moždina. U tom slučaju ranjenik može ostati doživotno paraliziran. U ovom nastavku opisat ćemo postupak s ranjenikom bez svijesti. Tada je pomoć znatno otežana jer nam ozlijedeni ne može pomoći davanjem informacija, npr. gdje osjeća bol.

U postupku najprije moramo provjeriti da li onesviješteni diše. Ne diše li, treba osigurati prohodnost dišnih putova i davati umjetno disanje. Disanje možemo provjeriti na više načina. Možemo promatrati dizanje i spuštanje prsnog koša. Stavlja-

njem obraza pred usta i nos raničnog, možemo osjetiti njegov dah. (sl. 1) Ako imamo ogledalce, ono će se, stavljeni pred ranjenikova usta i nos, zamagliti. Rad srca ustanovljujemo pipanjem vratne žile kucavice. Jagođice tri srednja prsta položimo na Adamovu jabučicu i postranicu, uz rub grkljana i velikog vratnog mišića (sl. 2).

Srce kuca normalno 60-80 puta u minuti. Uslijed velikog gubitka tekućine, puls je ubrzan, dok uslijed ozljeda glave može biti usporen. Pri velikom gubitu krvi, koža je bijela i često orosena hladnim znojem. Ako ranjeni ne diše, primijenit ćemo umjetno disanje tehnikom »usta na usta« ili, rjeđe, »usta na nos«.

Prije izvođenja umjetnog disanja potrebno je isprazniti sav sadržaj koji bi se mogao naći u nosu i ustima. Postupak provodimo tako da glavu unesrećenoga zabacimo unatrag. Ruka stavljenja ispod vrata održava vratnu kralješnicu u savijenom položaju, a palcem i kažiprstom druge ruke stisnemo obje nosnice, dok istovremeno izvodimo pritisak na čelo. Duboko udahnemo, ustima obuhvatimo i

čvrsto priljubimo usta unesrećenog tako da se sprječi izlazak zraka sa strane. Zatim snažno puhnemo zrak tri do četiri puta u brzom slijedu (slika 3). Zatim odmaknemo glavu i promatramo spuštanje prsnog koša. Spuštanje prsnog koša pokazuje da upuhani zrak izlazi iz pluća. (slika 4). Tehniku »nos na nos« primjenjujemo onda kada je onemogućeno upuhivanje u usta, npr. kod povrede usta, osoba s deformacijom Zubala itd. Ako ne kuca srce, potrebno je izvršiti masažu srca. To je postupak kojim se vanjskim pritiskom na srce krv pumpa u tijelu. Klečimo uz bolesnika i pružimo ruku u laktovima. Dlan lijeve ruke pritiskuje donji dio sredine prsnog koša (točnije, dva do tri prsta lijevo od donjeg dijela prsnog kosti). Dlan desne ruke pritiskuje nadlanicu lijeve. Masaža se vrši energičnim pokretima, ispruženih ruku. Sila kojom se pritiše iznosi oko 60 kg. Uz vanjsku masažu srca potrebno je provoditi i umjetno disanje već opisanom tehnikom. Nakon pet pritiska na srce, slijedi upuhivanje zraka. Ako vršimo pravilan postupak masaže

srca, široke se zjenice, zahvaljujući prilivu krvi, suzuju, a pri svakom pritisku na prsni koš pištamo pulsaciju na žilama kucavicama. Kada srce počne kucati spontano, a unesrećeni disati, slijedi daljnji postupak koji može biti različit, a ovisi o ozlijedi ranjenika i mogućnostima kojima raspolaze.

Ako unatoč svim postupcima ne dolazi do oživljavanja unesrećenoga, nastavljamo masažu srca i umjetno disanje još 30-45 minuta od posljednjeg znaka života. Ako u to vrijeme unesrećeni ne pokazuje nijedan znak života, postupak ćemo obustaviti.

Iako je navedeni postupak bio rijetko potreban na našim ratištim, treba ga znati.

Kod onesviještenih osoba postoji opasnost zagruženja zaprečavanjem prohodnosti dišnih puteva, naime korijen jezika omlohvavi pa može pasti na stražnji zid ždrijela onemogućujući prolaz zraku. Da bismo to spriječili, onesviještenoga stavljamo u bočni položaj (NATO-položaj). Tako se korijen jezika odmiče od stražnje stijenke ždrijela.

Nogu onesviještenoga savijamo u koljenu i preponi, a šaku njegove ruke, na istoj strani, stavimo ispod debelog mesa. Prihvaćanjem odjeće u predjelu kuka i ramena, ozlijedenog preko stopala i šake prebacujemo na bok. Glava se lagano zabačuje prema natrag, licem prema dolje, a šaka stavlja ispod obraza da učvrsti glavu u tom položaju. Skvrčena nogu i opružena ruka osiguravaju stabilnost položaja na boku i u tijeku transporta. Stavljanjem u bočni položaj istodobno je omogućeno nesmetano otjecanje povraćenog sadržaja, krvi ili sline iz usne šupljine (drenažu). Grublje čestice povraćenog sadržaja mogu se odstraniti prstom umotanim u maramicu. Važno je napomenuti da se takav položaj ne smije primijeniti kod sumnje na prijelom kralješnice. Tada je postupak drukčiji. Svrha ovog napisa je prvenstveno informativna.

Postupke i vještine koje smo naveli treba uvežbati uz pomoć stručnog osoblja i uz odgovarajuću opremu.

DINKO ROGULJ

OPTIČKI NIŠAN ON M59

Načela rada i uporabe

Optički nišan ON-M59 pripada skupini nišanskih durbina s dvije končanice. Namijenjen je za neposredno nišanje pri dnevnom, u uvjetima smanjene vidljivosti, te noćnom gadanju ciljeva (motorna i oklopna vozila, fortifikacijski objekti i sl.) ručnim bacačem kalibra 44 mm RB-M57. Noćno gadanje omogućeno je optičkim nišanom novije izrade u koji je ugradeno takozvano tricijumsko osvjetljenje* končanice s nišanskim oznakama, pod uvjetom da su vidljive barem naznake cilja. Kod takvih optičkih nišana na tijelu je pričvršćena pločica s oznakom tricijuma T37GBg i simbolom radioaktivnosti.

Optičke karakteristike optičkog nišana:

- vidno povećanje 4 x,
- moć razdvajanja 8",
- polje vida 12°, (ili 2–13 tisućih),
- promjer ulaznog otvora, D=24 mm,
- promjer izlaznog otvora (pupile), d=6 mm.

* Tricijumsko osvjetljenje (plinski tricijum) predstavlja luminiscentni izvor svjetlosti na osnovi beta-svetlosti. Radioaktivni plin smješten je u hermetički zatvorenoj staklenoj cjevčici na čije je unutrašnje stjenke nanesen sloj fosforecentnog materijala. Vrijeme raspada tricijuma iznosi oko 12 godina, ali zbog opadanja luminaže učinkovita uporaba je od 6 do 8 godina. Budući da svjetlosni izvor beta-svetlosti sadrži određenu količinu radioaktivnog materijala, moraju se poduzeti određene mјere sigurnosti pri korištenju i remontu optičkih nišana. Ukoliko ne dođe do razbijanja cjevčice s tricijumskim plinom, optički nišan koji imaju ovakovo osvjetljenje končanica, ne ispoljavaju veći stupanj izvanjske radijacije, pa samim tim ne predstavljaju radioaktivnu opasnost.

Optički nišan ON-M59 postavljen na ručni bacač RB-M57

Opći izgled optičkog nišana ON-M59

- odstojanje izlaznog otvora, 1=25 mm,
- dioptrijska podešenost okulara od -0,5 do -1 dptr.

Optički nišan M59 (prema slici) sastoji se od tijela 1, u kojem je smješten optički sustav, i točkića 2 s navojnim mehanizmom za pokretanje končanice. Na tijelu se nalazi grubi nišan u vidu trokutastog zareza zadnjeg nišana i trokutastog prednjeg nišana (mušice).

Uz njegovu pomoć ručni se bacač grubo usmjerava u pravcu cilja.

Na okularnom dijelu postavljena je gumena očna školjka 3 koja služi za udobnije nišanje.

Optički sustav durbina sačinjavaju objektiv 4, preokretni (obrtni) sustav 5, končanica 7, okular 8 i svjetlosni filter 9.

Objektiv i okular predstavljaju sabirni sustav slijepljenih sabirnih i rasstrešnih leća. Objektiv je ukupno sabirni optički sustav leća, koji u svojoj žarišnoj (fokusnoj) ravnini stvara stvarnu, umanjuju i preokretnu sliku cilja za 180° po pravcu i visini.

Preokretni optički sustav 5 ovog durbina karakterističan je po tome što se sastoji od četiri zrcala. On se upotrebljava za ponovno preokretanje slike u dva karakteristična smjera, tj. ponovno ispravljanje orientacije slike cilja, a skreće optičku os objektiva u odnosu na okular za 25 mm po pravcu.

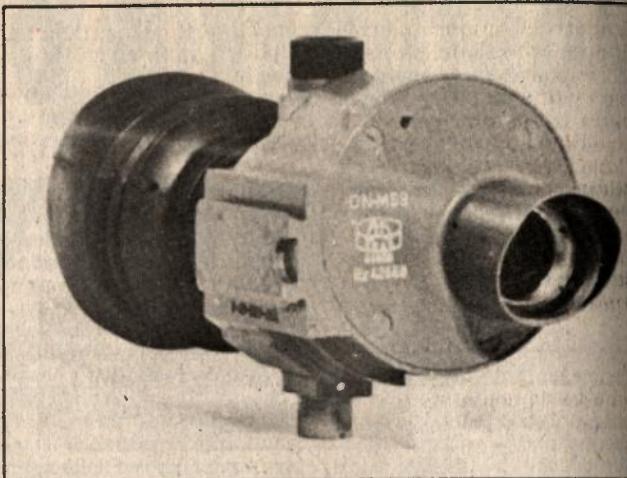
Okular, kao sabirni optički sustav leća, služi samo za povećanje slike koju je stvorio objektiv na načelu povećala (lupe).*

Nepokretnu končanicu 6 predstavlja tanka metalna nit koja je utvrđena u posebni nosač u tijelu durbina.

Pokretna končanica 7 je planparalelna staklena pločica. Na njoj su izgravirane podjele za zauzimanje daljine cilja od 0 do 400 metara. Na podjelama daljine od 250 do 400 metara nalaze se podjele za popravku daljine zbog utjecaja temperature barutnog punjenja. Skala preticanja po pravcu ima podjele (lijevo i desno) od 0 do 40 tisućih. Najmanja podjela je 0–05 (1/6400). U središnjem dijelu končanice nalazi se nišanska strelica s kojom se uvijek nišani na odabranu cilj. Skala za mjerenje daljine omogućava nišandžiji mjerjenje daljina za ciljeve visine $V=2,5$ m (oklopna i druga vozila) na daljinama od 150 do 400 m. Brojčane oznake daljina su označene u hektometrima.

Ispred okulara 8 može se postaviti svjetlosni filter 9 prilikom nišanjenja po sunčanu vremenu na jako osvjetljene objekte.

Postupak zauzimanja elemenata za gadanje nepokretnog cilja je sljedeći:

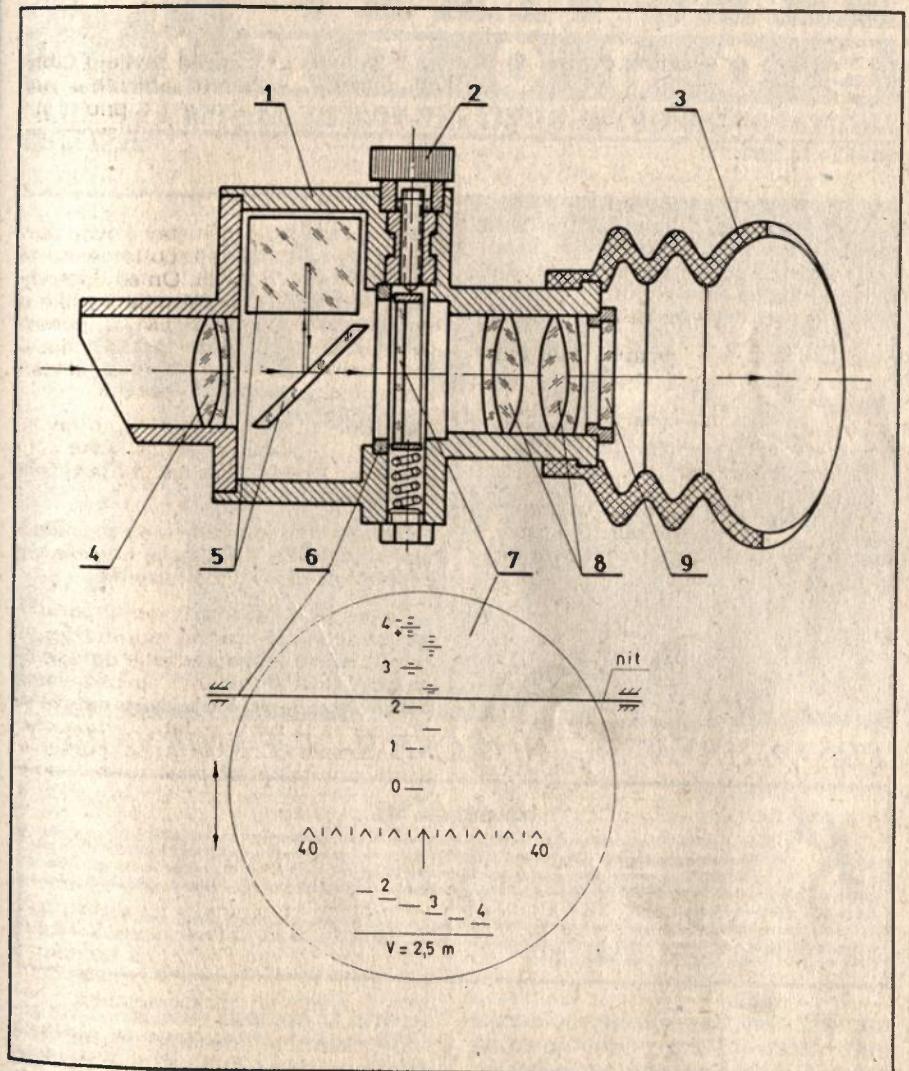
Izmjeri se daljina do cilja pomoću daljinomjerne skale tako što se cilj dovede u polje skale između vodoravne linije i jedne od crtica koje označavaju daljinu u hektometrima. Točkićem za pokretanje končanice postavi se podjela koja odgovara izmjerenoj daljini u poklapanje s nepokretnom niti. Za to vrijeme nišanska strelica došla je u položaj ispod visine cilja. Podizanjem cijevi bacača na kome je utvrđen optički nišan dovodi se središnja strelica u poklapanje – nišanje s odgovaraju-

ćim ciljem. Na taj način cijev je zauzela tablični kut koji odgovara daljini cilja.

U slučaju gađanja pokretnog cilja, ovisno o smjeru i brzini kretanja, nišanje se vrši s odgovarajućim oznakama (crta i strelica) na skali preticanja (kutna vrijednost preticanja u tisućima koja odgovara brzini kretanja cilja).

Zauzimanje popravki zbog bočnog vjetra jačine 10 m/s i jačeg vrši se prema tabeli:

D (m)	50	100	150	200	250	300	350	400
Popravka po pravcu zbog bočnog vjetra jačine 10 m/s								
m	0,2	0,4	0,6	0,8	1,1	1,5	2,1	2,7
0–00	0–04	0–045	0–05	0–06	0–07			

Shematski prikaz presjeka optičkog nišana

1 — tijelo, 2 — točkić za pokretanje končanice, 3 — očna školjka (gumena), 4 — objektiv, 5 — preokretni optički sustav, 6 — nosač sa nepokretnom končanicom, 7 — pokretna končanica sa podjelama i oznakama, 8 — okular, 9 — svjetlosni filter.

Komplet optičkog nišana sastoje se od kožne futrole u kojoj je, pored optičkog nišana, smješteno: četkica od meke dlake, flanelov platno, kombinirana i obična odvrtka i svjetlosni filter.

ČUVANJE I ODRŽAVANJE

Optički nišan se spremi u futrolu i čuva u prostoriji s ostalim optičkim instrumentima.

Optički nišan mora se zaštiti od udaraca i potresa. Nišandžija mora u svakoj situaciji održavati optički nišan čistim i ispravnim i s njim pravilno rukovati. U zimskim uvjetima optički se nišan ne smije nakon rada na terenu, gdje je bio izložen hladnoći, odmah unjeti u zagrijanu prostoriju, zato što se vлага koja se isparava s metalnih dijelova, kondenzira na površinama optičkih elemenata. Isto tako, ne smije se iz zagrijane prostorije odmah izložiti hladnoći, tj. iznijeti na teren, zato što se vлага koju sadrži zrak unutar instrumenta, kondenzira na unutrašnjim površinama optičkih elemenata.

Pri čišćenju se prvo čiste mehanički dijelovi, a zatim optički. Prašina i slične nečistoće na izvanjskim površinama optičkih elemenata uklanjaju se čistom četkom od meke dlake, a zatim se čišćenje nastavlja čistom flanelском krpicom iz kompleta. Čišćenje se izvodi kružnim pokretima od sredine prema kraju optičke površine.

Kada se optički nišan koristi po kišnom vremenu, nakon rada, a prije pakiranja u futrolu, treba ga osušiti i obrisati. Ne smije se sušiti pored jakih izvora topline.

Optičke površine objektiva i okulara ne smiju se dodirivati rukama (prstima), zato što prsti ostavljaju tragove na optičkim elementima, pa će nakon dužeg vremena, uslijed kiselosti znoja, optičko staklo potamnjeti na mjestima dodira.

Optički nišan, durbin M60, koji je istih ili sličnih optičkih karakteristika, a nešto većeg gabarita, koristi se kod bestrzajnog topa 82 mm M60 i M60A. Osnovna razlika je u podjelama na pokretnoj končanici koja omogućava gadanje oklopnih borbenih vozila na daljinama do 1500 m. Skalom za mjerjenje daljine mogu se mjeriti daljine od 200 do 1000 m na osnovi visine cilja od 2,5 m i širine cilja od 3 m. Na končanici je izgravirana i takozvana linija sigurnosti pomoću koje se provjerava mogućnost gadanja kroz meduprostor, pored krila i preko svojih jedinica.

dr. MARKO PARIZOSKI

HRVATSKI BOJOVNIK

Ide do pobjede!

BOŽO BUDIMIR:

"USKORO DAN SLOBODE SVIH HRVATA"

**HRVATSKI
BOJOVNIK**

LIST ZAPOVJEDNIŠTVA HRVATSKE VOJSKE ZA SISAK I BANIJU

SISAK, 4.12.1991.

CIJENA 30 DIN

PONOS HRVATSKE RIJEČNE RATNE MORNARICE

Pred Vama je prvi broj "Hrvatskog bojovnika". U njega je ušlo veliki trud, ali konačnu ocjenu ipak dajete Vi koji čitate ove redove. Već duže vrijeme osjećala se potreba za glasom koji će obavještavati naše vojnike o svemu onom što ih zanima. Potreba da saznaju više o tome kako žive i što rade njihovi prijatelji na dijelu fronte Šisak i Banje. Mišljenja smo da takav list ima značajno mjesto u sveukupnoj borbi za slobodu lijepe naše Hrvatske. Bilo je teško početi. Pripremili smo Vas list ne pitajući za vrijeme. I sve smo uspjeli napraviti u, za novine, rekordnom vremenu.

Sigurno je da možemo i biti. No, nado je najavljeno da u ruci držite svoje novine, a mi čemo se truditi da iz jedna u tijedan budemo biti. U informaciji i sanitarniji. U svemu tome će nam biti dragocjena Vaša pomoć. Zato vas pozivamo da se javite. Pište nam. Predlažite. Budite s nama, riječu. I na kraju, želimo vam puno ratnih uspjeha.

Biser u niski samonikle vojne publicistike domovinskog rata u Hrvatskoj list je Zapovjedništva Hrvatske vojske za Sisak i Baniju — »Hrvatski bojovnik«. Iako je svaki izdavački pothvat u ratnim uvjetima podvrgnut za sebe, »Bojovnik« je po mnogočemu izuzetan. Jer, redovitošću izlaganja, medijskom prodornošću, sadržajnošću, novinskom obradom vojnih tema i dotjernim grafičkim dizajnom odista zasluguje samo pohvalne ocjene.

Od naslovnice, koja je izvedena u najboljoj maniri britanskog tiska snažan vizualni kontakt sa čitateljem (uvjerljiva ratna fotografija), uz neizostavne »headlines« (glavne naslove teme), do strip-a na posljednjoj stranici »Hrvatski bojovnik« odiše novinskom profesionalnošću. Teme s ratišta obrađuju se jasnim, ali i ležernim stilom u kracim novinskim oblicima. Osnovna nakana uredništva bila je da, praktički, na frontu uobiči novinu za ljude na frontu, tako da je svaki novi broj »Bojovnika« velika reportaža sa sisačko-banijskog područja. Iz broja u broj, ta je »velika reportaža« priča o proteklom tjednu na ratištu ispričana kroz desetak crtica o borcima s prve borbenе linije. Reportaža je u ratnim prilikama najzahtjevnija novinska vrsta, posebno u svom fotografskom dijelu, jer je fotograf prisiljen misliti u ratnim situacijama na eksponiciju, oštinu, film, osvjetljenje itd. Taj nimalo lak zadatak u redakciji »Hrvatskog bojovnika« obavlja Mladen Knežević, vjerovatno najmladi ratni fotoreporter u Hrvatskoj.

»Hrvatski bojovnik« ide do pobjede! — slogan je otisnut na svakoj stranici lista, što je ujedno i reklamna poruka u promidžbi »Bojovnika«.

Grafička originalnost novinskog sloga (grafička priprema lista obavlja se na računalima, uz recentnu uporabu najsuvremenijeg softwarea), otkriva visoku razinu likovne svijesti kreatora lista.

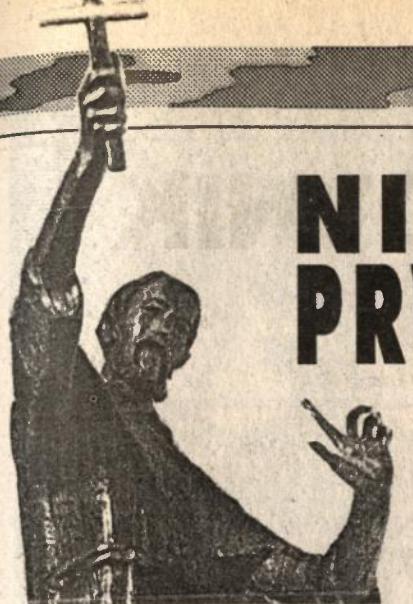
Prilog za razbibrigu, klasičan ratni strip »Otok u plamenu« koji se u nastavcima objavljuje od

prvog broja, nadopunjeno je serijalom Mirko i Slavko. Ideja je upravo genijalna. Socrealističko propagandno smeće dečki su iz »Bojovnika« pretvorili u prvoklasnu zemljanicu, nadopisujući nove komentare na nekad davno u Jugoslaviji objavljene »sveske« od dva hrabra

kurira. U epizodi »Panika u Banjaskoj palanci« ideologizirana je i mitologizirana slika duhovitim komentarima postala nešto više od ironije — ratna stvarnost u kojoj na protivničkoj strani četnička koka i petokraka idu zajedno.

VIDMIR RAJČ

NIKOLO TAVELIĆ - PRVI HRVATSKI SVETAC

u Sionu i gvardijan svih franjevaca u Svetoj zemlji, od 1388. do 1398. On je sâm, svojim očima, gledao i zapisao izvješće o mučeničkoj smrti sv. Nikole Tavelića.

SMRT

Sveti Nikola Tavelić sa svojim prijateljima fratrima kreće propovijedati evanđeosku istinu Saracenima, posve svjetan opasnosti kojoj je bio izložen njegov život. Ovdje se, naime, valja prisjetiti da je i sam utemeljitelj njihova reda, sv. Franjo Asiški, više puta pokusavao ići Saracenima propovijedati im Evanđelje. U istoj toj nakani fra Nikolou Taveliću i prijatelje nije vodila mržnja već vjera i zanos, pa je njihov postupak doista bio pripravljen, apostolski, svetački čin. U mjesecu studenom 1391. godine, u Jeruzalemu, okupilo se mnoštvo Saracena da proslavi svoj blagdan. Fra Nikola i prijatelji su držali da je to najzgodniji trenutak da izvrše svoj naum. Kako nisu znali dobro arapski, napisali su, svatko na svom svitku papira, ono što su mislili da treba reći Saracenima. Tako su pred kadijom i njegovim savjetnicima pročitali svoje napisane misli i poruke, koje su govorile o Mojsijevoj i Kristovom zakonu. O tome kako treba slaviti i hvaliti Boga, ljubiti bližnjega svoga i postići vječnu slavu. Svoje su izlaganje završili Kristovim rijećima: »Tko bude vjerovao i kristio se, spasit će se, tko ne bude vjerovao, bit će osuden«. Kad je silno razljutio i u prvi mah im predložio da postanu Saraceni, kako bi na taj način spasili svoje živote. Oni su odlučno odobili takav prijedlog, pa ih je kadija osudio na smrt. Mnoštvo koje se nalazilo oko njih stalo ih je tući, braća su padala na zemlju i činilo se da su mrtvi. No, oni se uz božju pomoć vračahu u život, a mučitelji ih nastavili tući. Potom ih odvedeo u podzemnu tamnicu i stavio im okove. Tri su dana trpljeli muke, bez hrane i pića. Četvrti dan, poslije odlučne i ponovne izjave Kristovih svjedoka pred emmom, da i dalje ustraju, sudac potvrdi kadiju na smrtnu osudu.

Mnoštvo navalni na braću mačevima, noževima i drugim predmetima nanoseći im teške patnje i mučeništvo, o čemu se kasnije glas prenosio širom Evrope. Potom Saraceni izmravarena tijela bacise u oganj u nadu da će se pretvoriti u pepeo, ali tada Bog učini čudo! Ognja nestade, a tijela nisu bila niti ozlijedena! Kad su vidjeli što se dogodilo, o kakvom je čudu riječ, Saraceni se zbušile, ali se i dalje ne preobratile. Oganj i pepeo su razbacali, a tijela tajno pokopali. Tijela su im pokopali da ih kršćani ne bi našli i štovali kao relikvije. U svakom slučaju, nikada se nije doznalo gdje su mučenici pokopani. Prijozima mučeništva bilo je naznočno dvanaestero braće franjevaca, te mnoštvo kršćana koji su živjeli u Jeruzalemu ili su pak bili načinici kao hodočasnici. Bog im je nadahnuo,

snagu, jer bez nje ne bi sva ta mučenja izdržali, a kako je isticao jedan očeviđac, Bog je po svojoj blagosti očitim čudom htio pokazati da mu je mila žrtva braće.

IZVORI I SVJEDOCI

Fra Gerard i brojni hodočasnici, očevici mučeništva, napisali su o tome iscrpno izvješće i odasli ga na razne strane svijeta, pa je glas o tom mučeništvu ubrzo obišao svijet. Inače, takvih se izvješća s potpisima dvanaestoro braće kao i drugih svjedoka očeviđaca do danas u prijepisu sacuvalo pet-dva u Vatikanu, po jedan u arhivu franjevačkog reda u Rimu, zatim jedan u sveučilišnoj knjižnici u Leipzigu i jedan u Šibeniku. Izvješće o stravičnom mučeništvu što se nalazi u Šibeniku pisao je, čini se, Hrvat, fra Martin oko 1393. godine. Iz svih izvješća se može vidjeti da su Fra Nikola i njegovi prijatelji umrli pravom mučeničkom i to religioznom, mučeničkom smrću. Puno kasnije 21. lipnja 1970. godine u Rimu su proglašeni svetima. O tom veličanstvenom dogadjaju nihova proglašenja svetima vrlo nadahnuto je pisao Živoj Kustić u poznatoj monografiji o Nikoli Taveliću. Kustić navodi da se u Rimu toga dana sakupio hrvatski puk iz domovine i dijaspora, te brojni odličnici među kojima i današnji Nadbiskup zagrebački Franjo Kuharić. Kustić navodi da je Papa srdačno pozdravio hrvatski puk te mu čestitao na proglašenju prvog hrvatskog kanoniziranog svetca. Kustić je još zapisao u rečenoj monografiji: »...U isto je vrijeme kardinal Seper proširio značenje Nikoline proslave, kao da su u njemu proslavljeni svi hrvatski mučenici, stotine tisuća mučenika, te je lik šibenskog franjevca porastao, postao znak svete krv i mnogih stoljeća. To je narod vrlo snažno osjećao i pokazivao i nije čudo da su neki inozemni promatrači opazili kako je narod u liku Nikole Tavelića zapravo gledao i slavio nešto bliže, aktualnije od davnog znaka, svega sebe kao mučenika kojem se to konačno počinje i priznavati.«

O fra Nikoli Taveliću je, kao što rekosmo, ostalo vrlo malo podataka no mučeništvo koje je prošao prije više od 600 godina, službeno je Crkva označila kao svetost. Otići u Jeruzalem Saracenima propovijedati Krista nije bilo samo pitanje osobne hrabrosti. Odbaciti od kadije ponudeni spas vlastitog života u ime odricanja Isusa Krista, to je za Nikolu Tavelića bilo pitanje njegove vjere i njegovog izbora, te kadijinu ponudu nije mogao prihvati. Njegov je život stoga više od hrabrosti, njegov život — to je njegovo poslanje. Muke koje je za to prošao bile su cijena istine koju je prinosio. Te se istine hrvatski narod prisjeća svakog 21. lipnja kada stuje i slavi Nikolu Tavelića, prvog hrvatskog sveca.

TIHOMIR DUJMOVIĆ

TRI gracije

jedinjena Europa 1992. godine ozbiljno je na svim planovima ljudskog djelovanja, a pogotovo u svijetu kulture, show-businessa i estrade, prekinula dugogodišnju američku dominaciju.

Europljani više ne uzdišu za platinastim ljepoticama televizijskih sapunskih serija. Novi tip žene devedesetih njeguje svoje tijelo i lice, ali veliku pozornost posvećuje svojoj nutrini. Manezenke više nisu samo neodoljive hodajuće lutkice, već djevojke koje paralelno sa savjesnim obavljanjem posla završavaju studije i planiraju ozbiljniju budućnost. Glumice počinju uspijevati na filmskom platnu tek onda kad jednako dobro tumače lik zavodnice i lik ostarjele nezadovoljnice životom. Pjevačice prije svega moraju znati dobro pjevati, a tek onda dobro izgledati.

Tri dame koje nose sve odlike »nove žene« i koje su posve obilježile proteklu godinu i učvrstile se na tronu uspješnosti su: Claudia Schiffer, Isabella Rossellini i Vanessa Paradis.

Claudia Schiffer, Njemačka, najslijajnija zvijezda svjetske manekenske piste, zamjenila je imidž nestošne djevojčice imidžom odrasle žene. Jutrom ni ne pomišlja ustatiti iz kreveta, ako joj toga dana nije zajamčena zarađa od desetak tisuća dolara. Postala je ekskluzivni model modnog kreatora Karla Lagerfelda i time potisnula njegovu dotad najomiljeniju Ines de la Fressange. Svojom neposrednošću osvojila je i filmaše i upisala tečaj glume u Londonu. Rijetko daje intervjuve i ljudomorno čuva svoj privatni život od tude znatiželje. Jedino ističe da živi zdravim životom, ne pije, ne puši, ra-

no liježe u krevet, najradije čita Güntera Grassa i Carlosa Castanedu...

vrijeme hladnog rata pedesetih godina. Kao predložak je poslužio roman »Neviniščotskog pisca Iama MacEwana. Redatelj John Schlesinger kaže da je još prije nekoliko godina, kad je prvi put pročitao roman, odlučio projekt realizirati samo ako

SANJA ČANAK

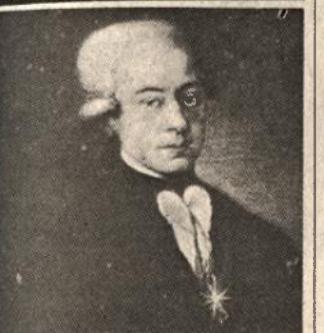
Isabella zaigra vodeću ulogu...

Vanessa Paradis, Francuskinja, započela je svoju pjevačku karijeru s nepunih četrnaest godina. Za nekoliko mjeseci osvojila je zemlju galskih pjetlova. Danas ima 18 godina, poznaje cijelu Europu, a zahvaljujući i svojim glumačkim sposobnostima i »mačkastim« izgledom zadobila je epitet »nove Romy Schneider«. U spotu za novi Chanelov parfem pleše na trapezu na visini od dvadeset metara. »To je samo dobra šala«, kaže Vanessa komentirajući spot, »moju ćete pravu glušu moći doživjeti jedino gledajući me u filmu. A tamo ću, ako zatreba, plesati i na vrhu nebodera.« Osim pjesme, plesa, glume i poziranja, trenutno je najviše zaokupljena ljubavna veza s pjevačem Lennyjem Krawitzom. »S Lennyjem sam končno odrasla i započinjem novi život«, najavljuje Vanessa...

NAJ U 1991.

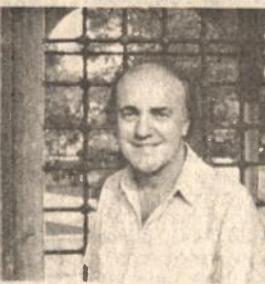
Na kraju svake godine mnogi svjetski časopisi donose liste ljudi koji su tu godinu obilježili. Osvrćući se na 1991. činimo to i mi, koristeći se onim što je svijet rekao o poznatima i što smo sami zabilježili u maloj blic-anketi na zagrebačkim ulicama. Top-lista naj-ljudi svjetske scene izgleda ovako:

NAJSLAVLJENIJI:

W. A. Mozart. Na dvjestotu obiljetnicu smrti izazvao val oduševljenja u cijelom svijetu.

NAJHRABRIJI:

Peter Arnett. Novinar koji je do posljednjeg dana ostao izvještavati za CNN o ratu u Zaljevu, izlažući se brojnim opasnostima.

NAJSKUPLIJI:

Larry Fortensky. Osmi muž Liz Taylor čije je odvikavanje od alkohola u Klinici »Betty Ford« i učenje lijepom ponašanju stajalo »ciglih« 300 milijuna dolara.

NAJBRŽI:

Carl Lewis. Najbrži čovjek svih vremena; svladao udaljenost od 100 metara za 9 sekundi i 86 stotinki.

NAJPLAĆENIJI:

Arnold Schwarzenegger. Dobitnik višemilijunske honorare za filmski hit »Terminator 2«

NAJSOKAŠNIJA:

Madonna. Slobodne scene njenog dokumentarca »Istina ili smjelost« sa svjetske turneve ispredale puritance.

NAJDUHOVITIJI:

Bruce Willis. Lomi ženska strašasom i britkim humorom.

Prince. Nosi isključivo cipele s visokom potpeticom kako bi izgledao viši.

NAJUMJETNIJA:

Cher. Ste što ona poželi na svom licu i tijelu, estetski kirurg i ostrari.

M. C. Hammer. Iako je u protekloj godini prodao 13 milijuna ploča, čak i u svojim pjesmama, moli Božu za »brdo novaca«.

NAJELEGANTNIJA:

Lady Diane. Engleska princeza, iako često protokolarno odjevana, budi pozornost svojim izgledom.

Tina Turner. U svojoj 52. godini jednako pjevači i plesači aktiva kao i na početku karijere.

Cyndi Lauper. Ne odustaje od dugim boja na kosi, licu i odjeći.

ROCK ZA HRVATSKU

Osebujna borba hrvatskih rokera protiv rata, nevjerojatno okrutnog i svima nama bezobzirno nametnutog, nastavlja se. Tamo gdje je stala izvrsna zbirka ratom inspiriranih pjesama »Rock za Hrvatsku«, dalje stupa, dakako, »Rock za Hrvatsku 2«. Već potvrđeni radijski hit, nova pjesma Jure Stubića »E, moj druze beogradski«, prvi samostalni pokušaj Davora Gopca »Molitva vojnika« i izvrsna, prava vojnička balada »Kad se vratim kući – ni starih – ni mlađih« Animateura Kreše Blaževića svakako su najjače pjesme albuma. No, on skriva još mnoga iznenadenja. Jedno od njih je i pjesma »Samojedan dan« bosansko-slovenske hipi-skupine »U'Redu« koja je jasan znak da su dečki uz nas u ovim teškim trenucima. Za razliku od prvoga izdanja koje je okupilo odista prvu ligu hrvatskih rokera (»Parni valjak«, »Psihomodo pop«, Dino Dvornik, »Boa«, H. C. Boxer i »Montažstroj«...) ovo drugo pokazuje da ni najmlade, još nedovoljno afirmirane hrvatske skupine, te veterani poput Drage Mlinarca i »Drugog načina« nisu mogli sve ovo ludilo oko nas tek tako — odsetjeti.

»Rock za Hrvatsku 2«, baš kao i fascinanti prethodnik, slika je i prilika stilске raznolikosti hrvatskog rocka koju ni rat nije mogao pomutiti. Ispod zajedničkog nazivnika, zajedničke težnje da rat prestane i sloboda postane naša konačna stvarnost, probijaju se posve različite rock-koncepcije i rock-razmišljanja koja je samo ovo, na žlost tužno ali i herojsko vrijeme moglo okupiti na jednom mjestu. Tu je sweet-metal »Ovo je moja zemlja« glazbeno iznenadujuće kompetentnih djevojaka iz skupine »Max-mett«. Njima bi se nakon rata mogla nasmi-

ješiti sasvim solidna karijera. Posvemaština suprotnost njihovim »otifiljenim« gitarama, smirena je i istodobno strasna poetska recitacija. Mislići na život Alke Vuice, »odjevena« u znalacki iznajnsirano, lirsko glazbeno ruho Dine Dvornika. Alku, poznatu autoricu stihova za naše najveće hitove, ratne su strahote, očito, natjerale pred mikrofon. Jer, u ovo doba šutjeti — grijeh je! Nasuprot slatkastu pjevušenju »Rockin' Kidsu« u pjesmi »Nek' bude mir« stoji njihov viasti, ratni i opori tekst, ali i pjesma »Better World« dugogodišnje zagrebačke demo-skupine »Phantasmagoria« čiju je dark-koncepciju mračna stvarnost okrutnog sukoba učinila dodatno uvjernljivom. Kao dobra, borbena rezancija djeluje pjesma »Crol« momaka koji se ozajavaju na ime »Crocaty Cat« (glasovit stih »Išo Ćedo u dučan, nije rek' dobar dan« zna svaki naš vojnik) i koji su vrlo više parafrasirali i rapom bogatili posljednji hit »Clasha« — »This Is England«. Rapa ne manjka ni u pjesmi »Za slobodu«, hrvatskoj obradi »Let's The Sunshine« što ga izvode Renato, »Demo-snake« i ansambl »Lisinski«. Ni tzv. starci hrvatskoga rocka nisu zatajili. »Mir za Hrvatsku« balada je na tragu klasičnih ostvarenja »Drugog načina«, baš kao i »Sjećanje« Drage Mlinarca, napjev koji ćemo pamtit i poslije rata. »Pjesma je jača od minobacača« Mucala, »Rode moj-Kneže, »Tu je moj dom« »Cassablanca« i »Hrvatska je riječ na mojim usnama«. Kowalskog takoder su ratom obilježene pjesme, uvjernljivi znaci vremena, iako mjestično producički nedotjerani. No, kad se pjeva srcem, kad se snima između dviju zračnih uzbuna, produkcija i nije prva stvar na koju se misli.

Usvakom slučaju, »Rock za Hrvatsku 2« novi je, još jedan dokaz nevjerojatne ustrajnosti hrvatskog rocka koji, čini se, ovih ratnih dana iznenađuje i sam sebe i biva ono što svaki rock mora biti — veliki krik za slobodom, mirom i mlađošću. Tom se imperativu priklanjuju i Novak i Kopola, dvojac što skriva bubenjara Ivana Piku Stančića i gitaristu »Psihomodo popa« i sve uspješnijeg producenta Sašu Radulovića. Njihov album »Rock akademija« prvi je samostalni album jednog hrvatskog sastava otkad je Hrvatska napadnuta. Album je, logično, u cijelosti obilježen ratom. Ljubav, tradicionalno tematsko uporište svakoga kome je električna gitara na srcu, ostavljava je za neka boja vremena koja, svi se nadamo, nećemo morati još dugo čekati. A do tada naši će hitovi biti »Hrvatine«, »Bang-Bang«, »Nikaragua—Afghanistan—Croatia—Libanon« ili pak rokerska obrada »Lijepo naše!« Novak i Kopola, oduvijek rokeri od glave do pete, nisu imali problema oko toga kako suruvo stvarnost pretvoriti u odgovarajući glazbeni izraz. Na stilskom tragu »novoga vala«, staroj ljubavi jednog i drugog, »potparennim«, distorziranim gitarama i žestokim ratnim ritmovima dečki stvaraju ubojužnu bombu čije ćemo detonacije dugo pamtit. Ukratko, za naše je borce »Rock akademija« glazbeni kerzini koji tijera naprijed, a za naše neprijatelje — nova noćna mora!

NEVEN KEPESKI

GARDIST ZVONE

Sasvim iznenada u Sisku susrećemo Zvonimira Bobana. Iznenadenje je veće što je Zvone u maskirnoj uniformi, u odori Hrvatske vojske. Žurba je, ali nalazimo pola sata vremena da popričamo. Najprije, zanima nas što Boban radi ovdje u ratnoj zoni.

— Došao sam posjetiti prve linije fronte — reći će nam Boban. — Da popričam malo s dečkima, da ih ohrabrim. Za to sam iskoristio stanku u talijanskom prvenstvu, jer srce me jednostavno, vuče tamо gdje se brani moja domovina.

Kako je u Bariju?

— Bari je za mene prolazna stanica. No, i to se mora odraditi pošteno i profesionalno. Ali moja su htijenja i mogućnosti daleko veće.

Zvone napominje kako će se vratiti u Hrvatsku, ali ne kao isluženi igrač. Vratit će se kao igrač koji će moći još mnogo dati hrvatskom nogometu. To osjeća kao obvezu prema svojoj domovini. Sada je u Bariju, no, uz nogomet, njegove su djelatnosti vezane i uz prikupljanje pomoći Hrvatskoj.

— Talijani vrlo dobro znaju tko je žrtva u ovom ratu — nastavlja Boban. — Obični ljudi s gnušnjem primaju vijest o ubijanju civila i strašnim razaranjima. Upravo zbog toga mi se javljaju mnogi Talijani koji žele dati svoju pomoć. U Bariju nastavljamo s humanitarnim akcijama. Banijsko je ratište prvo koje sam posjetio. Cim ugribam priku otići ću i u druge dijelove naše napačene Hrvatske.

Z. K.

ROCK AKADEMIIJA

WARSHAWSKI - detektiv na visokim petama

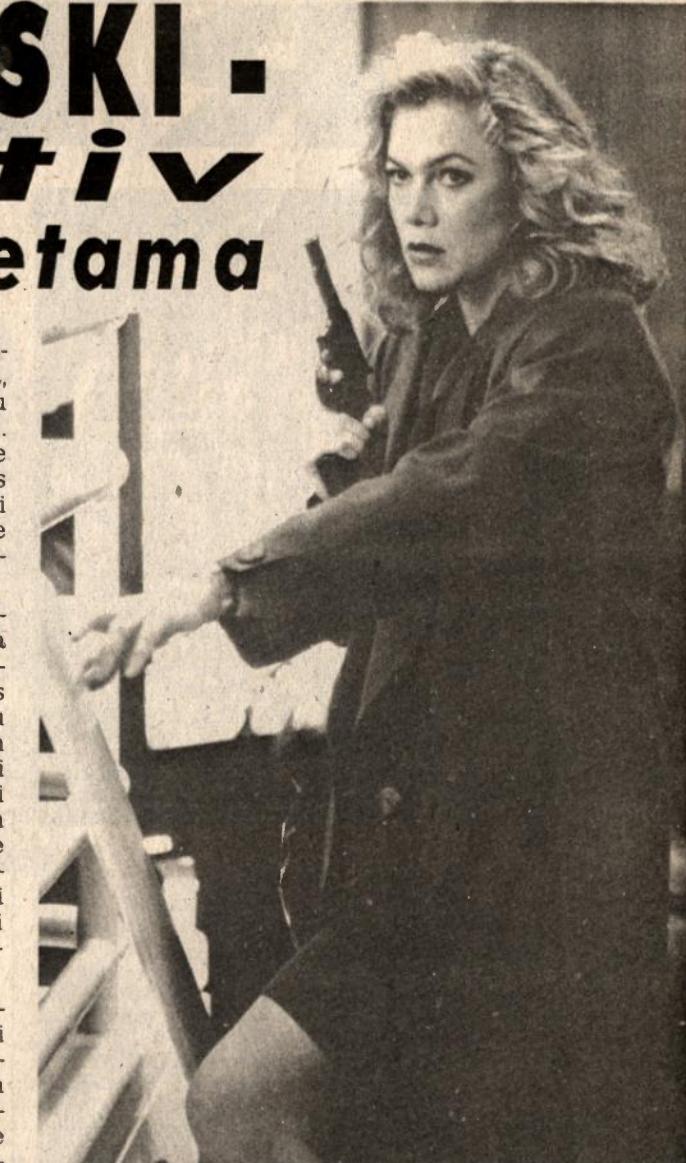
Kad sam već pomislio da naši distributeri okupljuju jedino filmove Brucea Willisa, predstavili su novo ostvarenje u žanru u kakvom gospodin Willis voli glumiti. »Warshawski (detektiv na visokim petama)« film je koji pripada kategoriji visoke B-produkcije, krimić s kojim se mogu ubiti duge i dosadne subotne večeri na televiziji, ako se ne izlazi van ili u kojem se može uživati u dokonim nedjeljnjim popodnevima. Dakako, u mirnodopskim uvjetima.

Ono što će naše vojake najviše oduševiti, svaka-ko je Kathleen Turner, jedina suvremena glumica koja ima fizionomiju kakva je standarizirana za filmske dive. Atraktivno tijelo i lijepo oblikovano lice s dugom plavom kosom obrazac je s kojim su se u mlađosti proslavile Katherine Hepburn i Lauren Bacall. No, gospoda Turner je za potrebe filma, ili možda iz vlastite nemarnosti, dopustila da joj se vidi podbradak, pa čak da tu i tamo proviri koji kilogram više. Samoironično ili ne, ali, glede toga, film počinje sjajnom scenom koju većina žena veoma dobro poznaje — privatna detektivka Victoria I. Warshawski se budi, oblači i staje na vagu, s koje užasnuta odlazi na džoging. Tijekom cijelog filma, Kathleen se odlično drži, čak i kad je članovi neke bande izmlate.

Scenarij je, inače, raden prema seriji detektivskih romana Sare Paretsky, čiji su se originali mogli nabaviti i u hrvatskim knjižarama. Gospodica Warshawski nezadovoljna je privatnim životom i vezom s novinarom Murrayem, pa se spetlja s bivšim hokejašem Boom-Boomom Grafalkom. On joj na čuvanje ostavlja kćer i iste večeri umire. U ubojstvu su upetljani njegova dva brata i bivša žena, a motiv ubojstva je, dakako, novac. Dakle, klasičan kriminalistički siže bez namjera da se pretvorí u neku epsku sagu à la Corleone.

No, malopoznati redatelj Jeff Kanew ipak je ispoljio određenu vrstu pretencioznosti. Najpoznatiji po montaži izvrsna i nagradena Redfordova filma »Obični ljudi«, Kanew je želio stvoriti priču o ženskoj osobi koja djeluje kao muškarac, ali ipak joj ostaju ženske osobine. Istodobno, želio je film bez mnogo nasilja, kao i ležernu atmosferu protkanu humorom. Dakle, redatelj je mnogo želio, ali se malo toga ostvarilo. Htio je istodobno napraviti feministički i kriminalistički film, s tim da sve to bude još i šarmantno gledateljima što bi potenciralo niskobudžetni hit kakav je bio »Duh« ili »Zgodna žena«. Upravo takav pristup pouzdano je skinuo s ovog filma potencijal hita.

Dakle, redatelj je želio mnogo, ali rezultat je ta-našan. Dijelovi filma nepotrebitno su dugi, neki pak

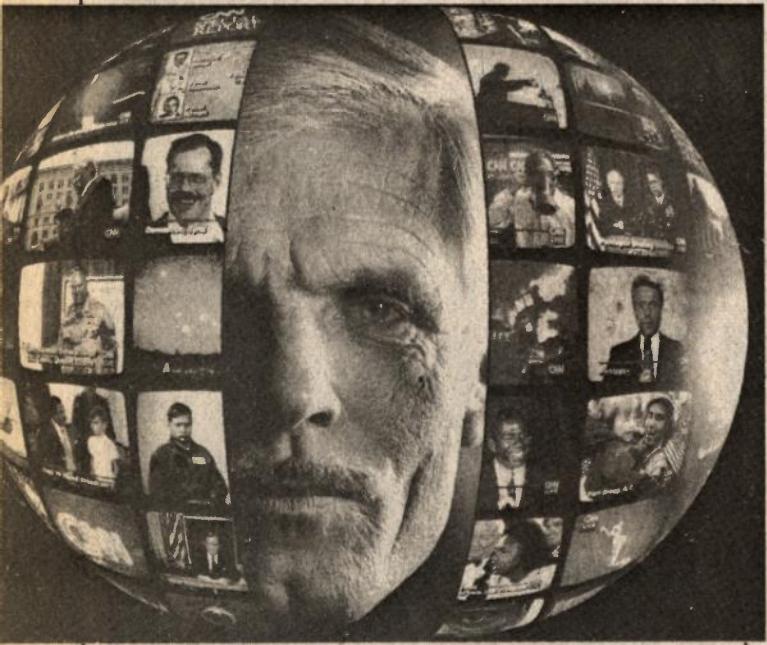

zamršeni, podloga na kojoj fabula leži nije baš suvisala, vrijeme i prostor u kojem se radnja događa kao da teturaju zbog scenarističkih hirova... Unatoč tomu, zaista nije jasno kako film djeluje od početka do kraja. Jer, zbog mnogih redateljevih želja i njegova pristupa snimanju, bilo je realno očekivati da film baš i neće krenuti stazom uspjeha. Ipak, katastrofa se nije dogodila i film može djelovati na razini televizijske zabave.

U mraku kino-dvorane to će ići teže, jer film ne-ma ni hit-potencijal ni umjetničku vrijednost. Dobro podijeljene uloge (Angela Goethals je odlično odglumila trinaestgodišnju Kat) i atraktivnost Kathleen Turner jamstvo su za određenu gledljivost filma u kojem gotovo nitko neće otkriti skrivene redateljeve poruke, ali će svi biti zadovoljni zbog načina na koji su »ubili« sat i pol.

BOJAN MUŠČET

PRINC GLOBALNOG SELA

Ugledni američki tjednik TIME proglašio je Teda Turnera, čelnika jedine globalne tv-mreže CNN, za ličnost godine

1700 ljudi, a prihod protekle godine iznosi preko 135 milijuna USD. Jedan od ključnih ljudi je Ed Turner, veteran CNN (nije ni u kakvom rodbinskom odnosu s Tedom), čovjek koji je zadužen za bespriječan rad 95-orice dopisnika CNN-ove TV mreže. Poznata komentatorica Bobbie Battista kaže za Eda: »On je duša CNN-a: ozbiljan, pragmatičan; ne postoji bolji čovjek koji bi bio u stanju zamijeniti ga.«

CNN-ovu srž sačinjavaju ljudi koji su doista najbolji u svom poslu. No, kako konkurenca u izvješćivanju postaje sve oštira, a i gledateljstvo se vremenom zaželi promjene lika izvjestitelja, audicije za »svježe snage« sve su brojnije. Osim najnovijih vijesti, Izvješće s burze, prognoze vremena, CNN redovito podstire i zanimljive priče iz svakodnevice, te podsjeća na zemlje i hotele koje valja posjetiti. Tijekom ove godine krenut će i iznošenje raznovrsnih servisnih informacija.

Kad je prije nekoliko desetljeća američki sociolog Marshall McLuhan započeo promicati svoju davnašnju viziju svijeta kao »globalnog sela«, činilo se to pomalo nevjerojatnim. »Svet u kojem mi živimo prostor je bez vremenskih i državnih granica. Ne postoji nijedan iole značajniji dogadanj bilo kojeg zakutka ove naše planete koji će ostati neznan ostanak svijeta...« govorio je McLuhan. Vrijeme je doista pokazalo da je prostor ljudskog djelovanja neograničen i da razigrana mašta javnog vizionara postaje stvarnost. Paralelno s napretkom tehnologije, povećanjem broja televizijskih stanica i odašiljanjem satelita u svemir, rastao je i broj McLuchanovih sljedbenika.

1991. godina, zasigurno jedna od najznačajnijih u ovom stoljeću, nizala je strelimice svoje dogadaje, a televizija je te iste dogadaje putem satelitskih slika odašiljala pučanstvu »globalnog sela«. Definiciju vijesti kao »nečeg što se dogodilo«, zamjenila je nova: »Nešto se upravo dogada u trenutku dok to gledate i slušate.« Gledate navedenog, 1991. g. je neprijepono bila i godina CNN-a, prve prave globalne televizije. CNN je dokazao da odmak politike od lokalnog prema univerzalnom budi u svakom »običnom čovjeku«, duboko zanimanje za ono što se upravo dogada. Mnogi drže da tijek povijesti bio drugačiji da kamere nisu izravno prenosile rat u Zaljevu, previranja u bivšem Sovjetskom Savezu i napokon, tragediju ovog našeg napačenog hrvatskog prostora.

Ted Turner, danas najveći mag svjetskih medija i prvi čovjek CNN, pokrenuo je 1980. godine operaciju cijelodnevnog emitiranja vijesti. Redakcija je započela s radom u podrumu preuredenog »country cluba« i brojila je ekipu od 300 ljudi. Unatoč skromnim ljudskim i tehničkim potencijalima Turner je samouvereno tvrdio: »Ja sam pravi čovjek na pravom mjestu u pravu vrijeme. Nakon desetljeća mukotrpнog djelovanja to je doista i postao.«

Danas CNN odašilja svoj program u više od 150 zemalja i 75 milijuna domova diljem svijeta. U njemu je uposleno

ako čelnik, Ted Turner minimalno sudjeluje u proizvodnji programa. Urednici i novinari posjeđuju golemu autonomiju i sami odlučuju o uobličenju izvješća. Neosporno je da Ted budno prati njihov rad i ne opršta pogreške. No, one koji su grijesili ne otpušta on; oni sami »dobrovoljno« otkazuju. Situacija je gotovo identična i u njegovom privatnom životu. Ted je svojoj cjelokupnoj rodbini i najbližim prijateljima omogućio lagodan život. Svi oni koriste dijelove mnogobrojnih prihoda koje donose CNN i Turnerove dionice u filmskim kompanijama (MGM i UA) i inim korporacijama. Istodobno, čak i njegova vlastita djeca, strepe od vlastitih zabluda i gubitka Tedovog povjerenja i naklonosti. Jane Fonda, njegova posljednja supruga i najveća životna ljubav, odrekla se snimanja filmova izjavivši: »Ted nije čovjek kojeg možete ostaviti i bezbržno otići na snimanje. Ipak, birajući između filma i Teda, ja biram Teda.«

Njih dvoje, sjedinjeni, pokreću trenutno mnoge dobrotvorne akcije nastojeći poboljšati život »globalnog sela«. »Nećemo posustati sve dok se negdje ratuje, dok ljudi žive u neimaštini, dok zelene šume postaju sve crne...« izjavljuju supružnici Turner.

U međuvremenu, Ted je završio svoju autobiografiju i priprema je za tisk. Očekuje da će ona polući veliki uspjeh, kao uostalom i sve ono čega se lati. Svojim je najintimnijim suradnicima povjerio da postoji samo još jedna zvijezda koja je daleka, ali koja jedina može istinski okruniti sva njegova životna htijenja i bitke — Nobelova nagrada za mir. U potrazi za njom, sretno Ted!

SANJA ČANAK

Tomislav Durbešić

HRVATSKI NOKTURNO

Z

ar opet nož? Zar opet klanje? Zar opet drhtaj jeze, jauk, plać i krik? Zar opet, o Bože, topovsko tane, kao glasnik smrti, mrki pobjednik! Domovino moja, djevojčice mi mala, mati moja, ženo mila, dome naš, oštrica noža pod grлом nam stala, i čeka, naš zadnji.

»Oče naš!«

Zakrilit ću te grломjadna, mala moja, domovino, janje malo, napušteno, samo...

A ti gluha kamo bodi

Bodi!

Šiknut će iz krkljava mi grla, pjesma mješte krvi...

Riječi će poteći...

Lijepa moja... Neumrla... Zemljo mila...

Spokojna mi budi...

O Bože, blag nam budi u zlu

dolazećem... I u vječnom vremenu prolazećem...

Blagost nam daj u žestini i snazi... O Bože, da stisnem jauk ko mač, da zatomim u snagu i suzu i krik...

Pa zar, ne vidiš. Bože, zemlje moje, da na nas srlja razularenibik!

Opet.

Daj mi, o Bože moj, da u ovoj pjesmi krvi, da budem barem u stihu tom... Prvi!

Split, 24. srpnja 1991.

VJEĆNA OBRANA HRVATSKE

Hrvatska ratna povijest (III)

Nastavljajući kratki, novinski prikaz hrvatske ratne povijesti došli smo i do dugog razdoblja u kome Hrvatska nije bila samostalna država. Kako znamo, bilo je to donedavno, iako je ujek postojala hrvatska vojska sa svojim vojacima, mornarima i časniciма. Doduše, najviši su časnici često bili strani plemići, kao što su i Hrvati često bili visoki časnici na suprotnim stranama. No, i u tom su najdužem razdoblju hrvatske povijesti Hrvati bili poznati kao odlični vojnici, koji su spašavali neka tada carstva i strane zemlje, umjesto da se bore isključivo za interes vlastite domovine. Ali, takva je bila hrvatska sudbina.

Hrvatskoj je u XIII. stoljeću zaprijetila nova pogibelj. Došlo je do provale mongolskih horda u Europu, i one su preko Rusije, Poljske i Ugarske dospjele do hrvatskih krajeva. Tu im se suprotstavio hrvatsko-ugarski kralj Bela III. okupivši pod oružje i brojne hrvatske jedinice. Prva velika bitka između Hrvata i Mongola zbitla se riječi Saju 1211. godine. Hrvati su bili u sastavu ugarske vojske, koju je vodio kralj Bela III. Same hrvatske postrojbe vodio je herceg Koloman, a činili su ih dobro naoružani konjanici i pješaci. Vojni povjesničari tvrde da su Hrvati i Madari izgubili bitku zbog loše taktike i neodgovarajućeg zapovijedanja, iako je bio i znatan brojčani nesrazmjer. Mongolia je bilo preko 100 000, dok je hrvatsko-ugarska vojska imala oko 60 000 vojnika, uglavnom na brzinu obučenih sejlaka. Na strani hrvatske vojske borila se i jedinica teplaplara ili božjaka, čiji je veliki meštari tom prilikom poginuo. Herceg Koloman umro je iste godine od rana zadobivenih u bici kod Šaja, dok je kralj Bela III. utekao. U tom je velikom porazu poginulo oko 50 000 ugarsko-hrvatskih vojnika, a Mongoli su uspjeli, da se nisu tako sjajno držali, možda bi povijest Europe pošla drugim tokom, piše dr. Pavičić.

Mongoli na vratima Splita

Dok je Bela tražio pomoć od europskih vladara za obuzdavanje mongolske agresije, oni su krenuli za njim. Kad su ubrali ljetinu na ugarskim po-

ljima, provalili su preko Drave u Hrvatsku. Opustošili su čitavu Slavoniju, Srijem, Podravinu, Posavinu i Zagorje, dok su u Zagrebu razrušili i stolnu crkvu. Jedini utvrđeni grad koji nije pao je Kalnik-grad, kojim je zapovjedao Filip Bebek. No, Bela III. još je ujek bio gospodar Ugarske i Mongoli su, predvodenim Batu-Khanom, krenuli prema južnoj Hrvatskoj, gdje se sklonio. Mongolske čete su s Like prešle u dva pravca, jedan vodi prema Otočcu i Gospicu, a drugi uz Plješivicu. Ujedino se su kod Gračaca, i došle na Mosor. Prvo su Mongoli pokušali napasti Klis, smatrajući da se unutra krije kralj Bela, koji se tada nalazio u Trogiru. Klis nisu mogli osvojiti i na redu je bio Split. Ali, hrvatsku je vojsku od tog sudbonosnog boja spasila sama sudbina. Batu Khan je dobio obavijest da je u Mongoliji umro Džingis-Khan Ogotaj, pa se odlučio vratiti u Aziju.

Povlačenja mongolskih četa nije proteklo bez borbe. Kad su im Hrvati zapriječili prijelaz preko Velebita, Mongoli su krenuli prema Senju, namjeravajući na otoku Rabu konačno uhiti i kralja Belu. Velika pomorska bitka pred Rabom donijela je Hrvatima prvu pobjedu nad Mongolima, a u njoj su se najviše istakli krčki knezovi Friderik i Bartolomej Frankopan. Borbu na kopnu, u Hrvatskom Primorju, vodila su braća Kres, Kupiša i Rak, a bili su tamo i hrvatski ban Dionizije, Ivan Okički, te drugi hrvatski plemići. Mongolska vojska bila je potpuno potučena i preko Bosne je pobegla u Srbiju i Bugarsku.

Vojni povjesničar dr. Slavko Pavičić smatra te borbe s Mongolima presudnim. »Ta borba s Mongolima i te mnoge bitke hrvatskih četa moraju se smatrati najvažnijim i najsudbonosnijim u hrvatskoj povijesti, što više, u cijeloj povijesti Europe. Da Hrvati nisu uspjeli, da se nisu tako sjajno držali, možda bi povijest Europe pošla drugim tokom,« piše dr. Pavičić.

Hrvati su se sporili oko prava pojedinih velikaških obitelji. Tako su se sukobili Gisingovci i Baboniži, pristaše češkog kralja Otokara II. i pristaše Habsburga. Zbivalo se to u drugoj polovici XIII. stoljeća. Otokar II. poražen je na Moravskom polju 26. kolovoza 1278. godine, no borbe i obračuni time nisu prestali. Mirno je bilo jedino od Gvozda do Dalmacije. Za vrijeme kralja Ljudevita I. Velikog također je bilo borbi, ali ne tako velikih, osim na moru, gdje su Mlečani bili poraženi pod Trogirom. Ljudevit Veliki umro je 1382. godine, nakon čega je došlo do krvavih borbi među njegovim nasljednicima.

Tri ključne ličnosti Hrvatske u to doba bili su palatin Ugarski Nikola Gorjanski, mačvanski ban Ivan Horvat, te njegov brat koji je bio zagrebački biskup. Naime, hrvatski velikaši, koje je podržavao i bosanski kralj Tvrtko I. vranski prior Ivan Paližna, pobunili su se protiv vladanja Ljudovitove kćerke Marije. Došlo je do ustanka protiv kraljice, što je prouzročilo krunidbu napuljskog kralja Karla Dračkog u Stolnom Biogradu 1385. za hrvatskog kralja. Plemići su time bili zadovoljni, pa Karlo Drački, na čelu hrvatske vojske, ulazi u Budim, »preuzimajući« prijestolje. Ubrzo nakon toga, 7. veljače 1388. Karla je otrovan njegov prvi peharnik Blaž Forgač. Nakon Karlove smrti dolazi do nove borbe za vlast. Ustanička vojska sukobljava se na nekoliko mjeseta s ugarskim snagama, a kraljica Maria bila je neko vrijeme i u zarobljenosti. Bosanski kralj Tvrtko zdušno pomaze ustanike, ali je poslije njihova poraza morao udomici i bana Ivaniša Horvata. Hrvatski kralj konačno postaje Sigismund, što Hrvatskoj ne donosi mir. Javljuje se i »protukraljevi«, pretendentni na prijestolje kojeg je zauzeo Sigismund. Borbe traju sve do 1389. godine. Tada se na obzoru pojavljuju Turci.

Hrvati na Kosovom polju

U poznatoj bici na Kosovom polju sudjelovalo je i dosta hrvatskih boraca. Dana 15. lipnja 1389. godine na Kosovom polju bilo je oko 20 000 Hrvata koje je poslao bosanski kralj Stjepan Tvrtko, pod zapovjedništvom vojvode

Hrvatska pod Tomislavom (925.) i Petrom Krešimirom (1058.-73.)

rije imao 500 vojnika, a dijeli se na polovice, četvrtine i osmine. Kralj je imao svoj banderij. Postojali su i banderiji bana hrvatsko-dalmatinskog, banderij knezova Frankopana, banderij cetinskih knezova Nepilića, banderij kravatskih knezova Kurjakovića. Oni su samo uzdržavali banderije. Njima bi se za rat priključile čete Hrvata iz županije lučke, kninske i ličke, te svi Vlasi koji su živjeli u Hrvatskoj. Što se Slavonija i sjeverozapadne Hrvatske tiče, tamo bi jedan banderij imao ban, drugi knezovi Babonići Blagajski, treći zagrebački biskup, a četvrti vranski prior. Županjsku vojsku imale su zagrebačka, križevačka, varaždinska, virovitička i požeška županija, čemu su se pribrajale jedinice nižih i viših hrvatskih plemića. Uz sve to, bilo je i plaćenika koje su držali najbogatiji feudalci.

Kralj Sigismund je vrlo razvio obrambene osnove hrvatskih kraljeva podijelivši državu u obrambene kote-reve i logore. Planirao je da u slučaju potrebe ima pod oružjem 80.000 tisuća konjanika i znatno pješaštvo. Sigismund je smatrao da većina banderija mora biti njegova ili od njegove obitelji. U pogiblji za državu se trebalo odazvati čitavo plemstvo i bogato i siromašno. Bogatiji su trebali okupiti svoje banderije, polovice, četvrtine ili osmine banderije, dok su siromašniji išli sami u rat, sa svojim oružjem. Ako nisu imali drugo, ponijeli bi sjekire, mlatila i batine. Velmože su banderije vodile pod vlastitim plemičkim zastavama. Bio je predviđen i opći ustank.

»Hrvatski tabor« su vojne postrojbe koje je Sigismund ustrojio oko Jadran i u južnoj Hrvatskoj. U njega su se ubrajali hrvatski ban sa svojim banderijem, Dubrovnik i njegova vojska, kneževi kravatski, cetinski, senjsko-modruški i krčki sa svojim banderijama, kao i kraljevski banderij. U taj tabor spadaju i hrvatsko plemstvo i Vlasi.

Postoja je i »slavonski tabor«, oko Une. Sačinjavali su ga pet banderija: bana slavonskog, knezova Blagajskih, priora vranskog, zagrebačkog biskupa i vlastelina Vladislava Totha od Susedgrada. Treći tabor bio je usorski. Kako piše povjesničar Pavičić, sastav mu je bio šarolik: »U taj tabor ulazio je po mogućnosti i srpski despot sa srpskom vojskom, magistar kraljevske kurije i požeški župan sa 100 vojnika, biskup bosanski s 100, Petar Čeh od Neuma sa 100, mačvanski bani s 300 vojnika Ivan sin Grogorio s 1000 vojnika, Matko Talovac kao gospodar Srebrenika s 1000, moćni junak Ivan Morović s 1000, a izvan Hrvatske pečujski biskup s banderijem, Ivan Gorjanski sa 100 vojnika i neki drugi velikaši iz susjednog graničnog područja, te napokon svu plemići slavonskih županija...«

Iz takvog se ustroja kasnije razvila i Vojna krajina, ključni obrambeni zid Hrvatske u narednim krvavim stoljećima turskog nadiranja u trbu Europe.

Priredio DUBRAVKO GRAKALIĆ

AUTOR: DR. ZVO NIMIR KURPES	GLAVNI INSPE GL. STOŽ HRV. VOJ.	GORIŠKA NIMFA U GRČ. MITU	NJEM. PI NOBELO VAC MANN	MOĆVA RINO ZEMLJISTE	NAČEL SANITETA HRV. VOJSKE	UPRAVO, BAS TAKO /TURC/	SREDSTVO KOJE IRITIRA
PAŽLJIVO GLEDATI, PROMA TRATI							
SLUŽBE NIK ARHIVA							
PREKIDA ČI STRU JE							
MARIBO RSKA AUTOMO BILSKA INDUSTR.			AUSTRAL SKI TEÑI SAC CASH				
AM. FILM. GLUMICA LUPINO			"BISONUR KISELINA" RAZDOBLJE PLANSKOG LJECENJA				
NAZIM ODMILA				NORVEŠKA SVEUCIL GRAD KOD LONDONA			
ŠAH	AMERIČKI KOZMON AUT SHEPARD	SUDBINA STAROGRČ DRŽAVNIK ISTRATEG					
BILJKA PLANINS KIH ŠUMA EUROPE				APARAT ZA UMJE TNO DISANJE			
AM. FILM. GLUMICA PARKER							
ČADA			UNIŠТИ RAZORITI	NEON VRSTA JUŽNOG VOCA			
ENISOVA IMENJA KINJA				SUMPOR SKLADA TELJ HA CATURJAN			
SLOŽENO IME ABE CEDCE	UŽE KONOPAC	ZANATI					
ŽRTVENICI				GRAD U RUSIJU ZAVICAJ L.S. TUR GENJEVA	DARINKA ODMILA	'NEPER' EVOI ENOI	GOSPODIN /PUC./
PRIKLAD NOST, POD ESNOST							NAČELNIK GL. STOŽ HRV. VOJSKE
JEZGRA OKOŠNI CA HRV VOJSKE							ČUVENI MADR SKI NO GOMETNI KLUB
GRČKA			PLESAČI CA KARA SAVINA				NJEMAČKA 'ŽTELJ ZEMLJE FARAONA'
PONIŠTE NJE I U SMANJE NJE DU GA		U SREDINI					
KOMAD			MAJČINA SESTRA	POK. HRV. PIGAC SLAVKO ADAM, AD EM ODMILA			
NORTH	BRIT. ROK ER, RINGO JEDNOZNA MENKOŠTA BROJ			POK. FILM. DI VA RINA	EGIPAT. BO ZANSTVO KONCAS TA TVORE VINA	T. Ć SATOMI	
MANJE PRVI MENI VOJNE JEDINICE				POPIS INVENTAR SPJEV			
ZAPOV HRV RATNE MORNARIC E							RADIOAKT. KEM. ELE MENT /U/ "EAST"
U TO VRIJEME			GLAVARI NEKCI KATOL SAMO STANA		KNJIŽEV NI POKU SAJI, OGLEDI		

NOVO!

ZAŠTITNA MASKA MA 87

UŠNI ŠТИТНИЦИ POLLO 4

ZA ZAŠTITU OD EPIDEMIJA ZAŠTITNA MASKA MA 87

štiti naše dišne organe od otrova, teških mirisa, gljivica, bakcila, bakterija i drugih nedača.

Za privatne kupce šaljemo maske poštom, plaćanje pouzećem.

Cijenjene narudžbe šaljite na adresu:
Akrapović P. P. b. b.
51420 Buzet
ili na telefon 053 61-435
Cijena 1200 CRD + PTT

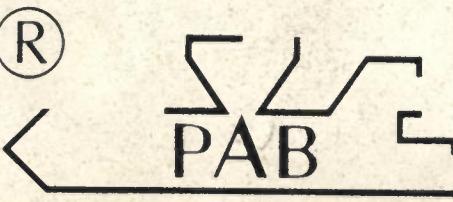
SPASITE VAŠ SLUH, UŠNIM ŠТИТNICIMA POLLO 4

Oni štite Vaš sluh za ljepe dane od najjače buke topova, haubica, minobacača, teških mitraljeza, VBR-a, detonacija, brodskih turbina, zrakoplova i ostalih izvora.

Boja crna.

Za privatne kupce šaljemo štitnike POLLO 4 poštom, plaćanje pouzećem.

Cijenjene narudžbe primamo na adresu:
Akrapović P. P. b. b.
51420 Buzet
ili telefon 053 – 61-435
Cijena 700 CRD + PTT

Akrapović

dipl. ing. IVAN AKRAPOVIĆ

51420 BUZET, Most 26 – CRO
Tel: (0531) 61-662, 61-300
Fax: (0531) 61-254